Selle e-raamatu aluseks on Eesti Kirjandusmuuseumi Kultuuriloolise arhiivi projekti

„Kreutzwaldi sajand. Eesti kultuurilooline veeb“

skaneeritud failid.

E-raamatu formaati konverteeritud Tartu Linnaraamatukogus.

Märts 2011

Eesti Kirjandusmuuseum
Estonian Literary Museum

Tartu Oskar Lutsu nimeline
Linnaraamatukogu

A. H. Tammsaare

Kärbes

Tallinnas, 1917

Kirjastus-ühisus „MAA”

„On keegi siin?” küsis Lutwei, kui ta kella üheteistkümne paiku esimest korda asemel wirgus. Et wastust ei tulnud, siis naeratas üliõpilane oma küsimise üle, pööras teise külje ja mõtles uueste uinuda. Aga ta ei saanud ega saanud tundmusest lahti, et keegi peab toas olema, ja ta kordas endist küsimist, juurde lisades:

„Oled ehk sina, Tiksi?”

Nüüd kostis tasane naerukihin.

„Ah sind wõrukaela! Mina tunnen, et õhk pole puhas.”

„Mina tunnen ka, et õhk pole puhas,” wastas naisterahwa hääl. „Kus sa jälle oled olnud? Tuba nagu õllekeller.”

„Kas tõeste? Ei ma ise tunne midagi, pea ainult on pisut haige.”

„Lähed raisku.”

„Arwad sa?”

„Muidugi arwan.”

„Eksid... ma polnud ju sugugi nii purjus.”

„Kust see õllehais siis tuppa on saanud?”

„Ei tea... wististe riietest... istusime ju kaua.”

„Jälle Kulnoga?”

„Oli ka teisi, aga mina jäin muidugi tema pärast, ei saa t’ast lahti. Räägib teine wähe, heidab tühja nalja, aga ikka on tundmus, nagu peaks midagi tulema.”

„Oli tema ka purjus?”

„Tema ei joo end kunagi purju... Ma teen ju niisama: istun ja waatan, kuidas teised joowad, kuulan nende rumalusi...”

„Ja rüüpad ise kaasa, eks?”

„Ainult weidi.”

„Soo, wõi weidi. Aga ukse olid jällegi lahti jätnud.”

„Pärani?”

„Ainult lukust.”

„Siis pidin ma küll päris kaine olema.”

„Wargad wõiwad sisse tulla.”

„Wõiwad küll, kui nad nii lollid on: siit pole ju midagi wõtta.”

„Warastawad su enese.”

„Mind walwawad kaitseinglid. Pealegi, ma pole ju kolme kopikatki wäärt... Aga tule õige siia.”

„Pole aega.”

„Tule nüüd.”

„Ütlesin, pole aega.”

„Mis sa teed?”

„Parandan su...”

„Tean, tean,” rääkis Lutwei wahele, „nad olid harude wahelt lõhki.”

„Ka kuub närutab.”

„Soo! Waata kurja! Oled juba ammugi siin?”

„Umbes tund.”

„Ja aina nõelud?”

„Aina.”

„Kust sa lappi said?”

„Lõhkusin kõige wanemad ära.”

„Aga need ei hakka ju mitte wanadega kokku.”

„Mitte hästi, aga küllap käib, lapp ei paista kuue alt wälja.”

„Oled sina küll kuldne hing! Tule siia, ma suudlen sind selle eest.”

„Ära sega.”

„Ulata ainult käsi.”

„Jäta mind rahule.”

„Sõrmeotsadki.”

„Wõiksid weel uinaku magada.”

„Wäikesõrmgi, suudlen teda, tema küün õitseb, õis on walge, walge, nagu lumelill, eile nägin seda.”

Neiu waikib.

„Tule, ma palun,” mangub noormees.

„Palud ja ise selili.”

„Ei, küljeli.”

Tiksi naerab.

„Sa ei tule?” küsis Lutwei otsustawaid

„Ei”, wastab neiu niisama.

„Ausõna?”

„Ausõna.”

„Siis tulen mina sinu juurde.”

„Oled sa hull!”

„Kuidas nii?”

„Sa oled ju... sul pole...”

„Mis mul pole?... Wõtan waiba ümber ja tulen.”

„Aga uks on lukust lahti.”

„Olgu.”

„Mõni juhtub tulema.”

„Mis wõib inimene juhtumiste wastu.”

„Kui tuled, jooksen ära, jätan riided parandamata.”

„Riided wõid parandamata jätta, seda usun, aga ära ei jookse sa mitte, ei raatsi.”

„Häbemata.”

Lühike waikus. Siis hakkab noormees uueste.

„Tule istu woodiserwale ja õmble siin, ma tahan sind näha, tahan sind enese läheduses tunda. Kogu kehas on wastik tundmus, suus lääge maik...”
„Paras, joo rohkem.”
„Nagu oleksin midagi reotawat teinud... Sinu lähedus peletab selle tundmuse.”
Tiksi naeris südamepõhjast.
„Sa naerad. Kas sa pole kunagi tähele pannud, et ma mõnikord sinu lähedust ihkan?
„Mitte kunagi.”
„Waletad! Tule siia... palun, ole hea... Wõi oled pahane, et eile jälle jõin?”
„Muidugi olen.”
„Anna andeks! See on Kulno süü.”
„Wõi Kulno süü.”
„Kui teine kord end hoian, kas siis tuled?”
„Ei tule.”
„Sa oled halb.”
„Üks tingimine.”
„Hea küll.”
„Sa ei tohi mu tööd segada.”
„Ei sega.”
„Mässid enese ilusaste waipa ja tõstad jalad wastu seina.”
„Olen nõus.”
„Käed paned ka waiba alla.”
„Olgu nõnda.”
„Ainult pea on waiba alt wäljas.”
„Ainult pea.”
„Oota, ma keeran ukse lukku, pärast mõni tuleb.”
„Tiksi, sa oled hea.”
„Üks tingimine weel.”
„On uks juba lukus?”
„Lukus.”
„Siis pole enam mingisuguseid tingimisi.”
„Olgu pealegi, aga ma keeran ukse lukust lahti.”
„Hea küll! Siis keelan mina sind oma riideid parandamast.”
„Arwad, et ma sinu keeldu kuulan”, ütles Tiksi, kes juba woodisirmi awausel seisis.
„Wõi weel!”
„Teine jalg on waiba alt wäljas, peida see ära.”
Noormees kuulas käsku. Neiu astus paar sammu edasi.
„Waip kõrgemale kurgu alla, käed ära.”
„Kas ma teistki ei tohi wälja jätta?”
„Ei, nõnda mitte. Pane wähemalt särgikäis kinni, waata, missugune su käewars on.”
„Missugune ta siis on! Pisut willane.”
„Wõi pisut! Ahwipoeg!”
Neiu istus sängijalutsile ja seadis end tööd jätkama.
„Istu siia poole... lähemale.”
„Olen küll lähedal.”
„Weel lähemale.”
„See polnud kauba sees.”
„Igal kaubal on oma pealis. Näed, ma ei ulata sind sõrmeotsagagi puutuma.”
„Nõnda on hea”, wastab neiu ja õmbleb edasi.
„Ei ole ju.”
„On küll.”
„Kus ta siis on, kui ei ole... Istu lähemale, tahan sulle midagi rääkida.”
„Kuulen siiamaalegi.”
„Tahan tasakeste rääkida.”
„Räägi aga pealegi.”
„Nihku natukenegi peatsi poole... siis jalutsis... sa tead ju, missugused mu jalad on... hullemad kui käed.”
„Ma ei tea midagi.”
„Pane tähele, pööran selja, kui sa lähemale ei istu.”
„Ükskõik.”
Noormees pöörabki ja neiu istub selsamal ajal suure tüki peatsi poole, öeldes: „Head und!”
Teisel silmapilgul pöördub noormees uueste asemel ringi ja tõmbub istuja ümber kõwerasse kokku, teda oma keha poolringi asetades.
„Mis tingimine sul weel oli?” küsib ta siis.
„Ütle enne, mis sa rääkida tahtsid.”
„Ei, enne sinu tingimine.”
„Sina pead enne rääkima.”
„Ei mõtlegi.”
„Mina ka mitte.”
„Missugune kiusupunn sa oled”, ütles noormees häälel, milles tundus wõdisewat tõearwamist nagu rukkiõietolmu sinetawas õhus.
„Tahaksin sind torgata”, wastas neiu. Plikaliselt mänglewas toonis kuuldus nagu kewadise jääkirmetise murdeklirin ehmunud hirwe jala all: üksikud kõlisewad pinnud pistsid, aga walu tegemata, ainult pisut erutades.
„Tiksi, mu Tiksi”, lausus noormees andekspaluwalt ja koomale tõmbus keha poolring. Parem käsi tuli waiba alt wälja ja ulatas ümber peene plikalise piha. Pea kerkis padjalt ja huuled lähenesid töötawale käele. Aga enne sinnajõudmist seisis nõel neil otsapidi ees— sootuks wäike, teraw, haljas nõel. Huuled peatasid — seda wõis ainult aimata, mitte näha, nii silmapilkne oli peatus — ja siis wajusid nad käewarrele.
„Issand, kuidas ma ehmatasin!” karjatas neiu. „Said sa haiget? Puutusid huuled nõela? Näita siia!”
Ja ta haaras kärsitult nooremehe pea ja surus mõlema põidlaga alumist huult, kus wäike werepisar nähtawale tuli.
„Eks olegi”, lausus neiu. „paras sulle, paras! Hästi, hästi! Kes käsib puutuda! Seisa rahu, ütlen ma, aga kas kuulab. Hästi paras, hästi paras!”
Nõnda rääkides suudles neiu ikka ja ikka nooremehe huuli, kuhu iga silmapilk uus werepisar ilmus roosaka wistrikuna.

„Su ninaots on külm”, naeratas Lutwei wiimaks suudluste wahel.
„Ole wait”, wastas neiu ja laskis nooremehe pea padjale langeda.
„Tead mis? Topi õige mu pikawarrega täis.”
„Seda ma just tahtsingi weel ära tingida.”
„Ah nii! Ei, see ei lähe. Kõik muu, seda mitte. Sa tead ju, sina ei saa suudlusteta, mina piibuta elada. Suudlused teewad suu wesiseks ja...”
„Ma torkan weel.”
„... piip tahedaks. Ja mõtle, kui kena see on: sina istud ja õmbled, mina pikutan ja popsutan, piibuwars kõweras rinnal, nagu mõnes perekonnaromanis.”
„Tuba suitsu täis, suitsus mõnus õllelehk, sume nagu mõnes trahteris”, jätkas neiu jäljendatud toonil.
„Ole hea, too tubakat, ise ulatan piibu seinalt, siis räägin, mis lubasin.”
„Sa tarwitad mu uudishimu kurjaste.”
„See on ka ainuke kuritarwitus sinu wastu”, ütles noormees, kui neiu talle tubakakarbi rinnale pani ja ise woodiserwale istus.
„Noh, kas saad juba hakkama?” küsis Tiksi, kui Lutweil piip suus tossas.
„Warsti. Kui mõnusaste ta popsub!... Mõtlen nimelt oma piipude peale.”
„Heameelega peksaksin nad kõik puruks.”
„Mine ikka, ä’ä räägi hullu. Waata, kui ilusaste nad seinal ripuwad. Ja kuipalju neis on mälestusi!”
„Ja luulet ning unistusi!” osatas neiu.
„Päris tõsi — luulet ning unistusi...”
„Aga seda oled sa juba mitu korda mulle rääkinud.”
Mis sest! Näed seda lepapuust totaga, waarmarjapuust warrega? Waata ometi!”
„Ma olen teda juba mitu korda waadanud.”
„Waata weel kord! See on minu esimene piip, moorkopp on ta nimi, temaga sussitasin lepalehti ja sammalt. Kõige ette on põdrasammal... Aga selle teisega, millel külg läbi põlenud, sellega wedisin juba warastatud tubakat. Naabri karjane tegi selle, tema oli suur piibumeister, päris treial kohe...”
„Oli ta ka suur tubakawaras?”
„Ei, mina lõin tubakawarguses tema üle. Tema ostis tubaka, andis wahel minulegi, tema polnud ju karjapoiss, waid karja mees, wiiskümmend aastat wana, kõwerate jalgadega, lööpas kui wedrudel teine. Aga palju lapsi oli tal. Ma imestasin siis, kuidas küll wedrujalgsel niipalju lapsi wõib olla.”
„Enam ei imesta?”
„Ei, enam mitte, Kulno seletas asja ära.”
„Soo, wõi seletas ära.”
„Mehel olid wiletsad jalad, ei pääsenud naiste eest putku, nii ütles ta.”
„Ja sina usud seda?”
„Miks mitte. Aga lugu pole selles.”
„Milles siis?”
„Wististe pean oma piipudest lahkuma, see paneb mõtlema. Isegi neid ei tohi enesele jätta, mis Nishnis laada ajal kalmüklaselt ja Batumis türklaselt ostsin. Kõik pean ära andma, wähemalt kuhugi kasti laduma, silmade eest kõrwale, toast wälja.”
„Sa waeneke küll! Missugune südametu seda nõuab?”
Noormees ei wastanud küsimisele, waid ütles nagu edasi rääkides:
„Ja ühes piipudega lähed ka sina.”
„Mina?” küsis neiu, jättis õmblemise ja pööras nooremehe poole.
„Sina, just sina. Sina oled weel suurem kurjus kui piibud. Aga need kaks kurjust on pea terwe mu elu.”
„Räägi mõistlikult, sul on midagi südame peal, räägi.”
„Ütlesin juba kõik: sina ja piibud olgu läin’d, muidu pole mu riietest warsti närusidki järel!”
„Sa teed nalja.”
„Ei, ma räägin tõsiselt. Neli aastat olen logelenud, weel laenata oleks raske. Sa tead ju, kust ma wiimase ajani raha sain.”
Tiksi nokutas pead.
„Aga nüüd pani Helene ultimatumi ette: piibud ja sina wõi tema ja raha. Ei usu enam sõnagi, ei lase rääkidagi.”
„Sina walisid muidugi raha ja tema?”
„Mõtlen alles, täna lõpeb tähtaeg, kõik on kindel ja korralik nagu weksel. Sellepärast see eilne õhtu nõnda läkski.”
„Wõi nii.”
„Pagan wõtku, et ma niisugune wedelworst olen, muidu saaksime hakkama. Raha ja mureta elu on ju hea asi, aga sina ja piibud.”
„Peaasi piibud.”
„Nanaa! Nõnda ma’i mõtle ju. Piibud on nali, aga sina, jah, mõni seda teab, mis sina oled. Aga kabe lugu, tahaksin weel logeleda, ükski aasta, wiimane aasta, pärast on muidugi kõik otsas.
„Wõta raha ja Helene, siis wõid eluaeg lulli lüüa”, ütles neiu toonil, milles helises murelik warjund.
„Eksid! Eksid raskeste! Niipea kui tema küüsis olen, algab töö. Ja mind tööle sundides mõtleb ta aina enese peale.”
„Nagu sinagi.”
„Jah, nagu minagi. Tema tahaks minu kaudu millekski saada, nüüd tähendab ta ju wähe wõi mitte midagi. Mis annawad need majaloksud? Nendega ei lenda ükski wanatüdruk kuigi kõrgele. Wõiks ehk pisut laulma õppida wõi klawerit soristama hakata.”
„Ega sina ilmas ainuke mees ole.”
„Ainuke küll mitte, aga minust kohasemat leida oleks raske. Mina olen otse kuldawäärt mees. Olen laisk, olen waene, olen mõnusa elu armastaja, olen pehme ja järelandlik, olen eesmärgita, olen iseloomuta, isegi liiga tark ei ole ma.” ,
„Ja armastad trahteris istuda.”
„Ka seda, aga see pole wiga, see annaks naisele õigustes ainult paar silma ette. Helene on selle wastu hakkaja, tegew, auahne, püüdja. Ja kindel on ta kui raudnael, weel kindlam, see roostetabki, aga Helene ei roosteta, ei, seda pole loota. Meist saaks imeline paar. Jumala eest! Ta teeks minust, mis heaks arwab. Ajab ta mu adwokadiks, hakkan adwokadiks, teeb mu doktoriks, hakkan selleks, tõmbab mulle pastorikuue selga, ütlen jutlust. Sa ei usu? Tunned mind wähe. Kindel on, õppima paneb ta mu, ülikooli pean lõpetama, sildi üles seadma: adwokat wõi doktor nii ja nii, pastoriherra seal wõi seal kihelkonnas.”
„Naljakas.”
„Ära arwa, et ma nii rumal olen, et ülikooli ei oska lõpetada. Nii rumalat pole olemaski.”
„Ajad naerma.”
„Naerma ajab jah. Ja nüüd mõtlen: mis m’ust õige peab saama. Küsisin Kulnolt nõu, aga tema wastus oli juba ette teada: loe piibel kolm korda läbi, siis tead kõik.”

„Aga sa ei wiitsi lugeda?”
„Muidugi mitte, ennem jäägu kõik teadmata.”
„Aga mina ütlen: küsi Helenelt, temal on raha, tema teab.”
„Kulno ütles jälle, et kui ma piibelt ei wiitsi lugeda, siis sinult peaksin küsima.”
„Ütles ta seda?”
„Ütles: räägi Tiksiga.”
„Näed, tema peab minust rohkem lugu kui sina.”
„Jah, aga mina armastan sind,” wastas noormees lihtsameelselt.
Neiu wäike, õhedahuuline suu naeratas ja naeratus heitis imelise walguse tema kõhnapoolsele tõmmukale näole. Nagu oleks pilwisest taewast korraga päiksekiir tuppa wilksatanud, kaasa kandes armsust ja sooja.
„Küll oled sa alles laps,” ütles Tiksi kergelt ohates, „sa räägid armastusest, nagu oleks see lõbus ajawiide.”
„Seda on mulle wististe naised õpetanud.”
„On siis nii paljud sind juba armastanud?”
„Ma arwan, mitte ainuski.”
„Kuidas nad siis õpetasid?
„Mittearmastamisega. Esimene oli minust wanem ja targem, naeris palju, walged hambad, päris hiire hambad, lohukesed palgil, armastas lobiseda ja maiustada. Ma olin meeletu: ta sõi minu kompwekka ja schokoladi ainult sellepärast, et talle tema sõbrannat meelde tuletasin, kes temalt peigmehe meelitanud. Aga seda sain liig hilja teada... kui kompwekid ja schokolad juba söödud. Käisin siis kui märg kana...”
„Kaua?”
„Mitte wäga kaua, sest warsti tuli teine. See oli minu wanune, ei ilus ega inetu, pisut kohmakas, wärwita silmadega, mille ajutisi pilkusid weel praegu mäletan... õhtuti, widewikul juhtus see... sa oleksid pidanud nägema... päris kollased olid nad mõnikord, nagu mustal kassil, kiiskawkollased. Püüdsin ta soowisid silmist lugeda ja unistasin kuuwalgel, aga pärast selgus: ma olnud tema peigmehe nägu... peigmees jätnud ta maha — wärwita silmade pärast. Esimest korda märkasin siis, et peigmehed on mõnikord pimedad ja rumalad.”
„Ja millega lõppes?”
„Põlwitasin tema ees, awaldasin armastust. Siis ta ütleski: mul olewat tema endise peigmehe nina, seesama suu, naer, kõnnak, aga ometi ei olewat ma seesama. Oi seda tundmust, mis siis oli, oi seda alanduseahastust!”
„Ja jällegi läks warsti üle?”
„Wististe, ei mäleta hästi. Aga püksa häbenesin peale seda, oleksin tahtnud nad jalast heita ja kõndida nagu lapsepõlwes — pikas särgis, paljareisi, paljajalu... Ja nüüd on Helene. Ka tema ei armasta mind, ta mõtleb ainult meheleminemise peale, kardab wanapiiga põlwe, himustab akademia kodaniku naiseks saada, sest meil on need kodanikud alles moodis. Aga Helenega on kergem kui teistega: ta on mulle peaaegu ükskõik.”
„Ainult kolm?” küsis Tiksi.
„Kas wähe?” küsis Lutwei wastu.
„Nagu oleks... sinusugusele mehele.”
„Ongi rohkem olnud, aga need on tähtsamad, need on jälgi jätnud.”
„Ka Helene?”
„See jätab, ma kardan, kõige sügawamad jäljed, see wõtab mu hinge.”
„Soo, nüüd on kõik korras,” ütles Tiksi, tõusis woodiserwalt ja pani riided toolile. „Aga kas sa üles tõusta ei tahagi?”
„Nii hea on pikutada ja mõtelda. Tule weel siia.”
Neiu läks ja seisis woodi ees.
„Istu weel,” ütles Lutwei neiu käest kinni hakates.
„Ei, ei, sa pead üles tõusma. Pea meeles: piibud ja mina wõi raha ja Helene ning riided närutawad sul kõik, kõik. „
„Ja sina?”
„Mis minust.”
„Oled pahane?”
„Miks?”
„Kurb?”
„Ei tea. Ehk ongi nõnda parem.”
„Sa olid mulle hea.”
„Ma andsin, mis mul oli...”
„See’p see ongi, see ajabki pea kirjuks... Sa oled hull tüdruk.”
„Jätame seda... tõuse üles.”
Ja kui noormees, tema ümbert püüdis kinni wõtta, tõrjus ta selle käed tagasi ja libises sirmi warjust wälja.

Lutwei tõusis woodist. Seni kui ta end pesi ja riidesse pani, istus Tiksi laua äärde, awas esimese juhtuwa raamatu ja tegi nagu loeks ta.

Aga Tiksi ei lugenud, ta tegi raamatusse wahtides oma eluarwet ja ei pannud ainustki tähte tähele. Arwe oli wäike ja kehw, aga see oli ometi tema eluarwe.

Ka temal oli oma lapsepõlw, kuigi linnaserwas, kus umbsed toakesed, haisewad koridorid, tolmused wõi porised uulitsad, räpased mänguseltsilised, joobnud mehed, liiderlikud naised, pisielukad ja taudid, ka temal olid oma mälestused, unistused, paleused, püüdmised ja õnnewiirastused; ka teda ümbritses kirew elu oma meelituste ja ukutustega.

Ah jaa! Esimene suur komistuskiwi wisati talle teele juba siis, kui ta alles naiseks oli saamas. Weel praegu jooksewad kehal wärinad selle peale tagasi mõeldes, õudne on seda mõtteski uueste läbi elada. Pärast seda kartis ta mehi kaua aega.

Aga ta kaswas, nägi ilma ja inimesi, õppis sõbrannasid lähemalt tundma, sai teada, kuidas nad ühe wõi teise ehteasja omandanud, kes ostnud, kes kinkinud, leidis paremaid tutwusi, kuulis ilusamaid sõnu, nägi wiisakamaid kumardusi, kübarakergitusi.

Himu tuli elurõõmude järele, awatlus tekkis pilkudest, käepigistustest. Wõib olla, algamängust oleks wõinud abielugi sigida, aga sel ajal sai ta üliõpilase Lutweiga tuttawaks... warsti aastat poolteist tagasi... ja see tutwus tõmbas kõigest olnust ja olewast kriipsu läbi. Siit wast elu alles algaski...

Meeldis talle Lutwei? Tema juures oli hea olla. Himustas ta teda? Wõimata oli talle keelda, kui ta midagi palus. Ja kui poiss wiimaks ütles, et ta temale midagi ei wõi lubada, temalt ainult kõike tahab, siis, jah siis oli Tiksi pea raskeis mõttis nii mõnigi jumala päew ja silmad ei leidnud ööseti und.

Poiss tundus nii imelisena, wõib olla sellepärast, et üliõpilane ja et sõbrannad kadedusega Tiksi järel luurasid. Ehk oli kõiges pisut auahnust, uhkustamist, uudishimu, kiusakat jonni nende ees, kes Tiksi peale kõrgelt alla waatasid. Kes teab. Aga siiski, kui poiss ise poleks nii olnud, kui ta poleks rääkinud, nagu Tiksiga seni keegi ei osanud rääkida, wõib olla, Tiksi oleks nüüd juba mehel, sel suurel lukusepal, kes weelgi talle rahu ei anna, ja ta oleks ehk juba lapse ema.

Poiss rääkis ainult armastusest... armastuse pärast tulgu Tiksi. Nad olgu kui linnukesed oksal; lõõritawad, kui kõhud täis, istuwad nukralt, kui nälg näpistab.

Ja Tiksi läks kui linnuke, laulis kui linnuke, lõõritas ja keksis.

Kahetseb ta seda aega? Ei, aga ta on nukker. Ta on poisi riideid parandanud, Särka lappinud, sukki nõelunud ja ühes sellega on ta iseennast sidunud... sidunud seal, kus ta wahetpidamata pidi kordama: ära looda, ära mõtle rumalusi.

Nagu oleks iga nõelapiste kahte elawat kehakude puutunud, nagu oleks iga silmatäis niiti siduwasse köide põimitud.

Ja nüüd... nüüd räägib poiss niisama lihtsalt nagu alguseski, räägib salgamata, warjamata, oletamatagi, et see neidu wõiks walusalt tabada. Nagu poleks teda, Tiksit, kunagi olnud, nagu ei wõidaks teda sugugi arwesse wõtta, kui on tõsisematest asjadest juttu.

Ühele oli poiss sõbranna meeldetuletuseks, teisele peigmehe wahendiks, kolmandale parajaks mehekandidadiks, ja see kõik on tõsine asi. Tiksi tuli ainult armastusega, rääkis armastusest, laulis armastusest, naeris armastusest, mõtles ainult tema ja iseenese peale, aga see oleks kui lõbus nali, kui möödaminew ajawiide.

Tiksi ei süüdista, ei tee etteheiteid, o, Tiksi on Ludule isegi tänulik, sest ainult tema kaudu pääsis ta õmblustoast kontori kirjutusmasinaga lõgistama, aga Tiksi seisab ammulisuul, päranisilmil ja imestab kui laps. Nõnda on ta ilus: suuke kui puhkenud roos, silmad kui metskitse silmad. Need tumenewad, lähewad niiskeks, midagi weerib palgile, sealt alla.

Ah, ta on ikka alles nii wäike, oskamata ja usaldaja; iga wastutuleja wõib temale liiga teha, üks armastuse, teine jõu nimel. Tiksi kannatab mõlema käes.

„Mis sa siis nüüd loed siin?" küsis Lutwei sirmi tagant wälja astudes. Aga silmi lauale heites imestas ta: „Sul ju raamat tagurpidi ees! Tüdruk, mis see siis tähendab? Su silmad märjad!"

„Juba on üle. Näed, naeran", wastas neiu toolilt tõustes.

Aga pisarad ei peatanud.

„Tule siia", lausus noormees neidu kaenlasse tõmmates. „Ära nuta! Mis parata, mis teha."

„Jah, mis parata", oli ka Tiksi nõus, kui silmad kuiwaks jäid.

Sel silmapilgul koputati uksele.

„Kes seal on?" küsis Lutwei.

„Majaperenaine", kostis wastu.

„Silmapilk", wastas üliõpilane, tõstis sõrme põiki huultele ja lükkas Tiksi ühes üliriietega sirmi taha woodiserwale.

Siis läks ja awas ukse.

Proua Maasepp oli täna sõnakehw ja wiisakalt pahane. Ta teatas, herra studiosus pidawat omale uue korteri otsima, sest tema ei wõiwat enam seda ilusat, sõbralikku tuba wõlgu wälja üürida. Wana üüriga, mis paari aasta eest saada, ei olewat kibedat, nii kui nii, üliõpilane on üliõpilane, aga enam ei olewat wõimalik.

„Ehk kannataksite wähemalt algawa poolaasta, proua."

„Ei, seda ei wõi ma enam kuidagi. Üüriga, noh, sellega saaksime ju toime, aga on muud põhjused. Mul on laps majas ja Teie eluwiisid wõiwad halwaste mõjuda, oleme ju tuttawad. Teil käiwad wõõrsiks kõiksugu naisterahwad. Wabandage, ma ei taha Teile etteheiteid teha, mul pole selleks õigustki, aga, nagu juba ütlesin, mul on laps ja tema wastu on mul kohused... ma olen ema. Tema on noor, elus wilumata ja niisugused naisterahwad..."

Mõni seda teab, mis Tiksit liigutama ajas, aga woodi nagises pisut sirmi taga.

„Teie ei ole üksi?" küsis proua Maasepp. Ja kui üliõpilane kõhkledes wastust otsis, tõttas majaproua temale appi, öeldes: „See on ju Teie asi... Nii siis, ehk leiate omale kustki teise toa."

„Kui pea?"

„Mida rutem, seda parem, semestri algus on ju ukse ees."

Proua Maasepp lahkus, ilma et ta head päewagi oleks jätnud, sest woodi nagises weel kord.

Tiksi tuli naerusuid ja kikiwarwil sirmi tagant wälja ja waatles Lutweid, kes keset põrandat seisis, selg tema poole.

„Ludu", sosistas neiu ja noormees pööras ümber. Silmapilgu waatasid nad tõsiselt teineteisele otsa, puhkesid siis naerma, kükitasid nagu ühise käsu järel maha ja hüppasid rohutirtsudena teineteise poole, kuni käed wastast ulatasid puutuma, kargasid püsti ja lõid käed kehade ümber, pigistades, muljudes. Tiksi jalad tõusid tuulde ja tegid toas paar lendawat wirru.

„Tiksi ja piibud on wõitnud!" hüüdis noormees wiimaks. „Selle wõidu mälestuseks ostan tingimata ühe uue piibu."

„Ja mina seon warre külge lindi kuldtikandusega: Tiksi ja Ludu."

Jällegi haarasid nad teineteise ümbert kinni ja keerutasid toas ringi.

„Ma wõiksin kihla wedada, et nad sinu siiatulekut nägid", ütles üliõpilane.

„Majaproua ise tuli mulle ju trepil wastu."

„Sellepärast!"

„Ja mis nüüd saab?"

„Asjad paneme kohe kokku."

„See käib üks, kaks, kolm."

„Näed, mis hea, et mul midagi ei ole."

„Waga hea”, naeris Tiksi ja asus tööle.
„Kui tuba ei leia, wiin asjad wõõrastemajasse ja õhtul ise seltsimajasse. Tuled ka?”
„Mis seal täna mängitakse?”
„Ei mängita midagi. Seal on täna koosolek.”
„Ah, koosolekud on igawad!”
„Aga see on tähtjas koosolek: arupidamine, kuidas Andres Meriheina austada, tema sünnipäewa pühitseda, wiiekümnendat sünnipäewa.”
„On ta seesama, kes „Armuwere” on kirjutanud?”
„Seesama. Tal on ju weel hulk teisi raamatuid.”
„Tuleb ta ise ka koosolekule?”
„Ei wist, mis tema seal peaks tegema.”
„Ma jään parem koju, teen tööd.”
„Pühapäewal?”
„Näed, olen patune.”
Tiksi ümises laulda, kui ta Lutwei asju kokku pani. Ta oli rõõmus, nii rõõmus!

Rahwast oli ohtraste kokku tulnud. Kui Merihein ise seda hulka oleks näinud, wististe oleks ta wähemalt sisemiselt muhelema pakatanud: need kõik olid tema pärast koos, need kõik mõtlesid täna aina tema peale. Siin olid ajakirjanduse esitajad, asutuste saadikud, seltside asemikud, siin olid wanad ja noored, mehed ja naised; isegi wäljaspoolt olid mitmed tähtsad seltskonnategelased pärale jõudnud ja ainult selleks, et arutada, kuidas meie kirjanikku ja luuletajat Andres Meriheina austada, tema mälestust jäädwustada.

Läbirääkimised kippusid pikale wenima: liig palju oli ilusaid mõtteid ja ettepanekuid, liig palju ladusaid kõnelejaid, liig palju sõnakaid mehi, isegi naisi, keda taheti kuulda, ja raske oli walida, missugused sõnad teostada, missugune ettepanek tegewusega kehastada. Nii mõnelegi kõnelejale pidi koosoleku juhataja südame peale panema, et ainet püütaks käsitada kitsamates piirides. Tõsi, koosolijaid huwitab küll wähemgi asjake, mis kaudseltki lugupeetud juubilari puutub, kuid õhtu on lühike, küsimusi palju, arwamised nii kui nii lahkuminewad. Igaüks tahaks oma ettepaneku teostamist näha, arwab ju igaüks — selleks on muidugi loomulik õigus —, et tema kõige põhjalikumalt austatawa looja elutöösse on süwenenud, tema waimuga läbi imbunud.

Tõepoolest ulatasidki mõtteawaldused, soowid ja oletused nii eriawarusteni ja põhjendused tundusid ikka nii põhjendatutena, et kuldse kesktee leidmine ähwardas liugleda sinna poole wõimalikkuse piiri. Kui üks soowitas kirjanikuga läbirääkimisesse astuda, et temalt kuulata, kas ta ehk nõus ei oleks oma teoste kirjastamise eesõigust wõimalikult odawalt müüma rahwaraamatute wäljaandmiseks, siis pani teine selle asemel ette Andres Meriheina nimelisi abirahasid asutada, niipalju kui meie wäikse ja kehwa rahwa majanduslised wõimed selleks wähegi küüniwad. Warsti leidus neid, kes esimest ettepanekut täiendasid: määratagu kindlaks, milleks rahwaraamatute müügist saadud puhast kasu peab tarwitama. Leidus ka neid, kes teist ettepanekut püüdsid piirata: tähendatagu üksikasjalisemalt, kuhu, missuguste asutuste juurde Andres Meriheina nimelised abirahad asetatakse, kes nende üle walitseb, neid wälja jagab ja missugustes maistes piirides — Liiwimaal, Baltimaal, kogu määratusuurel isamaal wõi weel laiemal pinnal. Keegi oleks tahtnud mõlemaid ettepanekuid ühendatuna näha: kindel olewat, et rahwaraamatute müümine wõiwat suuremat puhast kasu tuua — muidugi mõista niisugusel korral, kui lugupeetud juubilar kirjastamise õiguse eeldatud sündsate tingimistega wõõrandab, milles waewalt juletaks kahelda, — sellepärast oleks huwitaw austatud koosoleku arwamist kuulda, kas ehk just seda rahwaraamatute müügist saadud puhast kasu ei peaks abirahade asutamiseks tarwitama. Aga ei, niihästi ettepanekud ise kui ka esimese ettepaneku täiendus ja teise ettepaneku piiramine ning kahe ettepaneku liitmine ei leidnud kokkukõlalist poolehoidmist. Muidugi soowide, ettepanekute, arwamiste ja nende lisanduste, paranduste, täienduste, piiramiste ja liitmiste saatus kujunes wõõraemaliseks. Juba wirwendas paljude näol, kes alguses nii sooje sõnu leidnud, tahtmata awalikkuse ette tükkiw tüdimus.

Uut elawust tõi koosolekule pelglik ja ootamata näpunäide, et austatud kõnelejad oma soowides ja ettepanekutes paljuid meeles on pidanud: õppiwat noortsugu hakkajaid kirjanikka, puudustkannatawaid noori kunstnikka, lasteaedu, heategewaid asutusi, Eesti rahwast, Eesti noortsugu jne. jne., ainult Andres Meriheina, kelle pärast täna siia kokku tuldud, jätnud nad nagu silmapaari wahele. Mõni teinegi kaldus, esimesest julgust wõttes, arwamisele, et esitatud mõtetes tõetera ei puudu ja et juubilari enese peale tänini tõepoolest kõige wähem mõeldud. Need mõtted leidsid küll kohe asjakohase selgituse ja õienduse, mis arusaadawaks pidi tegema, et kõik, mis täna räägitud, aina juubilari puutub ja et kõik awaldatud mõtted nii wõi teisiti juubilariga ühenduses seisawad, kuna ju ettepanekud ja soowid tema olemuse püsiwamat osa püüawad jäädwustada, aga ometi hõõgus algatatud uus mõte kui süsi lees tuha all ja nii mõnigi sõnadepuhang ajas ta uuele lõkkele. Mõtte poolehoidjate wähemuse peale waatamata kippus õhkkond tekkima, nagu peaksid siin alal kõigi soowid ühinema. Aga enamus oli kangekaelne ja seisukord ähwardas juba piinlikuks muutuda. Esialgsest ilusast üksmeelest ja leplikust waimust puges jonnijuga läbi. Ühelmeelel walitud juhataja manitses kõnelejaid asja juurde jääma ja tegi kaudse tähenduse — siiski küllalt arusaadawa ja läbipaistwa, — et otse häbistaw oleks meie wäiksele ja kehwale rahwale, kui niisuguses tähtsas asjas ei suudetaks wennalikult kokku leppida.

Juba puudutati küsimust, kas poleks otstarbekohane asja kõigekülgseks läbiarutamiseks erikomisjoni hoolde usaldada, kellele muidugi õigus jäetaks asjaomaseid inimesi heaksarwamise järel nõupidamisele kutsuda. Sellega olekski ehk tänane koosolek lõppenud, aga esitatud küsimus tekitas silmapilk teise küsimuse, nimelt: kas peab komisjoni kutsutud asjaomastel inimestel otsustaw wõi ainult nõuandew hääleõigus olema jä kas tohiwad nende seas esineda ka naisterahwad?

Siin oligi silmapilk, kus Kulno sõna palus. Seni oli ta stoilise rahuga lahkuminewaid arwamisi kuulanud.

„Ma imestan”, algas ta („Imesta aga pealegi”, wastas talle keegi üliõpilane tasa, aga küllalt waljult, et paljud seda kuulsid ja muigasid). „Ma imestan iseäranis nende üle, kes arwamist awaldasid, nagu oleks lugupeetud juubilari täna õhtul kõige wähem meeles peetud. („Ohoh!” kuuldus kustki.) Ma imestan („Kui pagana kaua sa õige imestad”, sähwas endine üliõpilane, aga nüüd wastati talle sisistamisega) selle mõtte algatajate ajaloolise mälestuse lühidust, ringwaate kitsust.”

Ja nüüd heitis ta linnulendlise pilgu India pagodidesse, mis kaljusse raiutud; waatles Assüria ja Babiloni kiilkirjalisi waremeid; esitas Egiptuse hieroglifilised piramiidid, kus ees keegi wäejuhataja soldatitele hüüdnud: „nelikümmend tuhat aastat waatawad meie peale alla,” wiis kuulajad pimedatesse, labürintlistesse katakombidesse, kus walgust kallab ainult juhatawa munga wärisew tuluke; näitas obeliske, kloostrid, kirikuid, moscheesid, waatles kõike, mis ilmas püsiwamat, jäädawamat, meeliülendawamat, waimustusandwamat, usuäratawamat. Ta rääkis ka korallidest ja maapinnakihtidest, mis esitawad elusate kehade waremeid, ta kõneles sipelgatest ja mesilastest, puudutades nende tööd ja toimetust, ta kõneles huwitawalt ja kaasakiskuwalt, sest ta kõneles ju soojast südamest ja waimustusega. Silmis süttis ere tuleloide, suunurki piiras tagasisurutud wõdin, mis rääkis sisemisest taltsutatud ärewusest, kui ta lõpetas:

„Mis räägiwad meile kõik need pagodid, kiilkirjad, piramiidid, katakombid, obeliskid, kloostrid ja kirikud? Mis õpetust jagawad meile ja tulewatele põlwedele maapinnakihid, korallid, mesilased, sipelgad? Kas ei esine igalpool seesama maailma walitsew, tahaks öelda, maailma loow kogumline seadus, mille ees nõtkutawad põlwi jumalad ja inimesed, elewandid ja eeslid, taimed ja kiwid? Üksik kaob, hulk jääb; üksik häwineb, tema töö püsib; elaw waim taganeb, põrm wõtab wõimust. Inimene kui indiwiid närtsib, kuigi ta lõhnaks Saaroni lillena; inimene tuleb põrmust ja läheb põrmu, aga tema mälestus jääb, lehwides meile ammugi kustunud aegade rüpest; kunstnik unub, aga tema tööd jääwad meile raudwarana, wõiks isegi öelda, wanawarana, mis on kõige kallim wara; mõtleja peaaju kustub, langeb olematuse piiridesse tagasi, aga mõte jääb, pannes liikuma uusi mõtteid. Kas hoolitsesid wanad greeklased wäga oma mõttetarkade eest? Eks ei pidanud kõige suurem nendest kihwtikarika tühendama. Ja eks ei olnud just Jumala walitud rahwas see, kes oma, prohwetid taga kiusas, neid wangitorni heitis, ja eks ei surnud kõige suurem ristisambas kahe rööwli wahel, kuna tema teetasandajal naine tantsis pea otsast. Niisugune on ilmaseadus, niisugune on see keerdtrepp, mis juhatab igawiku regioonide poole. Sellepärast — unustagem maine põrm, mis olemuse püsikamale osale on sagedaste linnupaelaks, waritsewaks silmuseks; unustagem, mis kardab päiksepleeki ja tuleleeki ja andugem ühelmeelel selle jäädwustamisele, mis inimese õigustab nõudma igawikku: muretsegem mälestuse eest. Waaraodele ehitati juba nende elupäewil hauakambrid, mida nüüdsed põlwed küllalt ei jaksa imestada; Rooma keisrid panid juba troonile astudes oma mälestussammastele aluse ja meie esiisad istutasid poja sündimisel tammesid, nagu walmistaksid nad juba mähkmetes surma wastu, aga meil ei juleta sellest niitsatadagi, mis tulema peab ja mis on iga elawa organismuse maine osa. Üürike on inimene, kaduw tema ihu, möödaminew liha ja weri, nukralt juhuslik tema ergukawa, kus heliseb mänglew waim ja peab küllastawalt sädelewat rõõmupidu suremata hing. Muretsegem siis hinge eest, päästkem unustushõlmast igawene waim. Kui soowitakse odawate rahwaraamatutena juubilari töid wälja anda, siis on see ilus, aga oleks weel ilusam, kui rahwaraamatutest saadud puhas kasu millekski niisuguseks otstarbeks määrataks, mis otseteed ja wõltsimata igaühele meie Andres Meriheina meelde tuletaks. Mitmesugused abirahad on wäga kiiduwäärt, aga kas poleks weel kohasem nende asemel Rahwusliku Kultura Liidu juurde ühist kapitali asutada, mida enne lugupeetud juubilari surma tarwitada ei tohiks. Loodetawaste kogub selleks kurwaks, kuid paratamata silmapilguks üsna kenake ümarik summa, mis kadunu mälestuse jäädwustamise palju otstarbelisemalt wõimaldaks, kui ükskõik missugune wõi ükskõik kui suur abiraha.”

Enamus hõõrus healmeelel jalgu, sest kõikiühendaw sõna oli nooremehe huultelt libisenud, ettepanek oli nagu koosolijate südamest räägitud. Wähemus sisistas ja palus sõna, et omakorda imestada eelkõneleja ettepaneku üle, mis wähem ega rohkem ei sisaldawat kui soowitust, et juba nüüd,

lugupeetud kirjaniku eluajal, tema hauasamba heaks hakataks raha korjama. See olewat enam kui pentsik, see olewat otse ennekuulmata. Kui aga see ettepanek siiski enamuse poolehoidmise wõitwat, siis jääks ainult üks soow weel üle: wõetagu ka puusärgilauad arwesse.

Kulno palus uueste sõna, tähendades, et hauasammas ja puusärgilauad olewat wastuwaidleja leidus.

Tema ettepanek puudutab ainult kapitali asutamist, mille otstarbe Rahwusliku Kultura Liidu peakoosolek Andres Meriheina surma puhul kindlaks määrab. Pentsikuna wõiwat see mõte ainult neile tunduda, kes peale tänase päewa ainustki päewa ei tunne ja kes üksikute indiwiidide ning sugupõlwede kaduwuse üle kunagi pole järele mõelnud, rahuldust leides ainult silmapilksest ainelisest igapäewsusest. Kui aga arwatakse, et tema ettepanek ainult hauasamba peale sihtiwat, siis olgu tähendatud, et kogutud kapitali, näituseks, wäga hästi wõidaks kirjaniku üksikute teoste kokkukorjamiseks, wäljaandmiseas ja nende ilustamiseks tarwitada. Niisamuti wõidaks selle kapitali abil kõik suusõnalised teated kokku koguda, mis lugupeetud luuletaja ja kirjaniku kohta rahwa seas liiguwad. Korjandus peaks saama põhjalik ja kõigekülgne, ta peaks lugupeetud autori iga wähemagi iseloomujoonekese kokku kandma, olgugi mõni nendest ei tea kui uskumata. Uskumata joonekesed põimiwad kogukujusse muinasjutulõimi, aga missugune mälestus oleks jäädaw, kui ta ei muutu muinasjutuliseks? Kõneleja arwab, Andres Meriheina sarnaste rahwapoegade elu walgustamiseks ei suudeta kunagi liig agarad, liig warmad ja liig usinad olla.

Wähemuse mehed waatasid küsiwalt üksteisele otsa, kehitasid õlgu ja ei mõistnud muud paremat teha, kui saalist lahkuma hakata: nende pind oli täieste kõikuma löönud. Juhataja küsis, kas keegi weel sõna soowib, ja kui koosolek waikis, treis ta Kulno ettepaneku pisut ümarikumaks, siledamaks, kenamaks ja pani ta siis hääletusele, paludes neid püsti tõusta, kes wastu on. Kõik jäid istuma, ainult üks tõusis püsti ja see ainuke oli kõigi imestuseks — Kulno ise.

Saalis tundus kõnelemine.

Naljalehe „Wiripilli” toimetaja palus juhatajat herra Kulnolt küsida, miks ta ise oma ettepaneku wastu hääletab.

„Ma tegin ju nalja”, wastas Kulno sellekohasele küsimisele.

Saalis kuuldus toolide nagin.

„Kumb oli nali, ettepanek wõi tema wastu hääletamine?”

„Ettepanek muidugi.”

Toolid nihkusid kolinal paigast. Kogu saal oli ühine „mh”.

„Palun austatud koosolekut wabandada”, rääkis Kulno edasi, „mu nali läks täieste luhta, temast ei saadud aru. See oli halb nali.”

Üleüldine nõutu ärewus, naer, wälkuwad silmad.

„Kas see noorherra ei ütleks ometi, keda tahab ta naeruwääriliseks teha, kas iseennast, lugupeetud kirjanikku, auwäärt juhatajat wõi Eesti rahwast, kelle asemikkudena siin koos oleme?” küsis keegi soliidne noorepoolne wanaherra lõkendawal näol.

„Lugege piibel kolm korda läbi, siis teate kõik”, wastas Kulno ja sammus ukse poole.

Need sõnad rabasid wiimased pidemed, rööwisid saalilt aru. Toolid mürisesid, inimesed kargasid püsti, wehklesid kätega, karjusid läbisegi, tahtsid nagu kuhugi minna wõi midagi teha, aga ometi jäid nad paigale, kuna sel silmapilgul, kus Kulno ukse awas, hüüded kajasid.

„Wälja! Häbemata! Jõmpsikas! Lurjus!”

Kui Kulno puhwetisse jõudes üksiku laua äärde istus, wärisesid tal käed ja meelekohtades tuikas uimlewalt. Ta istus küünarnukid laual, pea käte wahel, ja ei pannud tähele et wähemuse mehed temale muigawaid, nöökawaid pilkusid saatsid.

„Olid sa arust ära?" küsis keegi tuttaw. „Wististe," wastas Kulno, ilma et pead oleks käte wahelt wabastanud.

Aga enne kui nad rohkem jõudsid rääkida, tormas Lutwei sisse, waatas puhwetis ringi ja Kulnot nähes ruttas ta tema juurde ning karjus:

„Sa oled siin! Mõtlesin, ega sa terwe nahaga ei pääse. Sa oleksid pidanud nägema!" Ja tuttawate poole pöördes ütles ta:

„Wara tulite alla, kõige paremast jäite ilma!"

Küsimisi sadas kui wihma, satuti ärewusesse, hakati liikuma; lauad kolisesid, klaasid kõlisesid, räägiti läbisegi, naerdi, räägiti jälle ja noortemeeste summ piiras Kulnot, kes jäi endiselt sõnakehwaks, nagu kardaks ja häbeneks ta häälekõla, häälewärina kaudu seda paljastada, mis tema siseilmas ikka alles möllas. Ta pidi kõik oma jõu kokku wõtma, et enese üle walitseda ja rahulikuks jääda. Nagu tammi taha oli kõnesid kuulates naeru ja pilget, enatut mõnitust, isegi kirglist wiha kogunud, aga ikka hoidis teda mingisugune ukutaw iha tagasi, kuni wiimaks plaan walmis, mille lõppu ta algusel isegi ei osanud ette aimata. Ta tahtis ainult rääkida, ta pidi südant kergitama, aga iga öeldud sõna sai nagu seemneks, millest tõusis uus mõte, kujunes see ootamata asjakäik, mis sõpru ajas pead raputama ja waenlasi käsi hõõruma, kuni lõpupööre kõik uperkuuti paiskas. Sündmused kaswasid tal üle pea ja ta ei osanud muud teha, kui aga koosolekult lahkuda.

Kui ta rahulikumaks saades selle peale tagasi mõtles, mis saalis oli räägitud, siis ei tulnud tal tõepoolest midagi iseäralikku meelde, mis tema tegu oleks õigustanud. Esitati päris harilikka ettepanekuid ja soowisid, tehti sedasama, mis niisugustel koosolekutel ikka tehakse: räägitakse ja waieldakse, waieldakse ja räägitakse. Aga rääkimise wiisist, sõnade toonitamisest ja kaugeleulatawatest mõttelendudest imbus aimdus, et ükski ei räägi autori pärast, keda mõeldud austada, waid kõik mõtlewad aina iseenese peale, tahawad ettepanekute ja soowide aupaistusel iseennast walgustada. Siiski, selletaolist oli ta waremgi märganud, ometi polnud ta oma suud paotanud. Miks tegi ta seda siis täna? Miks laskis ta enese tühise sõnakõlinaga erewile ajada, miks tekkis just täna temas see pilkewimm, millest ta pidi wabanema, maksku mis maksab? Oli ehk põhjuseks liigne raamatute taga istumine wiimastel päewadel ja puuriw mõttetöö, mis riisus ööselgi rahu, wõi andis hoogu ammune tutwus Meriheinaga? Aga mis siis, kui ka tema teo osalisekski kihutajaks oli seesama isiklik edewusekirg, milles ta teisi süüdistas?

Kulno tuju hakkas langema. Kõik kippus paistma tõepoolest halwa naljana, seda halwemana, mida enam endine äritus sumbus. Ta oleks ehk lobisejad seltsimehed sinnapaika jätnud ja tähelpanemata wälja pugenud, et koju minna, aga takistusena astus Merihein sisse. Temale wastu tõtates ja teda oma lauda kutsudes, lisas ta juurde:

„Sain jälle kord seatembuga maha."

„Tähendab, olid inimlik", muigas Merihein.

„Wäga! Ainult sinu nahal."

Mõne sõnaga seletati asi.

„Kahju, et ma ise ei wõinud pealt kuulata," ütles Merihein.

„Ta rääkis hästi", kiitis Lutwei, „mina ei saanud midagi aru."

„Arwad, et ise sain", ütles Kulno. „Paiskasin ju kõik segi ja alguses oli mul lõpust niisama wähe aimu kui teistelgi. Kõik walmis kõnelemisega."

„Ja kõik unus kõnelemisega", ütles Merihein.

„Nagu õnnestanud armastusekiri", wastas Kulno, kelle meeleolu juba tõusma hakkas.

Saalist tuli uusi nägusid puhwetisse ja ikka weel korutati olnud wahejuhtumist. Kulnot ja Meriheina ühes nähes arwas nii mõnigi, et nad ühe mütsi all mänginud.

Meeleolu täielikuks rahustamiseks söödi ja joodi. Jutt kaldus muude asjade peale ja Lutwei sai mahti Kulnole teatada:

„Täna wiskas Helene mind uulitsale."

„Ometi wiimaks. Käis ta isiklikult?

„Ei, ema."

„Tähendab, kaotas lootuse ja kannatuse."

„Tähendab."

„Millal kolid?"

„Juba wiisingi asjad wõõrastemajasse."

„Ohoo! Asi oli palaw?"

„Tiksi aitas jahutada.''

„Oli tema seal?"

„Lappis parajaste mu püksa."

Kulno naeris.

„Su asjad on halwad, weered mäest alla."

„Pole wiga. Tiksi rõõmustab."

„Ära ehita midagi naiste rõõmu peale."

Nad waikisid. Siis küsis Kulno:

„Kust sa kolimiseraha said, sul polnud ju kopikatki?"

„Tiksi andis."

„Ja sina tihkasid wõtta? Häbi ei olnud?"

„Mitte põrmugi."

„Sa tead ju, kuipalju ta teenib, tead ka, et ta rahal paremaid kohti on kui sinu taskus."

„Ei tulnud meeldegi."

„Näed, kus õnnelik iseloom", ütles Kulno nüüd Meriheinale Lutweid tähendades.

„Olete ehk luuletaja?" küsis Merihein nooreltmehelt.

„Pole tänini aega saanud", kõlas wastus.

„Tema on ikka rõõmus, ikka rahul, miks peaks ta luuletama", Ütles Kulno. „Tal on kindel usk, et ta ka punase krossita ikka ulualuse ja ninaesise leiab."

„Teie usk on palju wäärt, herra Lutwei, ja et ta praegusel raskel silmapilgul kõikuma ei lööks, teen teile ettepaneku: tulge minu juurde. Mul on küll üksainus tuba, aga temal on kolm soppi ja nõnda on mul kokku neli tuba, kõik tühjad, peaaegu päris tühjad. Kõige suuremasse soppi wõiksite Teie asuda, mina ise olen wäiksemas, päristuba jääb ühiseks saaliks. Üüri ma ei taha, üüri asemel toote oma mureta meele."

„Arwad, et weel midagi teha saad, kui temaga ühes elad", ütles Kulno.

„See'p see ongi, et ma mitte midagi ei tee", wastas Merihein.

„Olen nõus", ütles Lutwei. „Millal wõin kolida?"

„Weel täna öösel, kui soowite."

„Tore! Kulno, on sul raha, peame uue korteri ristsed ära."

„Peame need parem uues korteris", arwas Merihein. „Kutsuge weel mõned seltsimehed."

„Tohib ka naisi olla?" küsis Lutwei.

„Ainult noori”, wastas Merihein. „Mida kergemeelsemad, seda paremad.”
„Siis tuleb Tiksi ka”, ütles Lutwei.
„Kes on Tiksi?” küsis Merihein.
„Saladus”, wastas Kulno. „Suur saladusi Kui näed, siis usud.”
„Mis sa wana inimesega weel mängid”, muigas Merihein.
„Kes luuletajaid teab”, naeris Kulno wastu.

Järgmisel hommikul krägisewal sohwal wirgudes kuulis Lutwei, et Merihein kellelegi ütles:
„Jääte ehk täna pisut kauemaks, noorherra tõuseb, tahab süüa.”
Ja siis kostis, et keegi uksest wälja läks.
Lutwei sirutas käe, mõtles westitaskust kella wõtta, et waadata, mis aeg on, aga tal tuli meelde, et kell on pandimajas.
Tuba oli õige jahe. Aga külma oli Merihein juba magama heites ette kuulutanud, kui ta kõik, mis tal soemat käepärast, Lutwei juurde toolile ladus. Helene majas oli soem.
Noormees katsus uueste uinuda, aga uni ei tulnud. Üles tõustes küsis ta talitajalt:
„Mis kell on?”
„Ei tea, herra wiis kella kaasa.”
„Minul on seisma jäänud.”
„Eks ta üheksa peal pea olema, herra läheb ju kell kaheksa ametisse.”
„Mis ta teeb?”
„Ta on ju kirjutajaherra.”
Wiimast sõna ütles naisterahwas teatud lugupidamisega ja lisas juurde:
„Ega herra enne õhtut ei tule, lõunat sööb ta wäljas. Wahel ei tule ta õhtulgi, alles öösel. Kella kaheksaks ajan priimuse keema... see jahtub niisama.”
„On herra rikas?”
„Eks herrad tea ise paremini”, naeratas naine.
„Ah siis herra tuleb alles õhtu kell kaheksa?”
„Jah, kella kaheksaks panen priimuse üles.”
Ka Lutwei otsustas mitte enne tulla kui alles õhtuks. Aga läks teisiti. Kella kahe paiku tabas ta Tiksit uulitsal ja sellele tahtis ta oma uut korterit näidata. Ehk küll neiu wastu punnis, wabandades ajapuudusega, ronisid nad ometi üles katuse alla, et silmapilgukski sisse astuda.
„Mis! Sa ei ela ju üksi!” karjus Tiksi üle ukse tuppa astudes, kuna näol kerge pettumustundmus lehwis.
„Ei, keegi teine on ka.”
„Kes?”
„Arwa.”
„Kulno.”
„Mine ikka, sa tead ju, kus Kulno korter.”
„Aga kes siis? Ütle!”
„Kuula ja imesta: Andres Merihein.”
„Mis? Merihein?”
Tiksi kargas nooremehe külge kinni.
„Tema ise”, wastas see.
„Kulno olnud ju eila tema wastu häbemata.”
„Kes seda rääkis?”
„Linnas räägitakse.”
„Soo, siis oled ka sina juba seda lugu kuulnud, ainult pisut wõõriti.”
„Ja kuidas sina siia said?”
„Seda tahaksin isegi teada. Wististe mõjus selleks Kulno kaasa, tema on Meriheinaga hea tuttaw.”
Tiksi käis ja uuris nurki ja urkaid. Wiimaks ütles ta:
„Teil on neljatoaline korter.”
„Merihein ütles, temal olewat ühetoaline korter.”
„Kuidas nii?”
„Tal olewat üks tuba, mida nimetab saaliks, ja sel toal on kolm soppi. Waata isegi, et lugu nii on. Mina elan ühes sopis ja see on aupärast köök, pliitki sees. Kui köögis keedame, haistame keedise magusat lõhna saalis ja kõigis soppides ja kui Merihein oma sopis magab, siis kuulen mina tema luulelist norskamist.”
„Noriseb ta waljuste?”
Seda Lutwei ei teadnud ja sellepärast jätkas ta endist seletust:
„Tuleb aga keegi õueuksest, siis toob ta saali kahmaka wärsket keerdtrepi aroomat. Ma arwan, lust on siin elada, lust süüa, lust juua, lust magada, kõige suurem lust wõõraid wastu wõtta.”
„Sinu toal on ju oma wäljakäik”, rääkis Tiksi nagu tähendusrikkalt rõõmustades, kui nad sinna saalisoppi jõudsid, kus Lutwei minewal ööl oli maganud. Krägisewa sohwa asemel seisis nüüd juba raudwoodi matratsiga, mille nähtawaste passinaine Meriheina käsul oli muretsenud. Noormees tundis kirjaniku wastu korraga iseäralikku õrnushoogu, aga kui ta siinsamas Tiksile lähenes, siis ei mõistnud ta enam, oli see ootamata tundmustewaling tõeste Meriheinale wõi Tiksile.
„Ära puutu”, kurjustas neiu, ehk ta küll ise sedasama tundis, mida ta nooremehe pilgust ja liigutustest aimas. „Ma pean kohe tööle minema, sa sasid mu juuksed ära.”
„Tead, Tiksi, meil tuleb warsti pidu.”
„Mis pidu?”
„Ristsed.”
„Siin?”
.Just siin, uue korteri ristsed. Sina tuled ka.”
„Ei mina tule.”
„Muidugi tuled. Merihein ütles: naisi wõib kutsuda, aga ainult noori ja mida kergemeelsemad, seda paremad.”
„Ja mina olen selleks paras?”
„Üsna paras. Tead, pane omale need pruunikad riided selga.”
„Need on ju wanad.”
„Ei tee wiga, aga need hakkawad. Ma armastan neid riideid, nendes on midagi sinust enesest, sinu liigutustest, sinu lõhnast. Oled nendes nii naljakas, kerge ja kärmas. Tahaksin sind peopesal tantsitada. Mõnikord tuleb niisugune imelik tundmus, hakkaks kas wõi kuu ja päiksega ratast wiskama.”
„Mu kuu, mu päikene”, naeratas neiu nooremehele ligi nihkudes. Aga siis küsis ta järsku teisel toonil: „Millal pidu on?”
„Pole weel kindel, aga warsti, neil päewil.”
„Kes pidule tulewad?”
„Meie omad, mehed, wõib olla ka naised.”
„Kulno ka?”

„Muidugi.”
„Teda ma’i taha.”
„Mis sul tema wastu on?”
„Kardan teda.”
„Ta on ju hea poiss.”
„Aga mina kardan. Mitte just, et kardan, aga siiski. Mäletad, kui ta meile esimest korda metsa ääres wastu tuli, me läksime, tead, sinna, see oli algusel.”
„Mäletan... noh?”
„Juba siis pelgasin teda. Tal on niisugused silmad.”
„Wõi silmad?” naeris Lutwei. „Waata ette, tal on silmad.”
Trepist alla minnes oli Tiksi ütlemata rõõmus, jalad aina tantsisid tal. Tema pidi Meriheina juurde, kellest wiimasel ajal kõik rääkisid, pidule minema. Kahju ainult, et Ludu seda pruunikat kleiti armastab, tema ise paneks enesele kõige paremad, kõige uuemad riided selga, kas wõi atlassiidi leerikleidi.

Kui Lutwei pool üheksa paiku oma uude korterisse läks, istus Merihein õhtulauas, auraw teeklaas, paar pudelit ja paar wäikest klaasi ees.
„Ootasin ja mõtlesin, ega te tulegi", ütles Merihein ja lisas juurde: „Asuge aga lauda."
Üliõpilane täitis käsku ja lahke peremees küsis kätt pudelite poole ulatades:
„Punast wõi walget?"
Lutwei wiiwitas wastusega.
„Soowitan punast, eht Prantsuse oma, otse aamist lastud, tempimata, solkimata, tutwuskaup, wabrikuhind kuus rubla pudel."
Klaasid kallati sätendawat punast täis. Kui mehed nad laualt tõstsid, et huultele lähendada, hüüdis Merihein:
„Stop! Näete!"
Kärbes istus wiinaklaasi serwal.
„Waata kurja", ütles üliõpilane, „jaanuar, aga tema elab."
„Elab! Näete, kuidas maitseb ja pead silitab! Hea, wäga hea! Kus mehel nina! Nii pea kui pudeli awad, kohe platsis. Aga muidu, ei tee asjagi, istub ahjusimsil wõi laes."
Kärbes jõi ja Merihein ei seganud teda, waatles ainult.
„Ehk aitab juba", ütles ta wiimaks, „teiselt klaasilt wõid jällegi matti wõtta."
Ta puhus, aga kärbes ei hoolinud; tudises, aga jalgadega klaasiserwast lahti ei lasknud, lendu ei tõusnud.
„Näete, kus julgus, wahwus, karakter! Nii on ta igakord, kui pudeli awan. Siit wõite õppida, missugune wõim on alkoholil. Pimestaw wõim! Tuhat silma, aga ükski ei näe, kuus jalga, ükski ei jookse. Minu kõrwal on ta joodikuks õppinud."
Merihein tõstis klaasi huultele, aga kärbes ei pelganud.
„Päris purjus teine", ütles Merihein natukese aja pärast kärbest waadeldes, kui see tema käele lendas ja pead ning keha jalgadega triikis.
Juba üle kuu oli Merihein kärbest waadelnud. Alguses tegi loomake wanapoisile ainult nalja, aga warsti hakkas ta tema wastu huwitust tundma, tema järel igatsemagi. Kärbes oli üksi nagu temagi. Wäljas raksus pakane, tuiskas lumi ja tuul wuhises saalisoppides, aga kärbes elas ja lendas. Õhtuti harjunud wiisil lauda istudes ja pudelilt korki wõttes, waatas Merihein ikka ringi, kas ehk kärbes ei ilmu. Ja kui loomake kohe ei tulnud, wõttis Merihein teisel pudelil korgi pealt, katsudes, kas ehk uus lõhn kärbse peiduurkast wälja meelitab.
Oli kordi, kus Merihein harilikust rohkem juues kärbsega kui arusaajaga juttu hakkas ajama. „Waata maiasmokka", ütles ta, kui kärbes klaasiserwale lendas. „Siiski, mu armas, see on puhas kaup, suurtsugu märjuke, raudteel ja aurulaewal sõitnud, Champagnes tapitud, hinge all hoitud, sisiseb ja susiseb, kui kraani awad. Näed, mis kultura tähendab: sinagi, kärbes, wõid eht Prantsuse weini juua. Ja kus? Kas mõne miljonäri, würsti wõi hertsogi palees? Wale! Andres Meriheina juures, kolmandal korral, puust majalogus, katuse all, kus wingub tuul. Tead sa, kes on Andres Merihein? Kahju, et sa meie lehti ei loe, seal on kõik olewad ja olemata asjad sees, loe kui piiblit."
Mõnikord sai ta üksi lauas istudes oma waikses igatsuses imelikult nukraks ja siis rääkis ta kärbsele nõnda: „Joo, mu armas, et ööselgi rahu saaksid, homme on uus päew, uued mured. Wõi tahad, et sa ka päewal joobnud oleksid, et kogu elu poleks muud kui õnnis uni? Hea küll, wõin sulle wiinaklaasi ahju äärde panna. Sinu, mu kärbes, wõin ma alati täis pidada, teenin ju ligi sada rubla kuus. On sul sugulasi wõi tuttawaid, siis too nad siia, ka need panen täis."
On juhtumisi, kus Merihein unustab, et talitaja alles siin, ja tema kuuldes hakkab kärbsega juttu westma. Alguses pelgas naine seda juttu, aga nüüd naeratab ta kuulatades. Tal on hea meel, et kärbest esimesel parajal juhtumisel maha ei löönud, sest nüüd on wanapoisil ometi keegi, kellega ta räägib. Aga imestama peab ta, kui ruttu kirjutajaherra „täis jääb" ja kui imelikud tujud tal siis peal käiwad. Merihein ise arwab, et ta enam ammu, ammu pole purjus olnud, ainult enam-wähem rõõmsasse tujusse satub ta ajuti. Ta nimetab end mõõdukaks karsklaseks ja kipub arwamisele kalduma, et temast lõpuks päriskarsklanegi wõiks saada, kui aga olud sobiwad oleksid, mäletab ta ju õllel ja wiinal aastate eest palju awatelewama lõhna, palju maiastawama maigu olewat kui tänapäew. Seda meelde tuletades lausub ta endamisi:
„Olen hellitatud. Hellitamine sünnitab kõiksugu hullud pahed. Küll oleks temp, kui karskusekirg minusse hakkaks. See oleks wäga halb pahe, see oleks wooruslik pahe."
Ja kärbse poole pöördudes küsib ta:
„Saad sa sellest aru? Sa trügid ainult pead ja selga, nühi wahel ka kõhtu, küllap siis märkad, kus warnas ilm nabatpidi ripub, kus elu roomab. Elumadu on naba ümber keerus. Igal mehel oma madu, mõnel mehel terwelt seitse, aga ikka kõik naba ümber. Küsi naistelt, nemad teawad seda. Waata, ninaalune alles liimendab, aga juba aimab... A! Ometi kord wõtad kõhu käsile. Nõnn, nõnnl Tubli! Sinust saab asja. Soo, nüüd mine ilusaste magama, ahi on soe, põõna hommikuni... Jajah, mõnel mehel on terwelt seitse elumadu naba ümber ja niisugune läheb ikka taewa... ühes madudega. Seal toowad nad pojad, igaüks seitse poega ja mässitakse jällegi mõnele õnnelikule naba ümber, kuni ta taewa jõuab. Ainult luuletajatel on ikka üks madu, suurtel luuletajatel üsna wäikene, pärissuurtel pisitilluke, na kapsaussi suurune, geeniustel polegi. Nemad ei saa kunagi taewa, neil puudub taewamadu..."
Kord nägi Merihein kärbest uneski. Ta wilas mööda nägu, puges harwadesse habemekarwadesse, sealt wuntsidesse, ninaalust sedawõrd kõdistades, et Merihein aewastama hakates unest wirgus ja muigades teisele küljele pööras. „Kärbse niru", lausus ta, „ei anna ööselgi rahu", ja uinus uueste.
Aga unekärbes ilmus jällegi, silades nüüd peas ringi. Ta algas oma jooksu keset paljast pealage, aga kordkorralt wenis jooksuring suuremaks ja ühes sellega suurenes ka paljas pealagi: kärbes jooksis juuksed peast, ainult kõrwajuurikatel leidus weel harwu udemeid. Kübara pidi wäga sügawale pähe wajutama, et paljast nahka warjata. Aga kärbes wilas ja wilas, nagu tahaks ta wiimased karwad kärpida. Merihein äigas käega üle pea ja ärkas uueste, aga enam ei naeratanud ta.
Niisuguseid ja muid lugusid mäletas Merihein enesest ja kärbsest neilt päewilt, kus nad alles kahekesi elasid. Tulewikus oli neid kolm: tema, kärbes ja üliõpilane. Pisut kahju oli Meriheinal läinud päewadest, pisut nagu muret tulewaste pärast. Ehk ei saa enam endiselt oma ette suikuda, waadeldes ilma ja inimesi, mäletades kirewaid ja halla päewi. Wäljas wingub tuul, tuiskab lumi, aga pole kedagi, kes sõna lausuks, kes eksitaks mõtteid isegi meeletuilt radadelt. Aga mis teha, mis parata. Ajuti tekkis igatsusewimm noorte muretuse järel, tahtmine ümbritseda end nägu-
dega, kus puuduwad alles hieroglifilised elukirjamärgid, kuulda mahlaseid häälehelisid, tunda lõkendawa liha, hõõgawa were tukslewat mängu. Noored teewad ju nooreks, muretud muretuks.
Niisugusel igatsuse silmapilgul oli Merihein Lutweid oma juurde kutsunud. Tema kaudu pidid ka teised noored tulema. Aga esimesed päewad uue kaaslasega tõid Meriheina ellu wähe muutust. Hommikul kodust minnes jäi noormees alles magama ja õhtusöögiks ilmus ta harwa. Ehk kuigi ta tuli, siis oli ta sõnakehw, unistades oma asju, millest ta Meriheinaga ei tihkanud rääkida. Ainult üks oli kindel: kui Merihein waremalt kaks klaasi jõi, ühe enese, teise kärbse terwiseks, siis joodi nüüd ikka wähemalt kolm, sest joojaid oli ju kolm: üliõpilane, kirjanik ja kärbes. Ka ei saanud Lutwei nähtawaste sellest naljast aru, mis Meriheinale kärbsega jutuajamises peitus. Sellepärast polnud neil kunagi kärbsest pikemat juttu, kui järgmine:
„Kuidas teda küll kewadel tunda, kui teised tulewad", lausus kord Merihein kärbse kohta.
„Kas ta kewadeni elab, sureb ehk enne wiina", wastas Lutwei.
„Aga kui elab..."
„Siis punane lõng kaela."
„Kärbes wõiks arwata, et teda tahetakse wõllasse tõmmata."
„Noh, siis wärwime ta ära."
„Ehk wiskab wedru..."
„Meil on ju loodusteadlased, nemad määraku wärw ja wärwimiswiis."

„Õige, õige! Ja põhjusmõttelikult ei wõiks teadusel kärbse wärwimise wastu midagi olla.”

„Mitte midagi.”

„Puudlid ja eeslid pritsitakse lõhnaweega, miks siis kärbest ei wõi teaduslikul alusel wärwida.”

„Aga wärw peab eht olema.”

Ja kui Merihein sai klaasid täidetud — täna juba wiiendat wõi kuuendat korda — tühjendati nad wärwitud kärbse, wõi nagu joojad ütlesid, kulturakärbse, tulewikukärbse terwiseks.

Lutwei oli paar korda uue korteri ristseid Meriheinale meelde tuletanud, aga ikka põiklewa, ootlewa wastuse saanud. Nähtawaste seisis tal pisut südamel wiiekümnes sünnipäew, mida seltskond tahtis austawa meeldetuletusega pühitseda. Laiemate ringkondade tähelpanelikkus kõditas weidi auahnust, äratas isegi lootusid mõnesugusteks kõrwalisteks sissetulekuteks.

Selle peale waatamata ei saanud Merihein tumedalt aimatud tundmusest lahti, mis lausuma ajas: „Tehku mis tahes, kui nad wähemalt mu enese rahule jätaksid.” Mitte et tal õnnesoowid ja käepigistused wastumeelt oleksid, et ta rõõmu ei tunneks Sätendawatest silmadest, liigutatud meeltest, sisemiselt õigustatud ilusatest sõnadest. Ei, seda mitte! Aga ta teadis, kui temale awalikkuse ees peaks lähenetama, siis teewad seda need, kes teda ja keda tema wast kunagi pole huwitanud, liigutanud ega mõistnud, mõista tahtnudki. Õlitatud nägudega, salwsõnad keelel, tulewad need, kelle osawõtmine saab piinaks, austamine mõnituseks, kiitus pilkamiseks, meelitussõnad nukraks irooniaks ja kelle kruwitud õnnesoowidele pead wastuseks otsima piinawa häbitundega sepitsetud tühje sõnu, kui ei taha talitada wiisakuseta. Nad tulewad ehk mustis ülikondis, sabakuubedeski, torukübarad käes, nad tulewad seltskonnapäraste kumarduste ja kõnekäänudega, nagu ainult selleks, et weel kord toonitada, kes on nemad ja kes on tema, Andres Merihein. On nad kunagi teda omawääriliseks pidanud wõi on nad kunagi temas seda sädet oletanudki — arwamisest wõi usust rääkimata, — mida nad nüüd näiwad austawat? Kui ta teaks, kui ta mäletaks. Nüüd tulewad need, kellele tema ise ja tema tööd ükskõik on olnud, tööd, millede eest weel praegugi ajuti peab hoiatama. Eks ei ole pidanud ta ikka kõrwal seisma, nurka surutud nende iseteadlikust ettetükkiwusest, kel eestkostjaks koolitunnistus wõi ainult suurem sissetulekki! Ta tegi tööd, ta kannatas puudust, ta rändas nukruseradu, ta rääkis inimestele igatsustest ja idealidest, aga see ei õigustanud teda millekski. Seltskond, kes teda nüüd mõtleb austada, seisis temast kaugel ja kõrgel. Ainult nagu mõnesugusel kohusetundel, naiselikus uudishimus wõi kirjanduslik-kunstilises edwistamises läheneti mõnikord temale. Leidus neidki, kes pidasid end sedawõrd huwitawaks ja isiklikult erakorraliseks, et arwasid wõiwat kirjanikule ainet pakkuda, juba ette rõõmustades, kuidas Meriheina uuem töö aina nendest räägib ja kuidas tuttawad wahetawad pilkusid, lausuwad tähendusrikkaid sõnu.

Nõnda mõtiskles Merihein oma sünnipäewa eelõhtul, kui trepil korraga sammude summ müdisema hakkas. Ukse awamisel tulid sisse nooredmehed — üks, kaks, kolm... seitse, kaheksa, luges Merihein — ja üksainus naisterahwas, seegi wäike.

„Tutwustage endid ise”, ütles Kulno kaaslastele, „ainult pidage meeles: pidukuningannal on eesõigus.”

Nende sõnadega wõttis ta Tiksi käest kinni ja wiis ta Meriheina ette.

„Siin on Tiksi”, ütles ta ja neiu poole pöördudes lisas ta juurde: „See on nüüd see Andres Merihein.”

„Ah see ongi see suur saladus?” imestas kirjanik.

„Seesama.”

„Kui wäike on teie suur saladus!”

„O, see wäike on suur”, kiitis Kulno, „peab õige waatlemispunkti walima. Aga häbenes, ei tahtnud teine tulla.”

„Soo? Häbelik saladus”, ütles Merihein, kellele neidu nähes nagu midagi ammu-ununut ja ammu-olnud meelde tuli. „Ja rohkem polegi? Tema on ainuke meeste seas?”

„Meil pole rohkem saladusi”, naljatas Kulno, ilma et seletama oleks hakanud, miks rohkem naisi ei tulnud.

Kui kõik külalised Meriheinaga juba tuttawad olid, ütles Kulno:

„Tulime Lutwei uue korteri ristseid pidama. Wõi on ehk sinul midagi selle wastu?”

„Mine ikka! Aga miks ette ei teatanud, nüüd on hilja, kauplused pannakse kinni.”

„Kauplusi pole tarwis, meil on juba kõik käes”, wastas Lutwei.

Ja nüüd otsiti eesruumist kaasatoodud pakid wälja. Leidus wõid ja leiba, juustu ja sinki, saia ja worsti, keelt ja angerjast, sprotte ja sardine, mitmet tõugu pudelid, isegi nuge ja kahwlid, klaase ja teelusikaid — terwe rändaw puhwet. Pärast awati õueuks ja sealt tagant tõmmati paar korwi sisse, mis pudelid täis.

Meriheina raskemeelne tuju hakkas hoopis päiksepaistelisemale maad andma.

„Ja nüüd, mu herrad, tööle!” hüüdis Kulno. „Aga kui tahate, et kõik hästi läheks, siis wõtke õpetust ja kuulake Tiksi sõna.”

Priimus pandi uueste susisema, ämbriga kolistades mindi hoowi pealt kaewust wett tooma, kapist otsiti taldrekuid, lõigati sinki, wiiliti leiba, määriti wõid, lobiseti, naerdi, waieldi, heideti mõtteta nalja. Paar noortmeest olid kuued seljast heitnud ja särgikäised üles käärinud, nagu ootaks neid mõni teab missugune köögitöö, aga tõepoolest seisid nad kõrwal ja ajasid tasakeste juttu. Lutwei tuba muudeti puhwetitoaks. Pliidile, mida Merihein kunagi ei kütnud ja mille õõnsust talitaja prügikastina tarwitas, laotati hea kord paberit ja nõnda sai temast puhwetilaud, kuhu sööginõud, juustutükid, worstiweerukad, leiwakanikad ja sardinikarbid läbisegi laoti.

Ruumi täitis priimuse, toiduainete ja seinal rippuwate piipude lõhn, sest juba oli Lutwei oma kalli waranduse ilusasse korda asetanud. Piipusid oli mitmet tõugu ja mitmest kaliibrist ja igal piibul pidi Lutwei enese tõendust mööda oma lõhn olema. Iga piip pidi elama oma isiklikku elu, mis on täis kogemusi, mälestusi, isegi unistusi. Igal piibul olid oma erinewad wälimised tundemärgid ja sisemised, wõi nagu Kulno ütles, hingelised omadused, mis wõimaldasid tema tundmise kas wõi tuhandete omasuguste seast.

Merihein waatles noorte tegewust ja toimetust, kuulas nende naeru, kisatsemist, lobisemist, wahetas ühe wõi teisega mõne sõna. Ristsete algus meeldis talle.

Warsti wõidi einelauda asuda. Lutwei püüdis teenija ning kättekandja kohuseid täita, oli ta ju oma inimene. Tiksi toetas teda, ehk küll ühiskonnas arwamine walitses, et kuningannalikkus, s.t. majesteetlikkus enam maitsemises kui alamate wõi kodanikkude orjamises peitub. Hakkas tundmus, nagu peaksid need kaks noort mingisugust rõõmupidu intimse elu tähendamiseks, nii kodused ja nõukad olid nad.

Söömisega tuli ruumidesse iseäralik waikus.

„Küll musiwad, küll jahwatawad”, ütles Kulno tasakeste Meriheinale, „kuulete, kui sõnakehwad.”

„Söömine toob ikka tõsised elumõtted”, wastas kirjanik.

„Jah, söömine, iseäranis aga joomine on püha talitus.”

„Päris palwetamine. Oled ehk tähele pannud, kuidas kassipoeg hiire kallal hakkab urisema ja wasikas joogiämbril sarwita peaga mükslema? See tuleb autundmusest, wagaduse walingust.”

„Wististe küll. Inimene on sellest tundmuste hiilist, sellest esialgsest wagadusest kultura läbi nii mõndagi kaotanud: tema ei hakka söögilaual igakord mükslema ja urisewast palwest ei pea ta enam kuigi suurt lugu.”

„Ilm läheb päew päewalt kurjemaks”, arwas Merihein.

Pärast einet hakkasid tühise lobisemise hulka kostma elukained ja tõsised hääled. Alguses satuti waidlusesse usu ja teaduse wahepiiride ning nende ulatawuse üle. Siinsamas riiwati ka surematuse küsimust, sest täis kõht hakkab ikka igawiku peale mõtlema. Küsimus oli kuski seltsis kõneaineks olnud ja seal terawaid arwamiste lahkuminekuid sünnitanud, iseäranis nooremate seas. Nooremad need nüüdki olid, kes nokkapidi kokku läksid.

„Kui ma klaasiga wastu lauda löön, siis ei tarwitse mul seda uskuda, waid ma tean seda", rääkis Mänd ägedusega ja kolistas klaasipõhjaga laual.

Mitte midagi ei tea sa", karjus Säga wastu, kes kaldus metafüüsika poole.

„Kuidas ei tea?"

„Muidugi ei tea. Meeli ei õi usaldada, nad weawad ka kainemat ninatpidi. Kindel on ainult mõte, aga just seda kindlat ei saa tõestada, kõige kindlamat ei saa kunagi tõestada. Mõte on waimu laps, aga kes wõib öelda, mis on waim wõi kas teda üleüldse on. Seda wõib ainult uskuda."

„Kui sa ei tea, kas see klaas on olemas wõi mitte, siis luba, ma löön temaga sulle pähe, nõnda saad teada ja päris kindlaste."

„Pähelöömine ei tõesta midagi. Klaas kui ka pea, isegi minu walutunne wõiwad olla meeltepettus. Nõnda lööksime ainult kaks pettust, kaks eksitust wastastikku, millest tekib kolmas."

„Eksid oma seletusega", segas Kulno wahele. „Kui me klaasi olemasolemist ei tea, siis tähendab — meie usume. Niisama: kui ei tea, kas on pea wõi mitte, siis wähemalt usume, oleme harjunud uskuma, et igal inimesel on harilikult ikka pea. Kui nüüd klaas ja pea kokku lüüa, siis lööme kaks usku kokku. Huwitaw, kumb usk oleks kõwem, kas pea wõi klaasi usk."

„See tuleb sellest, missugust pead ja missugust klaasi ustakse", arwas Merihein.

Aga niisugune mõttepööre ei rahuldanud kumbagi poolt ja waidlus kestis edasi, ilma et oleks wõidud selgusele jõuda, kuhu wälja püüti. Ei rahuldanud see mõttepööre ka Kobru, nõndanimetatud mõttetarka wõi Kõwa P-d, pisut wimmas, lüheldast, laia suuga, iseteadlikku üliõpilast, kelle weidi hiinlaselikkuist silmist paistis ikka põlgus, kuna huuled halwakspanewat naeratust wingutasid. Ta jõi klaasi tühjaks, pani selle waljult lauale ja kiskus waikselt ja wenitawalt, nagu endamisi läbi hammaste,

„Põrsad niisugused!"

Need. olid Kõwa P harilikud sõnad, kui ta juba „käest oli saanud." Enam purju jäädes tuli paar teist p-ga sõna juurde, mis olid esimesest ehk weel raswasemad ja pehmemad. Need sõnad tõidki talle nimeks Kõwa P. Alguses awaldasad mõned imestust, et Kobru ainult kõwa-p-lisi sõnu tarwitab, leiduwat ju Eesti keeles pisut pehmemaidki wäljenduswahendid, aga need kuulsid järgmise seletuse: „Peaasi on sõnade toon, modulatsion, muusika, mitte tähendus. Tähendus on juhuslik ja wõib mõnikord ropukski saada, muusika pole aga kunagi ropp, halwemal korral ainult pikant. Mis puutub mõtlejasse asjade juhuslikkus? Tema nõuab jäädawat. Muusika on sõnas jäädaw, igaweste helisew ja woolaw. Sellepärast jätke tähendus, kuulake muusikat." Ei tea, mis mõjus, kas Kobru sõnade muusika wõi mõtteteaduslik jäädawus, aga nüüd ei pandud tema kõwu p-sid enam millekski, ka kõige pehmemaid mitte.

Kobru lahutamata kaaslaseks oli pikk, sihwakas noormees, tagasihoidlik, pelglik ja häbelik nagu mõni metsataluplika. Wähemgi asi wõis ta kõrwuni punastama panna ja waewalt sai ta siis mõne segase sõna küsijale wastatud. Mõlemad, Kobru ja Taawet, olid „metsikud", elasid ühes, käisid teistega wähe läbi, piirasid end mingisuguse saladuslikkusega ja kandsid stoilise ükskõiksusega oma ühist nimetust Säts ja Tuss, ilma et oleks püüdnud teada saada, mis kumbki on. Waremalt oli katseid tehtud neid seltsidesse meelitada, aga ükski meelitus polnud awatelewaks saanud. Ainult põhjust andis ta Kobrule weel kord läbi hammaste wõristada: „Põrsad niisugused!" Üks ja teine kord kisti nad ometi kaasa, nagu ainult selleks, et Kobru kõwu p-sid kuulda ja Taaweti häbelikku naeratust näha.

Noorte waidlusi kuulates tulid Meriheinale noorepõlwepäewad meelde. Mis teadis tema nende aastais? Mis oli ta lugenud, õppinud, kuulnud, näinud? Seal wehkleb kätega poisikeseohtu noormees, pealmisel huulel waewalt tärkaw karwaude, aga juba räägib ta kõiksugu teooriatest, õpetustest ja arwamistest niisuguse kindluse ja waimustusega, nagu oleks ta kõige selle üle aastad otsa pead murdnud, juurelnud, uneta öid kannatanud. Mõttes waidleb ta ilma suuremate waimudega, paiskab nende waated uperkuuti, pilkab, naerab. Wõib olla, mõne aasta pärast ironiseerib ta oma tarkuse üle, aga mis sest. Ometi on ta inimesesoo mõtete ja paleuste ümber lennelnud, ta on ideaalide ja unistuste kõrguselt waadelnud ilma ja inimesi juba iseteadliku elu läwel.

Nagu oleks Kulno Meriheina mõtteid aimanud, ütles ta:

„Kuuled, üliõpilane teab kõik. Mida noorem, seda targem, seda wähem õistatusi. Aga oota, las' läheb elu, siis teab ainult ussirohtu ja „Issa meiet."

Waidlejad olid juba marksismuse ja kodanluseni jõudnud, aga ikka ei pääsenud nad usust ja teadusest, nagu sulaksid need küsimused kõik üheks.

„See pole kellegi marksismus!" karjus Mänd Sägale.

„See on kõige puhtam marksismus", wastas Säga, „sest marksismus on lõpuks niisama õnnis usk, nagu usk Buddhasse, Kristusesse wõi Muhamedissegi."

„Lollus!"

„Usu, siis pole lollus."

„Uskumine ise oleks siin lollus."

„Siis on ilmas ainult lollid elanud."

„Marks ei uskunud ja Darwin ei uskunud, nemad teadsid, püüdsid teada."

„Marks ja Darwin olid kõige õigeusklikumad inimesed ilmas."

„On siis nii tähtjas, kas keegi usub wõi mitte wõi kuidas ta usub?" küsis Merihein wahele. „Eks ole ükskõik, kas Marks ja Darwin usus wõi usuta töötasid, peaasi et nad töötasid."

Aga nooredmehed olid teises arwamises; neil olid tähtsad just põhjusmõtted, piirid.

Merihein jättis nad nende põhjusmõtete juurde ja läks laua äärde, kus Kulno istus. See ei armastanud enam waielda, nagu waremalt, aastate eest. Siis oli ka tema seletanud, oma mõtteid, arwamisi ja waateid püüdnud maksma panna, aga ta oli aja jooksul iseeneses ja teistes märganud, et põhjusmõte on ainult mõte, et mõte on ainult sõna, et sõna tuleb aimest, et aime tekib muljest, tundmusest ja et tundmuse wastu on iga sõna, iga mõte, iga põhjusmõtegi wõimetu, olgu ta awaldatud waidluses wõi jutluses. Ta oli näinud, et waidlus midagi ei seleta, lepita ega liida, waid ennem segab, lõhub, weel enam nokkapidi kokku ajab. Kõige paremal korral oli ta waidlusega ikka ainult tundmusi äratanud, lõbu walmistanud wõi haiget teinud, mis on mõnikord kõige weetlewam lõbu. Pole ainust mõtlejat ega mõtet, pole ainustki õpetajat ega õpetust, mida kakski mõistaksid täieste ühte moodi, sest inimeste tunded ja tundmused esinewad nagu nende näod, hääled, sõrmeotsadki. Iga räägitud wõi kirjutatud sõna on ainult wõõritimõistmiseks kõige parajam. Waielda wõiks ehk matematika wormelitega, sest need on tähenduses kindlamad kui lihtsamgi sõna.

Laua ääres, kus istusid ka Kobru ja Taawet, kaldus jutt loomise ja luule poole. Ajuti näis, nagu awaks Taawet just praegu oma neitsiliku suu ja ütleks midagi, räägiks kaua ja waimustusega, pildudes hingeerutuse, waimujoowastuse sõnu, aga ei, ta ainult naeratas häbelikult ja palgile tekkis mänglew puna. Kobru wõttis klaasi, ulatas selle kokkulöömiseks tema poole ja waikides jõid mõlemad.

Lutwei ja Tiksi olid istmete puudusel puhwetituppa läinud ja sinna woodiserwale istunud. Nagu kuldnokad kewadel, kui isa kasti suu ees ema kõrwale puuoksale istub, et wilistada ja säristada, nihkusid ka noormees ja neiu teineteisele lähemale ja nende pead kippusid kokku.

„Ta on hoopis teistsugune kui arwasin", rääkis Tiksi Meriheina mõeldes.

„Missugune ta pidi siis olema?"

„Ei tea missugune, mitte aga niisugune."

„Sööb ja joob nagu muudki inimesed", naeris Lutwei.

„Hoia aga sina ennast täna", kurjustas Tiksi.

„Miks? Olen ju kodus, kui küll saab, poen magama."

„Ja mina? Minu peale sa ei mõtlegi, kui jooma hakkad?”
„Joo kaasa. Tõepoolest, teeme täna lõbusa õhtu Oled sa kunagi purjus olnud?”
„Ei.”
„Siis katsu täna. Wõta meestest eeskuju. Meriheinal on head, mis sinule maitseb. Mul on tundmus, nagu peaks midagi hullu tegema.”
„Mina ka tahaksin, et midagi muud tehtaks. Aina waidlewad, nagu oleks selleks kokku tuldud. Igaw hakkab.”
Nõnda rääkides tõusid nad woodiserwalt ja läksid teiste juurde ja loomist ning luulet segas Lutwei hüüe:
„Selle peale jõid wanad roomlased!”

Tõsisest jutuainest sai tühine naljatamine, sõnadega pallimäng, terawmeelsuse ja waimukuse püüe. Ainult need, kes rewolutsionist ja, ewolutsionist naisküsimuseni olid jõudnud, rääkisid alles tõsistel ja kõrgendatud häältel.

„Kuulete", ütles Merihein, „niipea kui jutt naisi puutub, saadakse kohe ägedaks. Isegi naistepõlgajad kaotawad nende pärast rahuliku meele."

„Naine on ilma piripott!" hüüti waljult, nii et waidlus nurgas soiku jäi.

„Naiste huultel ripub ilm!" wastati niisama.

„Ilm ripub nabatpidi metskuldi kihwa otsas", arwas Merihein, kuid nii tasa, et seda keegi ei kuulnud.

„Naine on kõige ilusam!"

„Naine on kõige wägewam!"

„Naine on hippopotamuse kõrwal Looja suurem imetöö", kiitis ka Kulno, „sest mõlemate ramm puhkab nende lõugades ja hirmus jõud peitub nende niuetes. Aga ma arwan, ennem taltsutab mees hippopotamuse kui naise."

„Elagu naised!"

Klaasid kõlisesid kokku. Tiksi ja Taawet punastasid, Kobru kiskus läbi hammaste: „Põrsad niisugused!"

Sagedamaks läksid korgipaugud, karjuwamaks hääled, waljemaks naer. Räägiti läbisegi, üks ei kuulnud ühte ega teine teist, ei räägitudki selleks, et keegi kuulaks, waid ainult, et aga rääkida, sõnu teha, häälitseda. Juba kostis esimene laul, pisut argselt, pisut katselikult ja otsiwalt. Aga sellest oli küll, et kõigile meelde tuletada: oleme laulja rahwas. Oleme wäike ja wilets rahwas, aga oleme laulja rahwas, nagu ajaks just wiletsus laulma, sest kui muud enam midagi üle ei jää, siis laulda wõib ometi. Ja hõõgawate kehadega palawaks köetud ruum porises karedatest häältest, lauljate häältest.

„Kus lauldakse, sinna istu maha", ütles Lutwei. Aga enne kui ta oma ütlust sai lõpetada, sähwas Kulno wahele:

„Sest seal on rahumaa."

„Just minu arwamine", jätkas Lutwei. „Sellepärast, igaüks, kes rahu armastab, wõtku seinalt piip ja tõendagu oma armastust teoga. Ainult — kõige pikema warrega saab Tiksile, see on kõige lahedam, ei aja läkastama."

„Ei sega rahu", lisas Kulno juurde.

Ettepanek wõeti tormiliselt wastu. Piibud kisuti seinalt ja topiti tubakat täis. Toolid ja lauad lükati mürinal nurka ja suitsetajad istusid ringis põrandale. Tiksi asetati ringi keskele, Merihein pani tema piibule tule ja sellest pühitsetud tulest pidid kõik teised piibud osa saama: ilmas tohtis ainult üks algtuli olla ja see oli rahutuli. See tuli ei põleta, kõrweta ega häwita, waid ainult soendab, sigitab, tekitab ja annab magusat lõhna — rahupiibu lõhna. Tema loowa tagajärjena ilmub ilus must pigi, mis on püha, sest ta tapab kihwtisemagi mao, parandab haudunumagi warwawahe.

Kõik popsisid tões ja waimus. Rahusuits tõusis taewa poole, peatades walgekswärwitud lae all.

„Sülitama ajab", kaebas Tiksi tasa ja see katkestas rahumängu. Unustati rahu ja rahutuli, naer ja sõnad läksid parwedena lendu.

„Jah, rahu on üks kallis asi, aga sülitama ajab", öeldi.

„Mitte rahu ei aja sülitama, waid rahupiip", täiendati.

„Rahupiibu suitsetamine ajab sülitama", seletati.

„Kõiki arwamisi kokku wõttes wõib ainult ühte kinnitada", ütles Kulno, „nimelt: sülitatakse. Mispärast? See on hoopis ise küsimus, see tekitab arwamiste lahkuminekuid. Üks ütleb, rahu ajab sülitama, teine süüdistab rahupiipu, kolmas rahupiibu suitsetamist. Aga kas ei wõiks oletada, et sedasama piipu keegi suitsetab, kes sugugi ei sülitaks, sest et tema suu aina tahedamaks läheb?"

„Minu suu läheb aina tahedamaks," ütles Lutwei wahele.

„Näete. Nii siis: sülitama ei aja ka rahupiibu suitsetamine, nagu waremalt wäideti, waid sülitamine tuleb rahupiibu ja suu ühistegewusest. Seega ajab ühistegewus sülitama. Aga mu herrad ja preili, mis tähendab ühistegewus? Ühistegewus tähendab wõitlust, mida nimetatakse sõjaks, kui ta juba küllalt suureks ja ägedaks areneb. Siit on aga igalühel arusaadaw, et kui keegi on sõja wastu, siis peab ta ka rahupiibu suitsetamise wastu olema, sest rahulik suitsetamine tekitab wiimaks ikka sõja. Ühe sõnaga — sõja häwitamiseks peaks uut sõda algama, sõda rahupiibu suitsetamise wastu, mis oleks kõige kentsakam sõda, sest ta oleks ju rahusõda, wõi kui lubate, rahusuitsusõda. Et me aga rahupiipu armastame, siis kuulutame waewalt temale sõda, sest kes peaks oma armastatuga muud sõda kui aga armusõda. Nõnda kestab rahupiibu ja meie suu sõda endiselt edasi ja selle tagajärjeks on päris loomulik sülitamine. On aga sülitamine loomulik, siis peab arwama, et ka tulewikus sülitame... Aga heldene taewas!" hüüdis kõneleja äkki hirmunult. „Armuline kuninganna, meie ainuke majesteet, Teie kallis piip on kustunud, Teie rahupiibul on toss wäljas!"

Naerdi.

„Ehk ajab lõppude lõpuks rahupiibu kustumine sülitama?" küsiti.

„Lõppude lõppu ei tea keegi", ütles Säga, „seda wõib ainult uskuda."

„Jah", arwas Merihein, „rahupiipu wõib ainult uskuda, sest tema riik pole siit ilmast."

„Seega on ta inimese sarnane, kes sülitab rahupiipu suitsetades ja armastab sõda, sest sõda saadab inimese kõige rutem tema pärismaale, pärisriiki."

„Õige, wäga õige", oli Lutweigi nõus. „Piibu riik pole siit ilmast. Temas on nagu inimeseski midagi igawikutaolist. Temas on peale ajaliku waimu weel pisut suremata hinge, mida ta omandanud ainult inimesega läbi käies."

„Piip on igawene, sest tema lõhnab nagu piibusuitsetajagi", kiideti.

„Piip on waga, ta ei hakka kunagi ise suitsema", lisati.

„Piip on magus, ta ajab sülitama", täiendati.

„Piib on õnnis, sest ta ei mõtle ega tee midagi", kinnitati.

„Seda tähele pannes jõid wanad roomlased!" karjuti.

Nõnda rääkisid nooredmehed ja rääkisid wäga halwaste, nagu seda igaüks isegi wõib lugeda. Nad tahtsid kuninganna piibu uueste põlema süüdata, aga armuline majesteet ei läinud sellega lõime, sest tema nägu oli juba kurnatud nunna nägu ja tema suu kippus ikka sagedamini sülitama. Nõnda lõppes magus rahusuits suure müraga, mille kohta Kõwa P, kes endiselt oma Sätsiga lauas istus, läbi hammaste tähendas:

„Põrsad niisugused!"

„Merihein elagu!” karjus Lutwei kella kolme paiku toolile püsti tõustes.

See tõi meestele meelde, et korteri peremehel on täna sünnipäew ja nüüd hakkas õnnesoowide rodu. Igaüks tahtis kirjanikule südame pealt ära öelda, mis temas leidub wäärtuslikku, jäädawat, huwitawat, elawat wõi surnut. Rääkis Kõwa P-gi mõne sõna, milles polnud ainustki kõwa P-d. Räägiti teineteise wõidu. Kui üks kiitis „Rabamaad”, siis tunnistas teine olewaks ainult „Ehawalgel”. Kahetseti, et Merihein selle töö ilmumisel ei surnud. Kolmas naeris eelkõnelejate kunstilist ja kirjanduslist maitset ja ülistas „Armuwerd”, sest selles olewat inspiratsioni, unistust, waimustust, luulelendu ja weel palju muud head.

Kui Merihein mehi küllalt oli kuulanud, pööras ta Tiksi poole ja küsis:

„Mis siis teie ütlete?”

Tiksi, kes Meriheina kõrwal istus, pani käe kirjaniku käele ja tal oli nägu, nagu tahaks ta tõepoolest midagi öelda, aga selle asemel waatas ta ainult wanapoisile silma ja naeratas, nagu ainult wähedele omane: tõstetud laugude ja ripsmete, ninaotsa ja suunurkade ühenduseks oleks nagu joon tekkinud, milles tundus õndsuse wõdinat wõi kurbuse waikset piina.

„Te ei ütle midagi?” küsis Merihein uueste.

Ei, Tiksi ei ütelnud midagi, ainult Lutwei tähendas:

„Teie ei olewat niisugune.”

„Ludu!” palus neiu.

„Missugune?” küsis kirjanik.

„Keegi ei tea missugune, Tiksi isegi ei tea”, seletas Lutwei edasi.

Kolm paari silmi saatsid ristamisi wilksatawaid pilkusid ja tundus, nagu annaksid silmad sädemeid, mida nad enne kunagi pole andnud, ei täna ega waremaltki.

Aga suuremaks süwenemiseks polnud aega, sest Meriheina hakati uue hooga arwustama. Nii paljugi, mis kirjanik täna kuulis, oleks wõinud haawaw olla, kui seda poleks rääkinud ristseidpidawad üliõpilased. Lahkuminewate arwamiste peale waatamata jõuti lõpuks ometi ühisele otsusele, Merihein olewat küllalt wäärt kättewõtmiseks ja ülestõstmiseks. See oli ainuke arwamine, millele kirjanik tõsiselt wastu waidles, aga ka selles ainukeses wastuwaidluses pidi ta märkama: arwustajal on ikka õigus. Nõnda wõeti Merihein kinni, pilluti, karjuti ja lauleti ning pilluti siis weel kord Kirjanik heitis oma saatusele alla ja arwustajad mängisid temaga palli.

Warsti arwati tarwilikuks ka Kulnot üles tõsta — koosolekul tehtud paha nalja eest, aga Kulno soowitas sedasama ka Lutweile rahupiibu kui üleilmse aate tasuks. Nüüd leidus mees, kes arwas, kui juba, siis juba: peab kõik korda mööda üles tõstma, sest nõnda olewat kord ja kohus.

Pidukuninganna jäeti lõpuks. Wastupuiklemisest hoolimata pidi Merihein „majesteedi” sülle wõtma, toolile tõusma ja ta üle noortemeeste pea, kes kahes reas wastastikku seisid, nende kokkupandud kätele asetama.

Ja siis kiigutati.

Tiksi wahtis päranisilmil lakke ja tal oli nägu, nagu ei kuuleks ega näeks ta midagi, nagu oleks ta siit kaugel. Ta naeratas ainult, nagu esiteks Meriheinale. Kui teda põrandale pandi ja ta oma jalgele pidi toetama, ärkas ta kui uinakust.

Parajat silmapilku warudes lähenes talle Kulno ja küsis:

„Mis Te mõtlesite?”

„Millal?”

„Kui Teid kiigutati.”

„Ei tea, ei mõelnud midagi.”

„Aga Teil oli imeline nägu.”

„Tõeste?”

„Kõik panid seda tähele, jäid äkki waikseks, silmad lõid helkima.”

„Mul oli hea.”

„Seda ma nägin.”

„Weel weidi ja wististe oleksin magama jäänud.”

„Lahtiste silmadega.”

„Wõib olla... Tundsin, nagu oleksin püha.”

Kulno naeratas.

„Waga ja püha. Kõik kumardawad mind... Teie, teised, palju teisi.”

„Lutweil olid silmad, nagu tahaks ta teie riidepalistust suudelda.”

„Aga teised, Teie?”

„Ma waatasin Teie suud.”

„Suud?”

Tiksi palged lõid helendama.

„Ta oli wäiksem kui kunagi enne.”

Tiksi palged helendasid weel rohkem.

„Ta oli kui lapse suu.”

Neid segati hullu mõttega: Meriheina taheti üles laulda ja selleks pidi ta magama heitma; weerandtundi lubati talle uinumiseks aega.

See mõte meeldis Meriheinale eneselegi. Ta puges wäiksesse katusealusesse kõrwalruumi woodisse ja kõigi ootamatuseks kostis sealt warsti päris loomulik norskamine.

Mehed asusid laulurinda. Algati waikselt, lisati siis häält, lauldi päris waljult, hõisati täiest rinnast, karjuti kõigest kõrist, aga Merihein magas endiselt õndsa und: noorte rumalused ja alkohol olid oma töö teinud. Asemele minnes oli tal aimdus, nagu poleks ta ometi päris asjata elanud, nagu leiduks nüüd ja tulewikuski elawaid, kes teda tõepoolest meelde tuletawad ja sellepärast wõttis wõimust nii mõnus ja suigutaw uim.

Kaugelt, kaugelt kostis nagu inglitekoori laul.

Lauljad olid alguses nõutud. Mõeldi Meriheina maksku mis maksab äratada, sest mis pagana „täntjen” see on, kui magaja ei wirgu. Aga Lutwei tuletas meelde rahupiipusid puhwetitoa seinal ja Kulno arwas, uni olewat Eesti kirjaniku ainuke tõsine õnn. Kes weel täiest südamest norskada wõib, selle ümber piirlewad alles head waimud.

„Aga mis siis teha?” küsiti.
„Ristsed käiwad edasi”, wastas Lutwei.
Ja endiselt löödi klaasid kokku, hõisati, naerdi ja lauldi, leiti üks rumalus teise järel. Aga ometi ei saadud enam endist meeleolu tagasi, ei wabanetud tundmusest, et magaja rahulik waim kõnnib käratsejate keskel. Wiimaks, kui üks rewolutsioni-ewolutsioni-meestest rahupiipude alla sängi waibus ja kui teine, kes teda äratama läks, ise ka päris waikseks jäi, said kõik rahuaate poolehoidjateks.
„Armas kogudus, mul on mõte”, ütles Lutwei.
„Kui on, siis ütle”, wastati.
„Ainult magamisest tohib weel rääkida.”
„Just sellest.”
„Siis lase kuulda.”
„Täna magame kõik seltsimehelikult koos.”
„Hea küll”, wastas Kulno ja winnas enese sohwale pikali.
Laud nihutati ahjust kaugemale, Tiksi äigas toapõranda puhtamaks, palitud laotati põrandale.
„Aga mis paneme pea alla?” küsiti Lutweilt.
„Raamatud. Selleks ometi Meriheina biblioteek jatkub.”
„Õige!” karjuti wastu.
Wõidu tormati waikselt, kehwalt riiulilt kopsakamaid köiteid näppama.
„Mis said?” küsiti.
„Ja sina?” wastati küsimisega.
Wastustest selgus, et kolmel olid „Setu laulud”, ühel kokkuköidetud „Maailm ja mõnda” ja ühel, nimelt Kõwal P-l, suur puukaantega piibel.
„Kus sa hull piibliga lähed!” karjuti Kõwale P-le.
„Piibliga ei tohi!”
„Ei tohi, ei tohi”, oli ka Kulno nõus. „Piibel pole rahwuslik raamat, täna on aga rahwuslik tähtpäew, rahwuslik rahupäew, rahwuslik lõõskepäew.”
Lutwei tõmbas Kõwalt P-lt piibli, pani selle riiulile tagasi ja hakkas uut, kohasemat raamatut otsima.
„Kas Pawlowski kõlbab?” küsis ta Kulno poole pöörates.
„Kõlbab, kõlbab”, ütles see, ,.Pawlowski on sõnaraamat, sõnaraamatus pole aga muud kui aina keel ja keel on ikka rahwuslik asi.”
Nõnda sai Kõwa P Pawlowski. Ja oma pehmemat kõwa p-d öeldes puges ta magama. Tema kõrwale heitis Taawet, naeratades, aga naeratusel puudus juba endine neitsilikkus.
„Saab üks õnnis magamine”, öeldi.
„Ühiskondlik magamine.”
„Rahwuslik magamine.”
„Isamaalik.”
„Kosmiline.”
Nõnda arutades pidid mehed kui põrsad põhku pugema, sootuks unustades, et neil on ju ka pidukuninganna. Teda tuletati meelde alles siis, kui ta juba eesruumi läks ülijakki wõtma, et üksi lahkuda.
„Issand! Aga Tiksi! Kuhu paneme tema?” hüüdis Lutwei.
See oli raske küsimus peadele ja südametele, kes nii wäga rahu ihkasid. Ühes asjas läksid aga kõigi arwamised kokku: kuninganna ei tohi lahkuda. Mõeldi rewolutsioni-ewolutsioni-mehed Lutwei woodist wälja ajada, mõeldi ka Kulnot sohwalt lahkuma sundida ja mõni teab, missuguste sekeldustega kuninganna magamisküsimus oleks lõppenud, kui Kulno õnneliku mõtte peale poleks tulnud. Ta ütles:
„Majesteet läheb Meriheina juurde, sel on hea lai ase.”
Põhjendus oli nii selge ja lihtne, et ainult Tiksi sellele wastu waidles. Teised kõik naersid ja awaldasid nõusolemist.
„Kui mägi ei tule Moosese juurde, siis läheb Mooses mäe juurde”, arwati.
Ja tehku kuninganna mis tegi, aga alamad oma palawast soowist ei lahkunud. Kindlad olid niihästi usu kui ka teaduse poolehoidjad, isegi kahtlejad. Taawetki naeratas heakskiitwalt, hooti punastades. Ainukeseks erapooletuks jäi Kobru, nagu seda tema kõwa P järele wõis otsustada. Majesteedil oli peaaegu nutt waraks. Alamate südamlik ja hooletu naer ei rõõmustanud teda kuigi palju. Kordus ilmariikide ajaloos nii tuttaw kurbmäng.
„See on hirmus”, hädaldas Tiksi.
„On küll hirmus”, wastati talle, „aga mis parata, ametikohused nõuawad.”
„Laske ma lähen koju”, palus ta.
„Mitte milgi tingimisel!” hüüdis Kulno ja kargas sohwalt üles, kartes et teised neiule järel annawad. „Tahab siis meie ainuke majesteet äraandjaks saada oma alamate rahwuslik-isamaalik-wanawaralik-kosmilisele magamisele?” Ja kui Tiksi nõutult waikis, rääkis Kulno alandlikult ja lohutawalt edasi: „Armuline kuninganna, ära pelga, ära ohka, sest Eesti üliõpilased ja auwäärt kirjanikud on suguta olewused. Norskaw Eesti kirjanik on kui neitsilik naisingel. Tema rinnal wõib rahulikult ja õndsalt magada, nagu oleks piibel wõi Setu laulud pea all.”
Need südamlikud sõnad mõjusid, sest Tiksi hakkas juba kaasa naerma. Kui Kulno lõpuks rüütelliku aupakkumisega tal käest kinni wõttis, et kuningannat alamate ümbritsemisel puhkepaika saata, siis täitis majesteet üleüldist soowi, ühiskondlikku soowi päris wabatahtlikult ja nagu oodatawale õnnele wastu naeratades, missugune sündmus on esimene sellekohane ime ilmas.
Kell oli juba kuue peal, kui tuli kustutati.
Tundi kolm wõisid ehk wäsinud inimesed rahulikult uinuda, siis kostis trepilt jalgade müdin, nagu oleks weel hiljaksjäänud ristsepidulisi teel, ja natukese aja pärast algas laul — esimest, teist ja kolmat korda. Et toas kippu ega kõppu polnud kuulda, siis hakati uksele koputama, waikselt, argselt, nagu sisselaskmist paludes.
Magajate uni suures toas oli magusam, kui et nad niisugust äratamist oleksid mikski pannud. Merihein ise ja Tiksi olid koputamisest liig kaugel, nõnda jäi ka nende uni segamata. Ukse taga saadi juba rahutuks, nõutuks. Õnneks tuli talitaja õigel ajal. Temal oli ainult Lutwei toa wõi köögi wõi puhwetitoa wõti. Ust awades tundis emand Kooriku puhtustarmastaw nina harilikust erinewat lõhna ja kui ta käsikaudu kobades pliidiserwalt teatud paigalt tikutoosi läks wõtma, leidis ta ainult wõileibu, worstitükka, juustuwiilakaid. Imestades läks talitaja wälja tagasi ja palus herradelt tuld. Toa walgustamisel emand Kooriku imestus aina kaswas ja kaswas: kaks wõõrast magasid noorherra woodis, suures toas lamasid wiis noortmeest siukudena põrandal ning herra Merihein ise... jajah, herra Merihein ise... Emand Koorik ei teadnud, mis öelda, mis arwata. Ta oli üllatatud, otse heidutatud. Ta ei tahtnud wõõrastele sissepalujatele peaust awadagi, nii jahmatas ta ära; ta wabandas, herra Meriheinal olewat külalised. Aga emand Koorik pidi tahes wõi tahtmata järele andma, nii kindlad olid palwed, muutudes lõpuks päris nõudmiseks: wiiekümneaastase hällilapsega püüti maksku mis maksab kokku saada. Ukse awamisel astusid sisse seltskonna esitajad, muu seas Rahwusliku Kultura Liidu president, karskuseseltsi ajutine president ja kaks alalist liiget. Nad tulid lugupeetud kirjanikku ja luuletajat Andres Meriheina tema wiiekümnemal sünnipäewa! terwitama, temale seltskonna lugupidamist teatama ja soowima pikka iga ning õnne. Nad tulid tõsiste ja auwäärt nägudega, mis wastaksid käesolewa silmapilgu pühalikkusele.

Sumedad päewad, helged päewad!

Kordus nende tutwuse alguse teisend, millest warsti kaks aastat möödas.

Siis oli Tiksis midagi lillelist: paistab päikene, paitab leige tuul, niisutab soe wihm, mis jääb siis muud üle kui aga õilmitseda ja lõhnata, awateledes uimastawa mürgiga oodatawaid mesilasi ja liblikaid.

Aja aime polnud weel sündinud, aeg oli tühipaljas sõna, ilma realse suuruseta, aeg oli kergemeelne pisar, mida wõis suudlustega kustutada.

Aga see kuri pühapäewahommik, kus Tiksi Lutwei woodi serwal istudes tema riideid parandas! Need nagu hooletult ja kerges naljas pillatud sõnad: piibud ja Tiksi, Tiksi ja piibud ning teisel pool Helenel

O, nüüd sündis aeg! Nüüd wahtis ta korraga igaltpoolt wastu. Iga suudlus, iga õrnus, iga kallistus, iga pilk ja sõnagi tähendas aega, ainult aega, tähendas midagi möödaminewat, kaduwat. Iga sõrmelöök masinalegi muutus nagu ajatilgaks, mis wäriseb elutõrre uurdes.

Oi, oi, Tiksi oli olnud wäga kergemeelne, kui ta unustas aja!

Aga ta oli noor, ta ihkas elu, ta armastas. Tiksi ei osanud weel armastades aega arwata, ta ei mõistnud weel armastust ja mõtlemist sõlmida. Nüüd õppis ta seda.

Kuidas oli ta unustanud nooremehe otsekohesed sõnad: „ära looda midagi."

Kudrutamise aeg on lühike, lõpp tuleb üle öö, üle päewa.

Elu on imelik. Mõnikord näib, nagu oleks ta unistus, mõnikord nagu armastus, mõnikord wõdiseb ta sinaka nukruseloorina läbi kõrwetawate hingepisarate, mõnikord näed teda kirewa waibana, mida tallawad hooletud jalad, aga lõpuks pole ta ometi ei niisugune ega niisugune.

Tiksi on rumal, ta ei mõista öelda, missugune on elu.

Aga tal on janu tema järele, iseäranis sest silmapilgust, kus ta armu une uimast wirgudes aimama hakkas, et keegi ruttab, jookseb, põgeneb, kandes elu süles. Oota, peata, kannata silmapilgukski! Lutwei on alles siin, weel pole ta langenud Helene wõrku, aga ta langeb, kui mitte täna, siis homme.

Ja Tiksi hoiab noorestmehest wärisewal südamel kinni, mitte et teda minemises takistada, waid et temalt kõike wõtta.

Elu on woolas wesi, armastus kewadine pilw tuulises taewas, rõõmud uduks muutuw wete aur, suudlused ja õrnused hoogline hingus. Kust leida pidet, kust ammutada, mis jääb?

Oi, oi, Tiksi! Kas ka sina ihkad püsiwat, kas ka sina unistad igawikust? Eks sa ei tea, kui üürike on silmade põhjatus, pilkude mõistatus, niuete nõtkus, liikmete woolsus, rindade kumerus?

Aga Tiksi elab, nagu poleks ta sellest kunagi kuulnud: ta on oher õrnustes, ukutaw kallistustes ja küllastawat armu jagab ta pillawal käel.

Neiu kaduwuse aimdusega kuumutatud hingeline lõõsk lõõtsus ka nooremehe armuääsil kurdumalöönud söed uuele lõkkele.

Näib, nagu ei jõuaks nad niipea kirgede ulatawust tühjaks willida, nagu ei lõõmaks weel armupäike lõunataewas, nagu ei oleks weel lõõg täis!

Aga siiski rääkis Lutwei Helenest, tuletas teda meelde hoolimata sellest, et ta teadis, missugust walu see nimi Tiksile sünnitas; mainis teda just sellepärast, et unisewalt sädelewasse tundmuste karikasse tilgutada pindlikult pistwat sapiwedelikku, mis paneb prigisema ergukiud.

Neiu ei kaeba, ei heida ette. Ainult hääletul nuuksumisel poeb ta nooremehele lähemale ja nad anduwad teineteisele niisuguse läbematusega, nagu oleksid nad alatiseks kokku määratud. Neiu rinnas uimlewat waludewimma aimates hakkab noormees tundma, kuidas süütule sünnitatud piin teda ennast ikka terawamalt ja terawamalt kipub puutuma.

Tiksi ei ole armukade, sest armukadedus tähendab wastases ikka midagi omawäärilist. Mis on Tiksi Helene kõrwal, kes kannab siidisukki, siidi-aluskuube ja wõib osta uusi, kallid kübaraid niipalju kui süda kutsub? Mis on Tiksi oma wäikse kambrikesega linnaserwas Helene kõrwal, kes elab wanemate suures majas, mitmetoalises korteris, mida täidab kallis mööbel? Helenet nimetab Lutweigi sagedaste preiliks, aga Tiksi on temale ainult tüdruk, hea tüdruk.

Aga neiu hakkab tundma, mitte ainult tema ei ripu nooremehe küljes, waid ka see kaswab tema külge, päew-päewalt ikka rohkem, ikka kindlamini, paratamata.

O, armastus pole ainult sõna, ja armumäng on sagedaste kättemaksmine iseendale!

Neiul on sest heameel, ta ei tea miks, aga ta süda läheb kergemaks, nagu oleks midagi uut, ootamatut ees. Ta keel hakkab kergemalt lobisema, huuled kergemalt naeratama ja isegi Helene nimi ei too rinda walusaid pitsitusi.

Kui Lutwei jälle kord teda meelde tuletas, lausus Tiksi:

„Ikka weel pole ta sind jätnud?"

„Ei jätagi! Naised on arutud."

„Ehk armastab ta sind ometi tõsiselt?"

„Muidugi. Ta paneks mu kas wõi raudkammitsasse."

„Aga ta ju teab, et sa minuga oled."

„Mis sest, huwitawam olen. Mind ei süüdistata, ainult sind."

„Seda niisugust..."

„Seda niisugust jah. Aga tead, sina pole sugugi niisugune."

„Arwad sa?"

„Mõnikord jah."

„Mõnikord... Wististe siis, kui su sukki nõelun wõi pesu lapin."

„Wõib olla. Sa oled siis kangeste naise nägu. Ainult laps puudub."

„Lapse wõin ju saada, siis olen täielik."

„Ä'ä räägi rumalust."

„Kuidas nii?"

„Mis sa lapsega teed?"

„Panen nimeks Ludwig. Isa on Lutwei, poeg Ludwig."

„Siis oled sohinaene."

„Ikkagi naine."

„Seda küll."

„Arwad, et ma siis mehele ei saa, kui mul laps on?"

„Kes lapsega tüdrukut tahab."

„Ehk ometi mõni. Sinul on Helene tagawaraks, minul on ehk ka keegi; igaühel on keegi ikka tagawaraks."

„See lukusepp wõi?"

„Ükskõik, kas wõi tema. Ka tema wõib lapse isa olla."

„Jätame seda, ma ei taha lapsest rääkida."

„Aga mina tahan."

„Aga mina ei taha, ei taha."

„Miks?"

Lutwei ei wastanud ja nõnda katkeski jutt seks korraks.

Pärast seda ei saanud üks ega teine ajuti korduwast mõttest lahti, et neil ometi wõiks laps olla, wastu tahtmistki, kogemata, nagu Tiksi arwas. Aga

imelik, see mõte ei teinud neiule kuigi suurt muret ja nooremehele tõi ta kaksipidi arwamisi ja oletusi. Ehk maksab tal ometi lastest rääkida, ehk wõib ta ometi isaks saada? Ja tuikawa uudishimu sunnil otsis noormees waremalt katkestatud jutu jätkamist. Kuid nüüd põikas neiu kõrwale, wastates:

„Mis sa naiste asjast pärid.”

Neid sõnu saatis iseäralik naeratus.

Ei aidanud meelitused, hirmutused ega palwed, neiu jäi wastuse wõlgu, peites mingisugust salajast mõtet naeratuse warju. Lutweil oli esimene kord tundmus, et nende wahekord, et tasakaal nende wahekorras hakkab muutuma ja et neiu kipub tema wõimupiiridest wälja libisema. Wististe sedasama aimas ka neiu, sest tema kallistustesse ja andumustesse hakkas nõrguma nagu emalikku õrnust wõi haletsewat nukrust.

Kaua waikisid nad sellest saladuslikust tundmusest isekeskis, aga wiimaks ei jõudnud noormees end enam pidada. Jalutades weebruarikuu päikse paistel kirgawalt sädelewal lumewäljal, lausus ta tasa:

„Sa oled muutunud, Tiksi.”

„Sina ka, Ludu.”

„See on sinu pärast.”

„Ja mina sinu pärast.”

„Sul on mingisugune saladus.”

„Sul ka.”

„Missugune?”

„Miks ei taha sa lapsest rääkida?”

„Lihtsalt muidu. See oleks praegu minule ja sinule halb, tülikas.”

Nad waikisid. Aga mõlemad tundsid, et nad päris otsekohesed ei ole.

„Aga sinu saladus?” küsis noormees.

„Ei wõi öelda.”

„Siis ikka on sul?”

„On.”

„Ammugi?”

„Mitte wäga ammu.”

„Tähendab: mu aimdus ei eksinud”, ütles noormees mõttes.

„Ei, wististe mitte.”

„Miks sa ei räägi siis?”

„Ootan... ei tea isegi... aiman ainult.”

Noormees peatas. Ta ei söandanud sõnadega sõnu wälja kutsuda. Aga ometi kibeles hinges, pitsitas, muljus.

„Ehk wõiksid ometi”, lausus ta wiimaks.

„Oota.”

„Kui kaua? Olen juba oodanud.”

„Oota weel... warsti. Seni oleme rõõmsad... oleme õnnelikud... ilmad, lähewad nüüd nii ilusaks. Mäletad, millal esimest korda siin kõndisime?”

„Mäletan.”

„Siis läksime metsani. Lähme ka täna. Näed, kuidas sinetab.”

„Lähme. Seal räägid?”

„Ära paina, Ludu. Teine kord.”

„Millal?”

„Ei tea, ei tea midagi, tahaksin mureta olla... Ära käi nõnda... pea norus.”

Nad läksid metsa, aga waremalt siit wiidud meeleolu jäi täna leidmata. Puudel istus nagu mure ja kirgawilt lumehelbilt hõõgus nukrus, mitte just nukrus, waid midagi niisugust, mis pitsitab naerusuu, tumestab helkiwad pilgud, teeb südame tuikawalt walusaks.

Andres Meriheina wiiekümnes sünnipäew oli mööda — ühes pidude ja õnnesoowidega. Pisut oli kurb, pisut naljakas; kurb aastate pärast, naljakas sündmuste pärast, mis weel nii hilised aastad wõiwad tuua. Wõib olla, kui teised sellest päewast iseäralikku tähtpäewa poleks teinud, Merihein oleks ta niisama tähelpanemata mööda lasknud, nagu kõik teisedki sünnipäewad, aga nüüd kippusid äratatud mõtted ja unistused mõnesugust wahejaama tegema, püüdsid siiamaalsele elule kriipsu alla wedada.

Meriheinale tuli meelde, et ta wiimastel aastatel midagi nimetamisewäärilist pole kirjutanud. Läheneb wanadus nii warmalt, kustub ilutsemine nii wara? Ja nüüd mäletas ta noorte rumalusi oma sünnipäewa eelööl, mäletas nende huwisid, waidlusi ja unistusi, mäletas ärkamistki sünnipäewa hommikul, kui tuliwad õnnesoowijad, mäletas Tiksit. Ajuti näis, nagu oleksid noored tahtnud tema aastate üle naerda, neidu tema kõrwale magama pannes, aga sestsamast wäitas ta otse selle wastu: kui noored minuga alles nalja heidawad, siis peab minus weel midagi noort olema.

Tiksi peale mõeldes kippus Merihein ikka naeratama, miks? ei tea. Õiguse poolest polnudki see naeratamine, waid omasugune sisemine, kogukehaline muhelemine, nagu siis sünnib, kui tullakse pakase käest koju sooja tuppa. Õhtutel, kus neiu Lutweiga wõi Lutwei ja Kulnoga külaliseks tuli, oli Meriheinal heameel tema kergest kõnnakust, wäiksest naerusuust, pisut trotslikust ja teadwuseta iseteadlikust kastanipeast ja silmadest, mis kandsid rõõmu. Ei need olnud sinised, ei ka hallid, aga nad olid midagi, mis kauemal waatamisel ikka sinisemaks saiwad, ikka tumesinisemaks, nagu mustemaks. Wõis aeg tulla, kus Merihein paratamata uskuma hakkas, et Tiksi päris sinisilmne olnud. Wõis aeg tulla, et Merihein uue jutu kirjutas neiust, kel süsimustad silmad, sest ta ei tihkanud raamatuteski päris tõtt rääkida. O, weel oli Merihein küllalt noor, et saladusi warjata, tundmusi peita, tõtt häbeneda! Ta oli alles nii noor, et ta ei teadnud: raamatuid kirjutades peawad kõik wanad olema, nii wanad, et nad enam midagi inimlikku ei warja, ei peida, ei häbene. Aga Merihein oli noor. Ometi suudab ta oma uudishimu juba talitseda, muidu peaks ta palju sagedamini Tiksist rääkima, kui ta seda tõepoolest teeb. Üksipäinis õhtulauas istudes ja asjata üliõpilast oodates, unustab ta ajuti täiskallatud wiinaklaasi lauale, nagu tahaks ta kärbsele wõimalust anda ennast kas wõi selili juua.

Mõnikord tunneb Merihein, et midagi puudub ja et igawus ligi tükib. Siis joob ta weidi rohkem ja nõnda peab kärbes sagedamini tema targutusi kuulama.

„Tead sa, mis on noorus?" küsib ta kord ja mõtlemata kostab ta ise: „Noorus on armastus. Tahad nooreks jääda, siis armasta, armasta, armasta. Armasta ükskõik keda wõi mida, aga peaasi armasta, armasta kõigest südamest."

Teine kord küsib ta kärbselt: „Tead, mis on armastus?" ja jällegi kostab ta mõtlemata: „Armastus on noorus." Alles nüüd tuleb talle waremalt esitatud ja wastatud küsimine meelde ja ta märkab, et mõtted ringi käiwad, nagu eksija metsas. Sellepärast lausub ta: „Kärbes, kärbes, me asjad pole korras. Lubasin su ära wärwida, aga kärbse wärw on alles leidmata, pole aega, pole mahti, on muid toimetusi. Wärwi end ise. Tänini oled silmi ja jalgu kaswatanud, hakka nüüd arendama aju, küllap siis märkad, et ilm wõib wärwitagi wärwiline olla. Siis saad ka teada, noor wõib olla üksigi, päris ihuüksi, aga armastus tuleb ikka kahekesi, armastus ja unistused. Noorus on wanade kaugem unistus. Tema'p see ongi parem wärwal ilmas."

Merihein langeb waiksesse nukrusesse, mis ulatab aastakümned tagasi.

Ilm ja inimesed on muutunud, aga unistused on jäänud, nagu oleks alles kõik endine.

Aeg on wiirastunud, elatud päewad unenäoks saanud, aga unistused kõnniwad realsetena päisepäewa ajal. Sellepärast ripubki Merihein nii wäga unistuste küljes: kõik kaob, ainult unistused püsiwad.

Ühte kahetseb ta: miks pole ta maksku mis maksab ainult unistustele elanud! Miks ei pannud ta wisamalt wastu realse elu rõõmude kiusatustele! Miks ei rääkinud ta oma unistustest ikka ja alati ainult nõnda, nagu ta neid tundis ja nägi, ja miks wõttis ta arwesse sõprade odawa kiituse wõi waenlaste kadedusest juhitud kurikawalad sapised sõnad!

Nii mõnigikord elas ta kui edwistaja, talitas kui arg kõheleja, pettes oma paremaid poolehoidjaid, ära andes oma unistusi. Ja mis sai ta tasuks? Paar sentimentalset pisarat plikalisel palgel, mis nii imeruttu kuiwawad; mõni warjatud ohke wanatüdruku närtsinud rinnas, kus polnud kunagi küllalt kirge ega julgust, et patustada; lamedad kiidusõnad idealsest nende huultel, kes upuwad maises mülkas; rahuldaw tänutunne kõlblusekorutajate näol ja luulelennu ning õrnuse ülistus inimestelt, kes pole kunagi aimanud, mis tähendawad unistused, mis tähendab hinge- ja waimuilm.

Aga ikka weel polnud ta küllalt nõretaw, küllalt paleusline, küllalt kohane perekonnas lugemiseks, küllalt kena ega luulelik.

Aah! kui ta weel kord elaks, kui ta weel kord wõiks hakata otsast peale, tarwitades saawutatud elukogemusi! Pärani lahti paiskaks ta oma unistuswalla wärawad, kütkest päästaks ta kõik armsuse ja ilguse elukad, mis kärsitult tammuwad walutawas hinges. Las' nad häälitsewad, laulawad, hõiskawad, kisendawad, karjuwad, rõkkawad, möirgawad, röögiwad, las' nad peawad oma kirgede ebamaiset pillerkaari, pannes pead kõngutama sõpru ja sünnitades sõimuwahtu silmakirjalikkude wagatsejate suunurkades! Siis ei kehitataks pärast õlgu, haletsewalt lausudes: ta ei armastanud küllalt oma unistusi, ta ei toonud küllalt ohwrid oma ärawalitutele, ta ei teinud oma elu suuremaks ülesandeks loomist, waid kahmis silmapilgu huwide järele, rahuldada püüdes inimeste wäiklasi ja edewaid tujusid.

Las' minna sõbrad, ka nüüd on nad läin'd! Las' loobuda poolehoidjad, neid on ka nüüd wähe jäänud ja needki külmad wõi ainult leiged!

Las' tuleb üksildus uksest ja aknast, ta kõnnib ka praegu igal tänawal, wilksatades lähema nurga warju, ta uidab ka praegu igal metsateel, pugedes puude taha, roomates põõsa alla wõi lömitades õitswasse kanarpikku ja õilmitsewatesse sinikawartesse!

Las' istub nukrus minuga ühes lauda, ka praegu walwab ta öösiti mu peatsis...

Aga kärbes silab Meriheina käel wõi piriseb paar wirru tal ümber pea, äratades teda unelemisest. Naerusuul sirutab ta käe sädelewa klaasi järel, korrates noorte mõtteta sõnu:

„Selle peale jõid wanad roomlased."

Kärbes lahkub käelt ja istub klaasiserwale.

„Alt ära!" hüüab talle kirjanik, „Andres Merihein tuleb."

Ja klaas läheneb huultele.

On õhtuid, kus Merihein pliiatsi wõtab, et oma unistusi paberile panna, aga paarist reast ei saa ta kaugemale. Ja kui ta nõnda istub, oodates sõnadewoolu, kõnnib kärbes walgel paberil ja tipib musti punkte. Seda nähes lausub Merihein:

„Ohoo! Sa oled ikkagi päris loomulik kärbes, aga puudus wähe, siis oleksin sind pidanud filosofiliseks, müstiliseks wõi jumalikuks... Hakkab wiin kõhu peale? Minul hakkab teine pähe. Peab wähem jooma ja rohkem unistama, peab jooma, kuid piiri pidama. Nii mõnigi eluwasikas kärwab liigjoomisesse. Aga sinul pole unistamisest aimugi, aina põõnad, aina norskad, nagu mõni idealne inimene."

Oli ka neid õhtuid, kus Merihein kärbse hoopis unustas, ajades juttu ainult oma unistustega. Siis jooksis sulg närwiliku kiirusega üle paberi ja punktisid kulus rohkem, kui kärbes neid walmis walanud. Pudel oli lauale toodud, aga kork pealt wõtmata; kork oli pealt wõetud, aga klaas täitmata; oli juba kallama hakatud, aga unistused olid summas sisse tunginud külmast õuest, soojast ahjust, aurawast teekannust ja Merihein oli kõik unustanud, andudes ainult oma unistustele. Kui ta wiimaks sule käest pani, oli teekann jahtunud ja kärbes enese otsani täis kaaninud ning ahjuserwale magama lennanud, sest unistajad on igawad.

Unistused tulid ka Lutweiga kahekesi olles; nad tulid nooremehe mureta näoilmest, sõnadest, naerust, nad sündisid nagu ei millestki ja lahtusid jälle nagu ei millekski. Nad tulid isegi siis, kui Lutweiga ühes olid teised noored ja noorte seas naeratas korallisuune Tiksi, kes unustas Meriheina näole oma ainetise pilgu.

„Mis Te silmitsete?" küsis kord Merihein.

„Mis Te mõtlesite?" küsis Tiksi wastu.

„Ei mäleta enam."

„Ei tea enam", ütles neiu pirtsakalt.

„Ma mõtlesin, oleksin weel noor."

„Seda te küll ei mõelnud.”
„Miks mitte?”
„Te olete ju.”
„Ah seda te silmitsesitegi?”
Tiksi naeratas ainult.
„Ära sa Tiksit usu”, pööras Kulno nüüd Meriheina poole, „tema on suur meelitaja”.
„Tõendatakse, naised olewat üleüldse suured wõrgutajad”, wastas Merihein.
„Kas ise pole seda tähele pannud?”
„Ei, selleks pole aega jätkunud.”
„Siis pole teile ükski naisterahwas meeldinud?” küsis Tiksi.
„O, wäga paljud!” wastas Merihein.
„Miks teil siis aega ei olnud?”
„Nad meeldisid ikka liiga: ma ei näinud ega kuulnud midagi.”
„Ja ikkagi üksi?”
„Just sellepärast”, rääkis Kulno wahele, „herra Merihein armastas rohkem kui abieluks waja.”
„Jah, isegi neid, kes mind petsid, ei...”
„On siis Teid petetud?” sähwas Tiksi kirjaniku sõnade wahele.
„Toredaste!”
„Merihein, sul jäi lause pooleli, tahtsid midagi petistest naistest öelda”, tähendas Kulno.
„Tahtsin öelda: isegi neid, kes mind petsid, ei wihanud ma nõnda, et neid oleksin wõinud naiseks wõtta.”
Naerdi.
„Mis Te tühja lobisete”, ütles Tiksi hellalt ja lisas uudishimulikult juurde: „Olite siis õnnetu?”
„Ei olnud”, wastas Merihein lihtsalt. „Õnnetu armastus on ainuke õnnelik armastus.”
„Nõnda räägiwad ainult naiste jumaldajad”, ütles Kulno, „sest kes söandaks meie päewil weel mõne jumalannaga abielusse astuda.”
„Jah, jumalannad on krutskid täis”, oli ka Merihein nõus.
„Kust teie seda teate?” küsis Tiksi.
„Mul oli kord hea sõber”, wastas Merihein, „see wõttis omale jumalanna naiseks, aga paari aasta pärast oli jumalanna juba teisel mehel ja hea sõber puhkas mullas. Jumalik armastus lõpeb ikka surmaga.”
„Mina arwan”, ütles Kulno, „sinu sõber leidis ühes wanade greeklastega, et jumalannad on wäga tüsedad eided, ja sellepärast pidigi ta surema.”
„Saad aru, Tiksi”, ütles nüüd Lutwei, „wanadpoisid lihtsalt kardawad naisi.”
„Armastus on ikka kartuse hakatus”, wastas Kulno. „Siit tulewadki sõnad: pead kartma ja armastama.”
„Õige, õige”, imestas Merihein, nagu oleks ta elumõtte awanud, „mida suurem armastus, seda suurem kartus.”
„Selle peale jõid wanad eestlased”, ütles Kulno ja tõstis teeklaasi.
Tiksi ei wõtnud meeste targutusest osa, aga juba oli ta harjunud huwitusega kuulama. Nii mõnigi sõnade tiritamm ja mõtete kukerpall pani ta naeratama ja naeratus sünnitas meeste peas uusi mõttesädemeid. Igakord, kui Merihein mõne õnnestanud nalja wõi sõnamängu üle naeris, pidi Tiksi ikka pilgu tema poole pöörama: nii täiest südamest ja kaasakiskuwalt wõis see mees alles naerda, ehk küll juuksed kõrwa äärest hallid ja pealaelt harwad. Ajuti tõusis Tiksil tundmus, et tema on alles laps ja Merihein on kena mängukann, suur mängukann, mida tahaks uudishimus lahti teha, ära lõhkuda, et näha, mis seal sees häälitseb.
Merihein oli meeldiw kui ta naeris, ta wõis kaasakiskuwaks saada, kui ta rääkis, aga kui ta mõnikord iseendasse süwenes, ajades unistuste weetlewaid radu, siis ilmusid näole wanaduse- ja murejooned, mida Tiksi oleks tahtnud olematuks teha.
„Te peaksite ikka naerma, ikka rääkima”, lausus kord neiu.
„Ja mitte unistama, eks?” wastas Merihein.
„Kust Te seda teate?”
„Unistused teewad mu inetuks, seda öeldi mulle juba ammugi.”
„Murelikuks.”
„Ja mure teeb wanaks.”
Tiksi ei wastanud.
Nii mõnigikord oli ta märganud, et Merihein nagu mõtteid loeks, ja sellepärast ei tahtnud neiu rääkida. Aga Merihein ootas, et Tiksi räägiks, ükskõik mida, et ta aga häälitseks. Ikka oskas ta põhjust leida, et neiut sundida jutuajamisest osa wõtma, ja naiselikus uudishimus ootas see silmapilku, kus nad Meriheinaga kahekesi oleksid, nelja silma all räägiksid. Missugune oleks ta küll siis? „Armuwerd” lugedes wõitles Tiksi paiguti pisaratega, aga Meriheinalt eneselt polnud ta tänini weel midagi südamlikku kuulnud — peale naeru mitte midagi südamlikku.

„Kas herra Lutwei on kodus?” küsis Tiksi ukse käerauast kinni hoides. Tal oli nii kiire, et teretamisegi unustas.
„Ootan teda”, wastas Merihein.
„Ta pidi minu poole tulema, aga ei tulnud. Kus ta peaks olema?”
„Ei tea, aga ehk ootaksite pisut.”
„Ma tülitan Teid.”
„Minge ikka.”
„Kirjutate ehk.”
„Ainult kärbsega westan ajawiiteks juttu”, naeratas Merihein.
Ka Tiksi hakkas naerma, teadmata miks.
„Ehk wõtaksite ülijaki ära.”
„Mul on wähe aega.”
„Silmapilgukski.”
Neiu kahkles.
„Siis näitaksin Teile oma luulekärbest. Tohin ehk aidata?”
Jah, Merihein tohtis juba aidata.
Warsti lobisesid ja naersid nad, nagu wanad tuttawad, ja kumbki ei tuletanud enam meelde, et oodataw ei ilmunud. Nagu poleks Tiksi tema pärast tulnudki ja nagu oleks tühi jutt, et Tiksil aega wähe. Wiinapudelid olid lauale ilmunud ja klaasisid täites rääkis Merihein sõnu, mis kärbsele korratuid meelde tuletasid:
„Maitske, siin pudelis on weel parem. See on puhas, tempimata, otseteed Prantsusmaalt saadud, mu oma silma all aamist lastud. Ega ta pähe ei hakka, ainult jalad teeb nõtkemaks, paled paneb lõkendama.”
„Tunnen, nagu hõõgaksid nad juba”, wastas Tiksi.
„Pole midagi, mõtlete tühja.”
Wähehaawal muutub jutt elawamaks, hääled lähewad soemaks, silmad särawamaks. Tiksi ei wali enam mõtteid ja sõnu, ta wadistab juba kõigest, mis meelde tuleb. Ja naerab. Merihein ei saa kuidagi muidu, kui peab kaasa naerma. Juba ammugi pole ta niipalju naernud ja kõiksugu tühjatähja rääkinud.
„Mis Te nüüd kirjutate? söandab Tiksi wiimaks küsida.
„Huwitab see Teid?”
„Tahaksin juures istuda, kui Te kirjutate.”
„Miks?”
„Tahaksin näha, kas Teil kirjutades ka nii murelik nägu on, nagu muidu mõnikord.”
„Weel murelikum.”
„Kas kõik on murelikud, kui nad kirjutawad?”
Merihein naeratab.
„Loojad on nukrad ja sünnitajad kannatawad walu”, ütles ta.
„Ei mina kirjutaks, kui walus oleks.”
„Muidu on weel walusam: riimid ripuwad õhus, unistused ei anna ööselgi rahu, istuwad peatsis, liiguwad jalutsis, tulewad woodi alt, seinaprao waheltki. Aga pane paberile, kohe waiksed kui utekesed, magawad kui siugud. Luuletamine on päris mõrtsukatöö, unistuste tapmine. On mul mõni ilus ja suur unistus, siis kannan teda wõimalikult kaua peas, hinges, ei pane teda sõnadesse. Alles siis, kui ma teda küllalt imetlenud, armastanud, kumardanud, isegi jumaldanud, alles siis tõmban ta sõnawõllasse. Kõlgu ilmarahwa naeruks, lõbusta hoolimata meeli, tee nalja edewatele, kõdita wäsinud erkusid oma neitsilikkusega, selleks oled sa ikka weel hea küll, sina, mu hingepisar! Aga mõnikord on aimdus, et kui mitte täna, siis homme tuleb see kõige suurem unistus, unistuste unistus, ja seda ei ütle ma kellelegi, teda ei reota ma sõnadega, ehk olgu siis, et leiduks keegi, kes niisama suur ja kallis, kui mu unistuste unistus. Temale ehk räägiksin, temale ehk jutustaksin. Kord oli mul midagi selletaolist, juba palju aastate eest. Kandsin suurt ja ilusat, kandsin kaua. Raske oli kanda, wäsisin, närbisin, ei maganud nädalate kaupa, lõppesin, kurdusin. Sõbrad naersid, heitsid nalja: ma armastawat õnnetult. Aga ma olin õnnelikum kui kunagi enne wõi pärast. Kuid siis sündis midagi hirmsat...”
Merihein peatas nagu jõudu kogudes.
„Mida siis? Rääkige, ma palun.”
„Ma lugesin ühte Italia kirjanikku ja temalt leidsin oma suure unistuse, mida sõnadesse ei raatsinud panna”, rääkis Merihein nagu kergema südamega edasi. „Ma armastasin oma unistust liiga, sellepärast põgenes ta minu juurest. Aga unistusi ei tohi liiga armastada, neid peab nõnda armastama, et nende wastu wõiks olla kare, südameta, armutu, halastamata. Jah, aga siis ei teadnud ma seda, olin rumal, ei aimanud ka, et unistusi wõib warastada. Ma kandsin ja warjasin, mässisin end nukrusemantlisse. Teate, preili, nõnda teewad tüdrukud, kui Issand neid õnnistab: mässiwad end suurrätikutesse. Aga eitede silmi ei peta, need tunnewad jalaastumisest, kõnnakust kaewuteel, tunnewad seisakust kiriku paplite all, näewad näokarwast, kuulewad häälest, aimawad pilgust. Mina olin õnnetum kui õnnistatud tüdrukud suurrätikutes: arwasin end käima peal olewat raske asjaga, aga ilmale polnud midagi kanda; keegi teine oli minu unistusega maha saanud, wõib olla juba enne, kui ta minu hinges tekiski.”
Harwa, wäga harwa rääkis Merihein nõnda oma asjust, wiimasel ajal mitte kunagi. Isegi ei teadnud ta, mis täna keeleköidikud wallale päästis, oli see kiidetud Prantsuse wiin, mis pähe ei pidanud hakkama wõi oli see neiu, kes lapselikus uudishimus kuulates oma suugi praokile unustas, nagu kartes, et kõrwadest ehk mõni sõna wõiks mööda lipsata.
„Ah niisugune on ta!” imestas Tiksi endamisi, kui Merihein lõpetas, „aga mina pidasin teda hoopis teistsuguseks.”
Ja teda waldas imelik sõnadega awaldamata tundmus, näidates, missugune on Merihein. Kui aga see natukese aja pärast nagu uinakust ärgates märkas, et jutt tahtmata liig tõsise, liig luulelise warjundi omandanud, liigutades teda ennastki, naeratas ta nagu kohtlaselt, ulatas käe wiinaklaasi järel ja ütles:
„Selle peale lõid wanad roomlased klaasid kokku.”
Ka Tiksi naeratas, sest tal oli nii hea ja mõnus, tal oli nii imeline tundmus, nagu mitte kunagi waremalt. Aga öeldud sõnad tegid talle haiget, pühkides nagu pilkawal naeratusel seda, mis temas hiljuti wirgunud. Tahtmata pidi ta mõtlema:
„Ta pole sugugi niisugune.”
Aga Merihein langes endisesse meeleolusse tagasi, sest oli ju silmapilk, kus unistused tulid uksest ja aknast, sädelewast klaasist, silmadest, naeratusest, kähärdunud lokkidestki. Nad tulid ja tulid ning nende rodul ei näinud lõppu. Nüüd tundus Tiksile uueste, et Merihein on ometi „niisugune”.

Meriheina korter hakkas kurikuulsaks saama. Iseäralikku lõbu see kirjanikule ei walmistanud. Nagu iga kuulsusega, nõnda oli lugu ka siin: tõelikkust wärwiti, tõelikkus tõsteti nii öelda idealsesse walgusesse. Idealne walgus loob ikka luulewarjundid. Luulet oli ka Meriheina korteri kurikuulsuses.

Kulnoga sellest kord rääkides ütles kirjanik:

„Kui petlik ja muutlik on kõik ilmas! Aewastad, aga räägitakse, et oled nina nuusanud, pealegi weel näpuga.”

„See tuleb sellest, et meil on kole suur huwi teiste asjade wastu”, arwas Kulno. „Oleme kangeste ühiskondlikud.”

„Ja luuletajad.”

„Seda küll. Oleme aewa luulde uppumas. Kõik meie teadlasedki on päris luuletajad. Neis on ikka rohkem luulet, kui et olla ainult teadlased, ja rohkem teadust, kui et jääda ainult luuletajateks. Moodne teadlane on ikka pisut luuletaja ja luuletaja pisut teadlane. Seega oleks tööjaotuse edenemine waimuwallas teistsugune kui tehnikas.”

„Aga imelik, luulerohkuse peale waatamata, otse tema kiuste puuduwad meil ometi luuletajad.”

„Ka seda paneksin ühiskondlikkuse arwesse. Luuletaja, kunstnik peaks paratamata egoist olema, egoismust pole aga meil peale mõisnikkude, waimulikkude ja rahwameeste weel keegi teadlikult kultiweerinud. Seda on luuletajate sündimiseks tõepoolest wähe.”

Aga Merihein oli teises arwamises, öeldes:

„Kunstnikud peawad olema patused, kunstnikud peawad olema kohtumõistjad. Aga meie oleme wagad ja meie patud on laste patud. Nad on nii waiksed, et kelleski ei tõuse tõsist himu, ei sütti kuumendawat kirge õndsaks saada. Meie õppiw noorsugugi on waga nagu meie ise, mõtleb ainult diplomi ja teenistuse peale, unistab soojast pesast. Ei ole kuritahtlist üle aisa wäljalöömist ega astla wastu takka ülesraiumist. Kes söandaks tõsiselt omasugustele naistele ja neiudelegi järel jooksta. Need jäetakse muulastele, aina wõrgutatakse noori teenijaid ja awateletakse ilusaid õmblejaid. Aga nõnda talitab ju ikka woorus ise. Nõnda talitawad need, kes ei taha, et nende peale kohut mõistetaks, ja kes ise ei armasta enese ega teiste üle kohut mõista.”

„Ole ettewaatlik”, rääkis Kulno. „Arwad sa tõeste, et meie ei armasta kohut mõista? Ära usu! Teeme seda rohkem ja parema meelega kui aimata mõistab. Aga me teeme seda salaja, nurga tagant, pimedas jala ettepanemisega. Nõnda talitatakse heade tuttawate ja sõpradega, nagu me kõik oleme. Meil waieldakse sotsialismuse wastu, aga pane tähele, meil maksab täielik sotsialistlik kord: ühiskond näeb ja teab kõik, mõistab kõigi peale kohut, teeb seda aga kärata, nagu oma meestega ikkagi peab talitama. Meil on ju kõik oma mehed, kõigile naeratame lahkelt wastu, kõigile surume sõbralikult kätt. Pealegi, mistarwis tormikella lüüa, kui patud on nii wäiksed, nagu sina õieti tähendasid: mõni rahwamees on keelt kandnud, päris wäikest keelt; mõni politikamees waletanud, üsna tühist asja muidugi; mõni ühistegelane warastanud, ikka pisitillukese summa, mis ainult lähedates kadedust äratab. Aga on meil kunagi olnud ususalgajaid wõi isamaa-äraandjaid? Mõni wõõras wõiks isegi walearwamisele tulla, et meil polegi usku ja et meil puudub isamaa. Õige, meil on rahwameeste seas nuuskurid, aga wõib siis seda kellelegi tõsiselt ette heita, kui nuuskimise eesmärgiks on aina rahwakasu? Wõib shandarmitega sõbralikku läbikäimist kellelegi pahaks panna, kui küsitawaks kipub saama Jumalast seatud ühiskondlik kord, rahwuslik iselaad, armastus wõi abielu? Mis oleks, näituseks, armastus wäärt, kui ta ei aja inimest petma, walet wanduma wõi tapma? Ei, ei! Meie armastame wäga kohut mõista, sest me oleme ju wagad, nagu sa ütlesid. Sina isegi tunned seda wagade kohut, kuigi sind üle pole kuulatud.”

„Õige ta ju on. Ja nähtawaste on ka minu kuritöö wäiksem, kui et suuremat kära maksaks teha.”

„Mis oledki sa teinud? Oled sa seltsimajadega, üliõpilaste ühisustega wõi mõne muu isamaalise trahteriga wõinud wõistelda? Tühine asi oleks mõne mehe nõtru liikmeid wõi pisut segast pead arwesse wõtta, sest igawiku ja jumalate ees on täitsa ükskõik, kas keegi jalgele toetab wõi tiritammi kaswatab, käpuli laseb wõi selili heidab.”

„Tõepoolest näib sul õigus olewat. Ei ole sugugi tähtjas, mis wõi kuidas tehakse, peaasi — kes teeb. Te tõite Tiksi ristsetele ja panite ta wiimaks minu woodi magama, aga nüüd on kõigil arwamine, nagu oleksid ristsete rumalused ja kõik muudki lollused Tiksi süü.”

„Naised on ikka meeste rumalustes süüdi.”

Sellega polnud Merihein nõus ja nõnda kestis arutus edasi, iseäranis sellepärast, et Merihein seda arutust tahtis, peaaegu armastas, sest midagi arusaamatut kipitas südames.

Tiksil liiguwad segased mõtted peas ja wilud tuuled südames. Midagi puruneb, midagi häwineb, midagi kaob mõni teab kuhu.

Neiu tunneb enese lähenewat teelahkmele, kus peab walima ja otsustama. Aga Tiksi ei taha otsustada, ei armasta kaaluda, sest wististe talitab ta lõpuks ometi kõigi otsuste ja kaalumiste wastu. Ta teeb, nagu tuul puhub, ta toimetab, nagu tuju tuleb.

Nagu oleksid kõik korraga kokku leppinud, et neiule raskeid päiwi walmistada, teda piinata kõiksuguste asjade ja asjakestega wõi temas äratada imelisi lootusi, petlikka unistusi.

Isa joob rohkem kui enne ja tütrega räägib ta mõnitawalt, nagu oleks see mõni teab mis alandawat teinud. Ema tuletab tütrele ikka sagedamine meelde, ta minewat wanaks, ta minewat tühja tellerdamisega wanaks. Aga ei ole hea, kui neiu läheb wanaks tühja tellerdamisega, ema teab seda, tema on seda juba ammugi läbi katsunud.

Naljakas! Wanadus ajab Tiksi naerma, ta on ju ainult paar aastat üle kahekümne. Millal on ta siis noor, millal peab ta siis noorena elama, kui mitte siis, kui ta on ainult paar aastat üle kahekümne?

Aga emal on wanadusega tagamõtted, emal on kõigi emade lihtsad tagamõtted.

„Ega temast ikka sinu wõtjat saa”, räägib ta Lutweid mõeldes.

„Ema, ära hakka jälle seda wana asja korutama”, palub Tiksi.

„Rumal laps, kõik korutawad.”

„Las’ nad korutawad, ole ometi sinagi wait.”

„Heldene aeg, mis s’ust siis nõnda saab! Kaua sa nõnda tuuseldad! Ükskord lõpeb ju himu otsa...”

Jah, selles on emal õigus, ükskord lõpeb himu otsa, seda tunneb Tiksi. Ema on juba ammu neidsamu sõnu rääkinud, aga alles nüüd märkab tütar, et ema neid sõnu räägib ja et tal on õigus. Weel hiljuti ei uskunud Tiksi, et himu otsa lõpeb, aga nüüd usub. Mis siis saab, kui himu otsa lõpeb, seda Tiksi ei tea. Tal on ainult aimdus, et tuleb uus himu, uus mäng, uus rõõm.

Wõi peab ta tõeste nende järele õnge wälja heitma, keda ema soowitab — asjalikult, arusaamisega? Ema ei tuleta enam kunagi lukuseppa meelde, sestsaadik kui Tiksi kontorisse sai masinaga lõgistama, sest masinalõgin tõstis tütre suuremasse seisusesse. Emal on südame peal aina kirjutajad, halwemal korral poesellid.

O jaa! Tiksi arwab, ta wõiks walida, ta wõiks mehele minna, nagu tema sõbrannad juba paari aasta eest läksid. Aga siis peaks ta ehk lahti ütlema kõigest, millega ta kahe aasta jooksul harjunud. Unustama peaks kogu selle ümbruse, kuhu Lutwei ta wiinud, unustama kõik need mõtted ja huwid, millest ta alles nüüd hakkab pisut aimu saama ja nendest lugu pidama. Tiksi ei oska öelda, mis see on, aga ta tunneb, et ta wiimased aastad on elanud uues, tundmata ilmas, teistsuguses õhustikus kui mujal, muust ilmast erinewates lõbudes ja rõõmudes. Lahkudes jääksid järele ainult mälestused. Aga nii raske on hakata juba nüüd mälestustega elama. Selle peale mõeldes jooksewad Tiksil külmawärinad üle keha.

Ei, ei! Weel mitte, weel mitte! Mõni nädal, mõni päewgi edasi! Pärast tulgu mis tuleb. Mitte mõelda, mitte arutada, tantsida ainult himude pilli, kuulda ainult kirgede kärsitut sõna. Minna, kuhu nemad lükkawad, teha, mis nemad käsiwad, küllap hiljem peame aru, küllap hiljem mõtleme.

Ja uueste tormas Tiksi endisesse ellu, püüdes unustada kõik mõtted, kõik mured.

Aga igakord, kui ta Lutweile niisuguste tundmustega lähenes, aimas ta nooresmehes midagi hoopis muud. Häälest kostis nagu tüdimus, hooletus wõi nukker ükskõiksus, tegudest paistis midagi kulunut, iganut, ammunähtut. Nõnda hakkas Tiksil tahtmine kuhugi mujale, kus oleksid naeruwõdisewad huuled, tundemängus erewad silmad, meelitawalt kelmikad sõnad ja lähenemine, mis tekitab meelewärinad.

Ja Lutweiga olles mõtles neiu kord ühe, kord teise, kord ei kellegi peale, mõtles ainult, sest ta ei saanud muidu, kui pidi mõtlema.

Mõtles, et ilmas on weel palju huwitawat ja awatelewat ja et seal on peale Lutwei weel hulk teisi mehi, nooremaid ja wanemaid, tõsiseid ja naljakaid.

Mõtles, et Merihein pole sugugi niisugune, nagu ta alguses arwanud, et ta on kentsakas ja päris noor wanapoiss ja et ta mõnikord räägib, nagu oleks tal ammugi naine ja lapsed, keda ta harjunud sussutama.

Mõtles, kuidas ta Meriheina selja taha magama pidi heitma, mõtles, missuguse näoga wanapoiss teda nähes asemelt tõusis, kui õnnesoowijad ta äratasid.

Mõtles, et naljakas oleks niisuguse wanapoisi naine olla, talle puhtamat ja peenemat ihu- ja woodipesu muretseda, tema sukki nõeluda, talle toitu walmistada ja teda sööta, nii et näole ja kaelale kortsude asemele siledam nahk ilmuks.

Mõtles laste peale, mõtles suure karja laste peale, sest wanalpoisil on ikka palju lapsi, mõtles ka nende kahtluste peale, mis tärkasid Lutweiga elades wiimastel helgetel päewadel: mõtles, miks ei armasta Lutwei lapsest rääkida, mõtles, et imelik on, miks pole nad juba sunnitud lapsest rääkima.

Mõtles, mis Merihein oma kärbsest jutustanud, mõtles, et naeru peale waatamata nemad mõlemad pärast seda said imelikult nukraks.

Mõtles, et Kulno polegi nii hirmus, nagu tema alguses arwanud, mõtles, et ta mõnikord on huwitawam kui ükski teine.

Mõtles, et tema wärwita, ümargused, ükskõiksed silmad polegi nii wäga ükskõiksed ja et nad ajuti sädelewad ja sädelewad, nagu lumi linna taga wäljal päiksepaistel.

Mõtles, et Kulno silmad on imelikud silmad ja et ta niisuguseid näinud ainult keerus-sarwedega jääradel ja ühel parunipreilil, kelle pulmakleiti ta õmmelnud.

Mõtles, et wõiks ühe kui teise mehe omaks saada, mõtles, mis ta küll teeks, kui ta nende wahel walima peaks.

Mõtles, et ta teab, kuidas Meriheinaga elada, kartis, et ta teab liig wähe, kuidas Kulnoga olla.

Mõtles, Meriheinaga oleks tal kõik lootused, mõtles, Kulno tahtmisele heidaks ta ilma wähemagi lootuseta olla, aga siiski läheks ta wististe temaga, mitte Meriheinaga.

Mõtles ja mõtles, kuni Lutwei teda segas küsimisega:

„Mis sa mõtled?”

„Ei midagi”, kõlas harilik wastus.

„Aga sul on niisugune nägu, nagu mõtleksid... Tead mis mina arwan?”

„Noh?”

„Meie asi kipub lömmi minema.”

Tiksi waikis.

„Sinu saladuski, mis sa mulle rääkida ei taha, tähendab ainult seda”, jätkas noormees natukese aja pärast.

„Niisama ka sinu saladus.”

„Missugune minu saladus?”

„Miks sa ei taha lapsest rääkida?”

„Ma ju ütlesin sulle, põhjus on nii lihtne.”

„Aga mina ei usu seda.”

„Mis teha, kui sa ei usu.”

Waheaeg. Siis algab noormees uueste:

„Üks asi paneb pead murdma, nimelt: kuhu sa mõtled minna? Wiimasel ajal hakkan arwama, et Meriheina juurde.”

„Ajad naerma.”

„Naera aga pealegi, mina ei naera.”

„On sul ka aru”, ütles Tiksi nüüd nagu halwakspanewalt.

„Kes naisi teab, liiategi sinusugust.”

„Wõi minusugust.”
„Ära nüüd püüa mu sõnadele teist tooni ja mõtet anda, kui neil tõepoolest on. Sinusugusega mõtlen teatud naiwi tundmuste tuju, kirgede ülimeelikust, naiselikku usku ja auahnust, oma kenadustega kõiki tantsitada, wanu ja noori.”
„Taga paremaks ikka lähen. Wiimaks arwad, et ka sind tantsitan.”
„Kes teab. Mõned ütlewad tõepoolest seda.”
„Kes need mõned on?”
„Kulno näituseks.”
Tiksi naeris heasüdamliselt, mahlakalt.
„Minu asi on kõrwaline asi”, rääkis Lutwei edasi, „et sa aga mängida armastad, iseäranis wiimasel ajal, seda panin esimest korda tähele uue korteri ristsetel.”
„Kellega ma seal mängisin? Meriheinaga?”
„Ei, Taawetiga.”
„Ma ei rääkinud temaga sõnagi.”
„On siis mänguks sõnu tarwis. Sõnadega mäng on halb mäng.”
„Kuidas siis?”
„Sa istusid tema kõrwale, puutusid teda oma riietega, lõid temaga klaasid kokku, aga sa tabasid oma sõrmega tema sõrme, mitte klaasiga klaasi. Mäletad, et sa ütlesid: meie klaasid ei kõlise? Poiss punastas ainult.”
Tiksi naeris jällegi ja ta silmis tõusis sütitaw helk, näol mängles nagu unistatud õnne kauge kuma.
„Weel tean ma midagi”, ütles Lutwei.
„Ikka weel?”
„Sa oled üksi Meriheina pool käinud.”
„Kes seda räägib?”
„Tean muidu.”
„Tähendab, walwad minu järel.”
„Mitte seda, aga ma ei pigista silmi kinni. On mul õigus wõi mitte?”
„On ja ei ole ka.”
„Mis see tähendab?”
„Käisin kord seal, aga mitte tema, waid sinu pärast. Sind polnud kodus ja herra Merihein palus oodata, arwas, et sina warsti tuled. Kui sa aga ei tulnud, läksin ära.”
„Kui kaua ootasid?”
„Sa küsid, nagu kuulaksid mind üle. Nõnda ei wasta ma. Sinu toon on niisugune.”
„Pole mingisugust tooni, tahan ainult teada.”
„Muidugi on. Ei mõista seletada seda tooni, aga tunnen, et on.”
„Rohkem pole sa seal käinud?”
„Ütlesin juba, et enam ei wasta.”
„Wõi nii. Hea küll.”
„Olgu peale.”
Nõnda rajas umbusk esimest korda nende wahel teed.
Aga noormees ei saanud rahu, ta ütles natukese waikimise järel:
„Tead, mispärast ma arwan, et sul peab Meriheinaga midagi olema?”
Tiksi ei wastanud ja sellepärast jätkas rääkija natukese aja pärast:
„Merihein teeb mu närwiliseks, ma ei kannata teda enam. Mul on tahtmine teda nokkida, torkida, temaga sõneleda, maksku mis maksab temale wastu rääkida. See peab ometi midagi tähendama.”
„Ja tähendab, et minul peab Meriheinaga midagi olema?”
„Just. Ma rääkisin sellest Kulnole. Tema wastas naerdes: cherchez la femme — otsi naist, aga ma tundsin, et ta sugugi ei naernud.”
„Kulno ei teegi muud kui naerab.”
„Ära usu. Aga ükskõik. Peaasi, ta ütles: cherchez la femme.”
„Noh, eks siis otsi, kui tema sõnad eksimata pühadus on.”
„Mitte pühadus. Tema sõnad oleksid null, kui ma ise waremalt sedasama poleks arwanud. Tema sõnad olid ainult kinnituseks.”
Tiksi ei wastanud ja ka Lutwei ei leidnud enam sõnu. Nõnda jätkas igaüks oma mõtteid ja tundmus hiilis nende ligi, nagu oleksid nad lõpuks ometi wõhiwõõrad inimesed.
Lutwei imestas seda tundmata ja nimetut jõudu, mis samm sammult pinda kiskus nende jalge alt, ta imestas oma uskumata kangekaelsust, millega ta kõigist endisest püüdis kinni pidada, ehk ta küll päew päewalt oma püüde asjatust ikka selgemini arwas märkawat. Nagu oleks kõik olnu ja kadunu mõni puutumata ajaloolik pühadus!
Kuhu kadus ta kergemeelsus naistega talitades? Eks ei olnud ta naerdes ja himutsedes Tiksiga alganud, pidi ta siis peamurdmise, uurimiste ja targutustega lõpetama? Awateledes rääkis taju neiule üürikesest elust, hakkab ta siis nüüd õpetama, et elu polegi nii üürike, kui jätkub armastust?
Meelde tuli üks intimsematest silmapilkudest, kus ta armastusest rääkis kui pikawarrega piibu suitsust, mis südant ei piina ega silmis kipita, ainult pisut ämardab ümbrust, joonistab eluõhustikku muutuwaid õnnerattaid, mis wurawad ja wurawad. Sel korral puhus ta kiidetud lahedat suitsu, pikawarre suitsu Tiksile wastu silmi ja ütles:
„Katsu, täieste kibeduseta, silmi ei wesista.”
„Pisut on kibe”, rääkis siis rumal Tiksi, „minu silmad wõtab weele.”
„Sinule on ehk siis ka armastus kibe?”
„Nagu oleks”, wastas neiu ja naeratas hellalt.
„Aga waata mind: panen silmad paksu suitsu sisse, liigutan lauge, aga mitte midagi. Ainult õhk oleks nagu pisut paksem.”
Nõnda lobisesid nad sel korral. Aga nüüd oskaks Lutwei weel waewalt nõnda lobiseda. Ka Tiksi räägiks ehk armastusest ja tema kibedusest teistsuguseid sõnu. Ja nagu tahaks noormees neid uusi sõnu neiu näolt lugeda, waatab ta temale otsa. Selle näoilmes on mingisugune kauge naer.
„Mis sa naerad?” küsib Lutwei.
„Mõtlen Kulno sõnade peale, mis ta wiimasel tantsupidul ütles.”
„Tantsis ta sinuga?”
„Tantsis.”
„Kus mina siis olin?”
„Mängisid biljardit.”
„Mis ta siis ütles? Wõi ehk on ka see mõni saladus?”
„Küll oled sa täna halb. Wõimata on sinuga rääkida.”
„Mul on tõepoolest närune tuju. Aga mis ütles Kulno?”
„Mul olla kohtlased jalad.”

„Kahtlased.”
„Ei, kohtlased.”
„Ah soo, mõistan, mõistan. Tähendab, saamatud, pisut ogarad. Kuidas ta selle peale tuli?”
„Tantsul hakkas ta ikka naerma ja ma küsisin, miks ta naerab, siis ütles ta.”
„Muud midagi, ainult kohtlased ütles ta?”
„Ah ei! Ma ei saanud esteks aru ja siis seletas ta. Minu jalaastumine olewat nagu mõne inimese rääkimine: punastab, otsib sõnu, kogeleb, aga wiimaks tuleb õige mõte wälja, kuid siis punastab ta weel rohkem. Armastajad rääkida mõnikord nõnda, nagu mina astun. Häbenewad aga julgewad ometi, punastawad, aga teewad siiski, kogelewad, aga ikkagi ütlewad.”
„Kui hästi on sul kõik meeles!” imestas Lutwei.
„Näed, ma polegi nii rumal, nagu sina ütled.”
„Ma pole sind kunagi tõsiselt rumalaks nimetanud.”
Nad waikisid. Lutweile tuli Tiksi kõnnak meelde, nagu ta seda alguses näinud. Siis oli see weel palju kohtlasem, palju punastawam ja kogelewam kui praegu. Ja noormees mõtles selle kõnnaku peale, nagu peaks seal mõnesugune saladuslik tähendus peituma.
„Ta ütles weel, mõistke, mis see on: kogeleb, logeleb, aga kepsib läbi ilma”, rääkis Tiksi natukese aja pärast edasi — rõõmsalt, mureta, naerdes, nagu lõõritaks linnuke, kes aimab kewade tulekut.
Aga miks oli Lutwei nii tõsine ja miks tukslesid tema rinnas walusad pitsitused?

Meriheinal oli wiimasel ajal õhetaw eelaimdus, nagu oleks tulemas mõni suur üllatus, aga sellest aimdusest ei rääkinud ta kellegagi, ka Kulnoga mitte. Ainult juhtumisi kärbsega üksi jäädes, kes laual silas või klaasiserwale lendas, lausus ta:

„Mu armas, meil seisawad wististe rasked päewad ees. Nii kaua oleme elanud, aga ikka weel muutub ilm. Muutuwad ka inimesed. Ainult sina, kärbes, oled ja jääd endiseks, ainult sina oled püsiw, igawene.”

Ja sohwale pikutades ning jalgu lauaserwale sooja ahju lähedale seades, mõtles Merihein wiimaste elupäewade üle järele.

Ta oli nagu mõnes tuulekeerus, mis tõusis ristsetest. Ta oli tahtnud noori oma ümbruses näha ja noored tulid. Ta oli tahtnud wärskust juua, tal oli himu elumahla järele, mis tuleb silmist, tundmustest, häältest, aga janu oleks nagu ikka weel kustutamata. Tal oli noortest oma ettekujutus, aga ta leidis, et ettekujutused on petlikud; tal olid nende wastu tundmused, aga ta nägi, et tundmused on muutlikud; tal olid arwamised, aga nähtawaste olid ta arwamised ekslikud.

Aga ehk pole põhjus ometi noortes, waid temas eneses? Ehk on noored ometi tulewik ja tulewiku ettenägemises on prohwetidki pimedad? Ehk ei mõista tema neid ega nemad teda?

Kes teab! Wõib olla! Aga Merihein oli pisut nukker ja tema meeltes tammus pettumus. Waigistuseks walas ta klaasi täis ja rüüpas, kuna ta jaoleruttawale kärbsele lausus:

„Ainult sind, mu armsam, mõistan ma täieste, sest sinus pole midagi muud, kui aga ainult see, mis ma ise sinna pannud, ja teistes mõistame täieste ainult iseoma mõtet, iseoma tundmust. Tiksiga wõin kas tundide kaupa lobiseda wõi naerda, aga see ei tähenda sugugi teineteise mõistmist. Naer on ainult sümpaatia märk, aga sümpaatia pelgab sagedaste arusaamist. Tiksi on küllusesarw, mille wõõrad käed täitnud ja siis sulgunud. Temas on minule ainult aimdused, lootused, oletused, tema kähardunud juuksedki tekitawad ainult usu... Kuulsid sa, mis noored usust ja teadusest wiimati rääkisid? Panid sa tähele, et teadusejüngrid pahatihti toonitasid: usun, et tean, kuna usuapostlid kordasid: tean, et usun? Märkasid sa, kui noor on ikka weel ilm?”

Muidugi, kärbes oli kõik märganud, praegu tähendas ta kuuldud ja nähtud tarkused kõrwa taha üles, sest miks muidu pidi ta nii kaua esimeste jalgadega pead kratsima. Ja kui Merihein jalgu soendades tukastama jäi, nägi ta unes: kärbes kõndis klaasi serwal ja laulis kui noor neiu, kes mehele ihkab, huikas kui putkest luik, mängis kui suur haawakoorest Wene wile. Mets rõkkas ja liblikad lendasid, linnud siristasid ja lilled lõhnasid, karjane puhus pasunat ja kähara willaga talled lõid kepsu ning Merihein keples nendega kaasa. Jookstes hakkasid jalad walutama, esteks tuimalt, siis terawamalt, aga ikkagi uimlewalt, kuni tukastaja wirgus ja edasi mõtles.

Jah, nii see oli. Alguses tegi Lutwei Meriheinale nalja, äratas unistusigi, aga päew päewalt wähenes nali ja unistused põgenesid hoopis. Kus oli küll muutuse algus, põhjus? Tuli see juhtumisi tõusnud arwamiste lahkuminekutest ja waidlustest, mis mõnikord ulatasid ägeduseni, wõi ei tekkinud need waidlused sugugi juhtumisi, waid olid elik tingitud mõnest salawedrust, mis asub sealpool teadwusläwe? Hakkas ehk Meriheina tüütama see hoolimatus ja ükskõiksus, millega Lutwei ja tema kaaslased korteris talitasid, pärisperemeest nagu ei mikski pannes? Olid ehk paremad ja jäädawamad kaaslased ometi unistused, need õrnad, kuid armukadedad ja pelglikud fantoomid? Tegid ehk nemad ka Meriheina kadedaks selle nooremehe wastu, kes lilli noppis elu- ja armuaasal nii mureta näol?

Merihein waatles ja kahtles. Kindel oli üks: terwe rida uusi kujusid oli silmapiirile tõusnud, tema korter oli nende kujude kogumispaigaks saanud. Wäljaminekud aina kaswasid ja kaswasid ja käesolew kuu ähwardas lõppeda puudujäägiga. See tuletas endiseid aegu meelde. Talitajalegi pidi ta juba enam kui kahekordset palka maksma, aga ikka oli korter mustem ja korratum kui kunagi enne. Prantsuse weinid, mida ta warem ainult kärbsele kiites soowitanud, kahanesid pudelites imeruttu. Juhtus isegi, et Merihein üksi koju tulles pudelid leidis tühjendatult, nagu oleks kärbes tema äraolekul oma hõimudega siin pillerkaaritanud. Niisugusel korral istus pettunud mees weidi tusaselt lauda ja tema meel oli harilikust nukram. Kärbse lennupirinat kuuldes ütles ta hoolimata: „Ä’ä inise”. Aga wähe aja pärast, kui loomake saaki otsides laual ümber wilas, hakkas Meriheinal temast nagu kahju ja ta riputas temale mõne tera suhkrut, et waadelda, kuidas ta maiustama hakkab, ja rääkis:

„Lepi sellega, teine kord saad paremat. Lepi ka mu porisemisega, sest kellega peaksingi porisema kui mitte sinuga. Näed, pole kedagi teist, aga porisemine rahustab meelt. Pealegi, inimesed porisewad wastu ja nõnda saab porinast riid, aga sina waikid nagu tall, mis tappa wiiakse. Kui sa ehk peaksid arwama, et sa oled süüta, siis tea: nõrgemal on ikka süüd. Isegi tappa wõin su, kui teised mind wihastawad wõi kui ma ise ennast ei rahulda, ja ikkagi on mul õigus. Mulle jääks õigus ka siis, kui sa oleksid nii püha ja waga, et su suremata hinge kannatused lunastaksid teistele igawese elu. Mida nõrgem keegi on, seda rohkem kannatab ta ülekohut, kannatab teiste süü pärast, ja seda enam on tal põhjust pidada ennast ilmalunastajaks. Sellepärast, armas kärbes, ära pirise kui sa nõrkuse pärast ülekohtu käes kannatad, waid tröösti end teadmisega: mida nõrgem oled, seda rohkem lunastab sinu süüta kannatus teisi, millest järgneb, et kui sul enam wähematki jõudu ei ole, siis wõiksid kõigi teiste kärbeste päästjaks saada.”

Nõnda õpetas Merihein iseenese trööstiks kärbest. Aga sellele nähtawaste ei meeldinud wanapoisi targutused ja ta lendas ahjuserwale, kaasa wõttes wäiksemat suhkrutera. Merihein sai isegi aru, et temal mingisugust mõjuwat põhjust pole ei kärbest ega kedagi teist oma õpetuste ja manitsustega tüüdata, aga ta tegi seda siiski, wististe harjumuse ajul, mida isalt pärinud, kes oli köster-kooliõpetaja.

Kõige peale waatamata oli ju Meriheina seisukord päris rahuloldaw. Isegi Tiksile nihkus ta kord korralt nagu lähemale. Küll hoidis neiu wiimasel ajal Meriheina korterist eemale, aga wõis siis seda talle pahaks panna? Eks ei hakanud siin walitsew elu Meriheinale eneselegi liiale minema?

Mõni päew tagasi, kui Merihein Tiksit uulitsal tabas, naeratas see juba eemalt talle wastu.

„Miks te meid enam waatama ei tule?” küsis Merihein.

„Pole aega.”

„Luiskate.”

„Teil on rahwast muidugi küll, wõib olla liigagi.”

„Kus teid ei ole, seal on ikka wähe.”

Neiu naeratas ja waikis. Merihein küsis:

„Miks te arwate, et meil rahwast liigagi on?”

„Ega ma arwa, ütlen muidu.”

„Aga näib, nagu ei ütleks muidu.”

„Räägitakse.”

„Räägitakse liiga, aga ei räägita ometi kõike. Ei teata rääkida.”

„On siis midagi iseäralikku?” küsis neiu huwitatult.

„Pole midagi iseäralikku, kõik muutub igapäe-waseks, see’p see ongi.”

Neiu tundis, et Merihein tema mõtted, tema tundmused oli wäljendanud, aga tundis ka, et Merihein oma praegusest elust hakkab tüdinema, ja ta küsis:

„Mis te nüüd kirjutate?”

„Mitte midagi.”

„Pole wõimalik?”

„Pole tuju.”

„Kärbes elab alles?”

„Igatseb teid.”

„Tõeste?”

„Päris tõeste. Alles eile õhtul, kui kahekesi olime, küsis ta: millal Tiksi tuleb?”

„Küsis ta nõnda.”

„Sõna sõnalt.”

„Wiige talle palju terwiseid.”
„Aga millal tohib teid oodata?”
„Ei tohigi.”
„Mis Te räägite.”
„Ootamine teeb aja igawaks, sellepärast ei tohi.”
„Me ootame mõlemad, siis pole nii igaw.”
„Head päewa!”
„Head päewa!”
Tiksi läks ja Merihein waatas talle naeratades järele. Ei tea miks, aga süda sai tal korraga nii kergeks.

Pidu oli juba täies hoos, kui Merihein kella kaheksa paiku koju tuli. Ukse taha kostsid karjutud sõnad, naeruplahwatused, ühine müra ja kära. Pidutsejate seas oli ka naisi ja naiste seas Tiksi. Tema hääl kõlas täna nagu iseäranis heledalt ja erewalt. Wõimalik ka, et kuulmed täna Meriheina petsid.

Peeti kewadepidu.

Merihein wõeti ühise terwitushüüdega wastu. See tahtis alguses hüüdega hüüdele wastata, tahtis karjuda kas wõi täiest kõrist, rõkkama pannes hoonenurki, aga eneselegi ootamata rääkis ta päris harilikul häälel, nagu puuduks tal igasugune pidutuju. Küll oli wäljas, kus uulitsad kewadesulast ninatorkawalt lõhnasid, teda iseäralik püsimatus, imelik ärewus ja ärksus waldanud, aga tuppa astudes tundis ta korraga tööwäsimust ja wõimust wõttis waikne rahuigatsus. Oleks tahtnud suikuwalt istuda ja unistades kellegagi rääkida ning waadelda, waadelda ja maitsta. Aga nüüd pidi küsimistele ja naeratustele wastama, pidi kõnelema, kui oli tahtmine waikida, pidi jooma, kui oli ennem isu toidu järel ja kui oleks tahtnud haista tee ergutawat lõhna; kuid teekann oli tühi ja einele ei leidunud laual ruumi. Tahes wõi tahtmata pidi Merihein sõnade peale mõtlema, mis ta kord kärbsele öelnud: nii kaua oleme elanud, aga ikka weel muutub ilm. Ristsetel, noorte wallatawa hullustuse esimesel päewal, oli Meriheinal nii mõnus ja hea. Enneaimamata kergus ja lahkus tuli rinda, naerataw eluihk nõrgus kehas laiali. Oleks aga Kulno täna pidutsejate seas, siis wõiks Merihein temale umbes järgmist öelda:

„Tõepoolest, sul on õigus, me oleme ühiskondlikud, wäga ühiskondlikud, paheliselt ühiskondlikud. Ühiskondlikkus tähendab, et kellelegi tehakse ülekohut, kedagi kitsendatakse, rõhutakse, kurnatakse. Ühiskond loob riigid, kirikud, seltsid, ühisused, aga ikka ainult selleks, et teisi ei mikski panna, et teisi aina oma kasuks tarwitada. Weel enam: ühiskond kurnab paratamata ka iseennast, kuni ta laguneb. Üksikud loowad jumalad, mis on surelikud, sest nad on elawad, aga ühiskond muudab nad fantoomideks, muinasjuttudeks ja neid ei surma suuremagi nõia kuul. Kõik usuwad lõpuks, et elawad on ainult fantoomid, muinasjutud, omasugused kodukäijad ja et tõelik elu on meelte pettus. Aga pettuse peale waatamata kannatatakse ometi tõelikkuse käes, mida loonud ühiskondlikud tondid. Kannatawad paljud, kannatame meie, kannatan isegi. Aga ma ei tea, miks ma kannatan, ma ei tea, mis puutub minusse, et nooredmehed armastawad käia kui wingujäänud kassid ja et neiude neitsilikud silmad lööwad himutsema, läikides jaaniussina pimeda põõsa all.”

Merihein oleks eksinud nõnda rääkides, ta oleks eksinud, nagu kõik targutajad ja jutlustajad eksiwad, kui nad ei wõta arwesse muud kui iseennast. Merihein eksis täna weel enam: ta eksis iseeneses. Sellest sai ta silmapilk aru, kui Tiksi priimusel wee keema ajas, õhtueinet muretses, Meriheina sööma seadis ja ise juurde istus lobisema ja naerma lõkendawil palgil, helendawil huulil. Küll ei kadunud endine wimm jäljetult, aga wõis lihtsameelselt naerda hullemategi rumaluste üle ja heita mõtteta mängus lendawate sõnade sekka omagi sõna.

Sõnade teed on mõnikord imelikud, nende teed on kõige imelikumad teed, mida inimesewaim käinud. Sõnades on ikka palju seda, mida rääkija sugugi ei mõtle, sõna toob sagedaste wastuse, mida mõtleja kõige wähem aimanud. Nõnda ka täna, kui keegi joomisel hakkas rääkima mingisugusest inimlikust tõest.

„Kõik tõed on inimlikud”, wastati kõikteadjalt.

„Mis tähendab inimlik?”

„Inimlik tähendab humaanlik.”

„Aga humaanlik?”

„Et on ilmas inimlikud asjad, aga mitte inimest.”

„On olemas inimlik tõde, inimlik õigus, inimlik wagadus, inimlik kurjus ja muud niisugused asjad, aga inimest ennast ei ole.”

„Aga kes siis on?”

„On hiinlased, jaapanlased, neegrid, wenelased, türklased, sakslased, inglased, on isegi lätlased ja eestlased; on ametnikud, professorid, üliõpilased, kodanikud, ajakirjanikud, kirjanikud ja poepoisid, aga inimest ei ole.”

„Sest poepoisid pole mitte inimesed”, ütles Lutwei iseäralikul toonil ja waatas Meriheina poole, kes Tiksiga juttu ajas. Toon ja pilk puutusid kirjanikku torkawalt, sest tema oli ju kord poeleti taga seisnud. Mitte et ta seda ametit häbistawaks pidas, waid et Lutwei teda häbistawaks püüdis teha, see riiwas teda. Nõnda sai lahtumalöönud wimm uut hoogu ja Merihein wastas:

„Jah, poepoisid pole mitte üliõpilased, nemad ei joo ühiskondlikult.”

„Ühiskondlik on Kulno sõna”, hüüti wahele.

„Ühiskondlikkus on seesama mis kulturagi”, tähendas Lutwei.

„Kultura on ikka seesama mis kultura”, wastas Merihein, „aga poepoistel puudub kultura...”

„Wäga õigel”

„Lauljad ühinewad ja joowad”, rääkis Merihein edasi, „et weel enam laulda; pasunapuhujad ühinewad ja joowad, et weel enam puhuda; näitemängijad ühinewad ja joowad, käsitöölised ühinewad ja joowad, karsklasedki ühinewad ja joowad ning lõpuks ühinewad ka üliõpilased ja joowad, ainult poepoisid ei ühine mitte, aina joowad üksi, kaksi. Peab aga seltsis jooma, sest seltsis joomine tähendab kulturat; peab jooma, nagu läheks kiriku, peab jooma, nagu läheks palwemajasse, peab jooma hulgani, karja kaupa, nagu härjad kaewukünal, peab wähese waewaga wõimalikult palju jooma.”

„So spricht nur ein Ladenschwengel”, tähendas Lutwei ühele lähedasele üliõpilasele kõrgi ja põlgliku naeratusega. Ta ütles seda waikselt, nagu oma ette, aga küllalt waljult, et sõnad Meriheina kõrwu kostsid. See oli nõutuses, kas räägitud sõnu kuuldutena wõtta wõi neid surnuks waikida. Enne kui ta otsusele jõudis, tuli ootamata pööre.

„Upub, upub!” karjuti mitmest suust korraga.

„Kes upub?”

„Kärbes upub.”

Kõik tõttasid uppujat otsima, sest kõik teadsid, et majas elab ainuke kärbes, Meriheina kärbes.

Loomake sibeles õlleklaasis.

„Ah sind wäetikest”, lausus Merihein haletsewal naljatusel ja pidi kärbse surmahädast päästma. Aga äkki seisatas ta ja nõksatus käis kogu tema kehast läbi.

„Mis see siis peab tähendama?” küsis ta, ja kui keegi midagi ei lausunud, aitas ta kärbse lauale ja küsis: „Kes rebis tal tiiwad ära?”

Tõepoolest, loomakesel puudusid tiiwad, ta ei wõinud enam ei piriseda ega lennata.

„Kes on seda teinud?” küsis Merihein kolmat korda päris tõsiselt ja laskis silmad nägudel ringi käia.

Ainult muigawad huuled ja kelmikad pilgud wastuseks.

„Kärbes ajab sulgi, näeb kewadet”, püüdis keegi naljatada.

Aga Merihein tegi, nagu ei kuulekski ta seda, korrates:

„Ma küsin, kes on seda teinud?”

Nüüd märgati, et Meriheina huuled wärisewad, et silmis süttib ärew tuluke, et käed piigistawad kramplikult toolituge ja et tema hääl omandab mingisuguse kirglise mehekuse.

„Te ei wasta? Ei? Alatud! Siis tapke ta ära, tapke silmapilk, ma ei luba teda piinata!” karjus Merihein kord korralt ikka ägedamaks saades, nagu joowastuks ta iseenese sõnadest.

Ükski ei nihkunud paigalt, ükski ei niitsatanudki. Kõik ootasid, kõik wahtisid ainult Meriheina.

„Argpüksid!” karjus see, „teist ei saa kärbse tapjatki!”

Ja ta sirutas käe, nagu tahaks ta ise loomakese maisele olemisele lõppu teha, aga otse sõrmede wahelt näpsas Tiksi tal kärbse ära, wõttis pahema käega tiiwuta kehast ja paremaga loomakese peast kinni, tõstis käed kõrgele, nagu mõtleks ta ümberolijatele mõnda imewigurit näidata wõi nagu tahaks

ta kõigile tegelikult tõendada, kuidas surm tuleb. Kui kõik põnewusega ootasid ja üksisilmi peenikeste sõrmede wahel olewa loomakese küljes rippusid, wäänas Tiksi nõksti kärbsel pea otsast ära. Nõnda teewad lapsed oma kurjas wagaduses, oma süütult patuse meelega. Walitses imeline waikus, nagu tahetaks kuulda rõginat kärbse kaela murdumisel, nagu tahetaks näha pisitillukese keha kramplikka liigutusi, mis saadawad, wõib olla, teadwuseta walul kustuwat, lahkuwat elu. Aga midagi ei kuuldud, midagi ei nähtud ja sellepärast awaldas kärbse surm juuresolejate peale uskumata wäikest mõju. Wõis isegi arwamine tõusta, et surm on päris harilik nähtus ja et tapmine pole sugugi meeletu tegu, waid ainult ükskõikne sündmus.

Ükskõikselt ütles ka Lutwei: „Selle peale jõid wanad roomlased."

Aga enne, kui ta klaasi jõudis huultele tõsta, lõi Merihein tal selle käest maha. Terwe kogu jahmatas.

„Mis see peab tähendama?" küsis Lutwei Meriheina ees ähwardawalt püsti karates.

Wastuseks hakkas Merihein laudlina otsast kinni ja ainsa nõksakuga oli see ühes pudelite, klaaside ja suupistetega põrandal. Eemale taganedes põrkasid inimesed wastu wäikest lauda ja tõukasid selle ühes priimusega ümber.

„Wälja!" karjus Merihein arutul häälel. „Kasige wälja!"

Ja nagu tahaks ta weel suuremat wägiwalda tarwitada, kahmas ta põrandalt terweksjäänud pudeli kaelapidi ning tõstis käe, löömiseks wõi wiskamiseks, keegi ei teadnud. Hirmunult taganeti esisesse ja hakati warnalt riideid kahmima. Ainult Tiksi tormas wehkleja juurde, wiskas käed talle ümber kaela ja palus:

„Herra Merihein! Herra Merihein! Kuulge ometi!"

Aga Merihein ei kuulanud. Hoolimata wabastas ta enese neiust ja tõukas selle hooletult eemale, pealegi weel niisuguse jõuga, et neiu põrandalolewatele asjadele komistades wastu seina prantsatas ja nutma hakkas. Lutwei, kes ühes teistega seniks mõtles lahkuda, kui Meriheina wiha üle läheb, wiskas palitu tagasikätt nurka ja tahtis Meriheina kallale tormata, aga teised haarasid tal õigel ajal ümbert kinni ning wedasid eemale.

„Oleksite Teie autasu andmise wõimuline, siis jääks weel ainus tee", karjus Lutwei, „aga Teie ei ole seda mitte. Te olete ainult poepoiss."

„Logarditele ja lakekoertele ei anta mingisugust autasu", karjus Merihein wastu, aga juba langewa wihahullustusega, sest Tiksi kukkumine oli teda jahmatama pannud, oli teda kui malakaga pähe rabanud. Ta wajutas käed meelekohtadele ja seisis nõnda keset põrandat purustatud pudelite ja klaaside ning wiina- ja õlleloikude wahel. Tal oli halb, wäga halb. Peas pistis walusalt, tukslewalt. Kui ta wiimaks käed lõdwalt laskis kõrwale langeda, olid juba kõik noored läin'd.

Meriheinal oli häbi. Juba wiiskümmend aastat wana, aga ikka weel ei suuda end talitseda, ikka weel toimetab nagu mõni joobnud moonaka poeg, kes üliõpilaseks wõi poeselliks saanud. Jah, just kui poepoiss, Lutweil on õigus! Aastate kaupa oli ta uskunud, et nooreea wihahullustused on jäädawalt mööda, aga nüüd seisab ta sealsamas kus ennegi. Wana mees, aga warsa aru. Oleksid noored weel siin, ta wõiks neilt kõigilt andeks paluda, ta wõiks öelda, et tema nende naljadest aru ei saa ja sellepärast rumalusi teeb, ta wõiks nõus olla, et tema pole küllalt ühiskondlik... See sõna segas arutust, meelde tuletades, mis mõttes Kulno seda sõna tarwitanud. Merihein oleks tahtnud selle sõna asemele mõne muu panna, millel puuduks kahemõtteline ja pilklik tähendus, aga ta ei leidnud ühtegi kohast, nii kohmetu ja kobaw oli ärituse tagajärjel ta peaaju... Mis ütleksin Tiksile, kuidas end wabandada? mõtles Merihein natukese aja pärast. Paraku! seda ta ei tea, ta arwab ainult, et kui Tiksi siin oleks, küllap ta siis juba parajad sõnad leiaks.

Nõnda mõeldes hakkas Merihein tuba koristama: määrdinud lina laotas ta uueste lauale, tõstis wäikse laua jalgele, korjas terwed pudelid ja klaasid üles, otsis närusid, et kuiwatada õlle- ja wiinaloike, tõi harja ja pühkis klaasitükid nurka kokku, lõpuks süütas priimuse põlema, walas kannu wett ja pani wee keema. Nüüd wõis sohwale puhkama istuda.

Nagu waremalt, märkas ta tänagi töö rahustawat mõju. Nii mitu korda oli ta kahetsenud, et ta õigel ajal polnud õppinud wokka treima wõi õunapuid istutama. Ja nagu waremaltki, niisama mõtles ta ka täna, et õppimiseks pole kunagi liig hilja.

Priimus helendas sinakas leegis, wesi hakkas kannus tasakeste, hooti kahisema. Ja nagu wilaks kärbes alles elawana laual wõi maiustaks klaasiserwal, lausus Merihein endamisi:

„Töö on elu saladus. Armastuski ei tähenda muud kui tööd. Mis wäärtus oleks kõige ülewamalgi tundmusel, kui ta ei aja tööle, kui ta ei aja looma."

Wiimane sõna tõi enesega kaasa nii tõsiseid ja ulatawaid mõtteid, et Merihein pidi waikima. Endasse süwenenult jälgis ta unistuste umbseid radu, kuni keewa wee wuhn ta äratas.

*

Selsamal ajal arutasid noored uulitsal kõndides olnud sündmust. Mõned, kes Lutwei ja Meriheina sõnelemist olid paremini tähele pannud, arwasid, et Lutwei päris süüta ei ole, aga tema süüle leiti seletus, seega wabandus. Meriheina ülesastumisele ei leitud aga mingisugust wabandust.

„Mis kärbes see õige oli?" küsis üks neiu Lutweilt.

„Kärbes nagu kõik kärbsed", wastas noormees.

„Miks ta siis nii wihastas?"

„Küsi narri!"

„Just nagu mõni rumal poisike", arwas Säga.

„Pealegi polnud ta sugugi nii purjus", tähendas Mänd.

„Wanapoiss on lihtsalt pisut ohoh", ütles keegi ja lisas naljatades juurde: „Wõtke õpetust ja ärge jääge wanapoisiks."

Ainuke, kes Meriheina kohta eraarwamisele jäi, oli Tiksi. Nagu oleks seinaga kokkupõrkamine tema aru segamini raputanud. Lutweiga kahekesi koju poole minnes, ütles neiu:

„Kena on, kui inimene weel nõnda wihastada wõib."

„Kas wõi kärbse pärast", wastas Lutwei pilkawalt.

„Kas wõi kärbse pärast", kordas neiu endise lihtsusega.

Meriheina korter oli nüüd endiselt .waikne. Pärast kewadepidu, mis nii kurwalt lõppes, oli Lutwei järgmisel päewal Meriheina äraolekul ühes oma asjadega jäädawalt lahkunud, ilma et ta mingisugust seletust oleks andnud wõi head päewagi tulnud ütlema. Õhtul leidis Merihein uksewõtme laualt ja talitaja seletas:

„Noorherra käskis selle wõtme teile ära anda, ütles, et ta enam tagasi ei tule, wiis oma asjad ära.”

„Hea küll”, wastas Merihein.

Sellega pidigi jutt lõppema, aga natukese aja pärast küsis wanapoissi

„Oli noorherra üksi?”

„Asju wiimas wõi?”

„Nojah.”

„Üksi, päris üksi, polnud kedagi teist, ma aitasin asjad alla wiia.”

Merihein rohkem ei küsinud ja emand Koorik waikis arupidawalt. Teda huwitas, miks küll noorherra nii ootamata ja nagu salaja ära läks. Wiimaks ütles ta wõimalikult ükskõiksel toonil:

„Noorherra läks wist uude korterisse.”

„Wististe küll”, wastas Merihein sõnakehwalt, millest talitaja oma oletused tegi. Kui ta natukene aega lähemat seletust asjata oli oodanud, hakkas ta uueste:

„Hea ongi, et läks, herra ei saanud enam sugugi rahu. Teegi jõid ära ja toidu sõid käest. Olin päris hädas teistega. Ei jõua ega jõua koristada. Hommikul tee puhtaks, aga tule õhtul tagasi, juba kõik kohad prahti täis — pudelikorgid, paberossiotsad, tuhk, tühjad tikutoosid, paberossikarbid.”

„Mis sest enam rääkida, seks korraks on see möödas”, tröostis Merihein.

Aga emand Koorik ei saanud waikida, kui asi puutus tema õrnemat külge — puhtust. Noores eas oli ta „saksu” teeninud ja harjumusega wastuwõtliku loomuse tõttu puhastamise kohusest mingisuguse usuhullustuse teinud. Ta oleks ikka küürinud, ikka pühkinud, ikka pesenud ja hõõrunud. Oleks ta mõni sinisukaline haritlane, siis wõiks ta mõne raamatu wõi artikliga maha saada, milles ilusaste selgeks tehakse, et puhtus on kõigi wooruste algus, et puhtus on ainuke kindel abinõu inimesi õnnelikuks teha abielus ja ka wallalises põlwes, et puhtus tähendab ilma päästmist. Muidugi wõidaks niisugusele wäitele nagu igale muulegi heale asjale wastu waielda; wastu waielda wõiks ka Merihein emand Kooriku puhtusejutlusele, aga harilikult ei tee ta seda kunagi, waid awaldab waikimisega täielikku nõusolemist. Täna läks lugu teisiti. Täna tõusis Meriheinal tahtmine pisut kaasa rääkida. Wõib olla tundis ta, et talitaja äraminekul üksi pisut õudne hakkab, wõib olla oli tal noorte lahkumisest ometi kahju.

„Kuulge, emand Koorik”, ütles Merihein, „mina arwan, mõnikord wõib puhtus niisamasuguseks paheks wõi weaks saada, nagu liiderlikkuski.”

„Fui, herrad! Kuidas te küll räägite.”

„Päris tõsi”, kinnitas Merihein.

Nüüd hakkas talitaja naerma.

„Miks te naerate?” küsis Merihein.

„Naeran, et mehed on ikka mehed, olgu nad herrad wõi matsid.”

„On teie oma ka niisugune?”

„Minu wanamees siunab ikka puhtust.”

„Ehk on meil ometi õigus?”

„Herrad, ärge seda rääkige. Pruudipõlwes öeldi mulle, minu peigmees olla must kui põrsas, aga ma wastasin, et küll ma ta puhtaks küürin, haljaks hõõrun.”

„Ja kas hõõrusite?”

„Muidugi hõõrusin. Punnis wastu mis punnis, porises mis porises, aga ma ei jätnud, wõit pidi minule jääma. Herrad oleksid pidanud teda siis nägema, wanamees kui naksitrall...”

Merihein kuulas ja mõtles: „Waene wanamees, küll pidid sa oma eide wooruste käes kannatama. Woorused on üleüldse rasked asjad, ehk olgu siis, et nende põhjuseks on mõni wiga wõi pahe.” Merihein oleks ehk weel rohkemgi wooruste üle järel mõelnud, aga emand Kooriku sõnad omandasid resigneeritult kurwa pöörde ning ta lõpetas kerge ohkega:

„Aga mis parata, see on meie, naiste, saatus.”

„On ta siis nii raske?” küsis Merihein.

„Ei tea öelda”, wastas passija nüüd, kes juba Meriheina küsimisest saatuse kergendust tundis. „Mitu korda olen mõelnud, et poleks mu wanamees niisugune, ma oleksin õnnetum.”

„Poleks ta nii kasimata?” küsis Merihein.

„Jah, poleks ta nii kasimata”, naeris naine. „Nõnda on ta mõnikord kangeste naljakas, naera kas wõi üksipäinis.”

„Pisut naeruwäärt inimesed on ikka huwitawad”, arwas Merihein.

„Jah, mis teha mehega, kes naerma ei aja.”

„Eks naistega ole niisama.”

„Herrad, see pole õige. Naine olgu puhas, naine olgu korralik, naine olgu majapeegel”, wastas emand Koorik, kes ainult puhtuse peale mõtles.

„Eks nad olegi ju seda.”

Emand naeris uskmatult.

„Mis te naerate?”

„Herrad ajawad naeru peale.”

„Kas mul pole õigus?”

„Mis herrad naiste asjast teawad.”

„Nad on kõik nii kenad, aina helendawad, aina lõkendawad.”

„Kui herrad neid mõni päewgi passiks wõi nende pesu peseks, küllap nad siis räägiks teist juttu.”

„On see wõirnalik?” hüüdis Merihein nagu imestades.

„Ei taha herradega kõigest rääkida, herrad mõtlewad, et ma laiman. Aga Jumala tõsi, kunagi ei taha ma naiste asju pesta ega neid endid passida. See on wiimane leib. Kui ma Holmide juures olin, siis kinnitas proua mulle iga Jumala päew: preili peab nüüd puhas olema, paruniherra tuleb. Aga muidu...”

„Mis oli siis muidu?”

„Muidu polnud puhtusest kuigi suurt lugu.”

„Kas tegid pulmad?”

„Kes need? Preili Holm ja paruniherra? Oodake niikaua! Ainult trilltrall ja sellega lõpp.”

„Ja preilil polnud jällegi enam puhtusest lugu?”

Emand ei wastanud.

„Näete nüüd”, rääkis Merihein natukese aja pärast, „seni kui preili oli wooruslik, oli ta ka must, aga niipea kui tuli trilltrall, tuli ka puhtus. Uskuge, emand Koorik, mehed on just niisama. Ainult need puhastawad endid, kes naiste ümber lipitsewad, kes püüawad meeldida. Poleks meeldimisepüüet, siis elaksime kui päris põrsad.”

Selle seletusega ei olnud emand nõus, wähemalt ei käia see tema kohta, sest tema olnud ja jäänud puhtaks, wanamees aga olnud ja jäänud mustuseorikaks. Aga herradel olla siiski pisut õigust, tema ise, emand Koorik, wõida sellekohaseid lugusid jutustada palju, palju. Ja ärgu mõeldagu, et tema tühja räägib wõi waletab, puhta suuga ei saagi waletada.

Nagu waremalt, nõndasama rääkis emand Koorik ka täna sula tõtt wõi weel sula Jumala tõtt. Hakkas aga emand Koorik juba kord päris puht sula Jumala tõtt rääkima, siis omandasid ta sõnad ajuti niisuguse mahlakuse ja elulise tõenäolikkuse, et kuulaja nina otse asjade äritawat lõhna pidi tundma. Merihein polnud suur tõdede uskuja, oli ta ju üleüldse halb uskuja, aga lõhnadest pidas ta suurt lugu, neid nimetades asjade hingeks. Nõnda pakkus emand Koorik oma lõhnawate tõdede paljastamisega wanapoisile muhedat meelelahutust ja naljatades ütles ta, nagu püüaks ta preilisid ja prouasid wabandada:

„Mis sest, kui nad aga wooruslikud on.”

„Wõi wooruslikud... Häbi ainult ennast meestele näidata.”

„Te teete kurja ülekohut.”

Emand waikis. Natukese aja pärast ütles Merihein:

„Lõpuks on ometi ükskõik, millega inimesed oma woorusi kindlustawad. Olete ehk kuulnud, et on rahwaid, kes oma prohwetid enam ei usu, kui nende ihult püha kõnts maha nühitakse?”

Ei, seda polnud emand Koorik mitte kuulnud.

„Koristatud, kasitud prohweti sõna kaotab oma mõju ja tema ettekuulutusi ei usu enam keegi, nagu oleks ta mõni igapäewane surelik. Sellest wõib näha, et kui keegi rahwuslikuks pühaks tahab saada, peab tal ka teatud rahwuslik kõntsakord seljas olema.”

Sellest ei saanud emand Koorik hästi aru, ta hakkas siiski naerma ja ütles:

„Herrad teewad nalja.”

Aga emand armastas tõtt rohkem kui nalja ja sellepärast hakkas ta jutustama, kuidas parun Traubenbuschi juures olnud; ta jutustas pikalt ja laialt, peaaegu põhjalikult, sest see oli tema elu hiilgawam ajajärk. Et emand Kooriku hiilgawad elujärgud Meriheina wähe huwitasid, siis laskis ta teda rääkida — kuulmata ja wahemärkusi tegemata —, kuni ta iseenesest wait jäi.

Nõnda oli Meriheina uue üksilduse esimesel õhtul.

Küll katsus passija ka järgmistel päewadel herrat oma jutulõngadega siduda, aga see muutus kord korralt ikka sõnakehwemaks: Merihein wõitis oma hariliku meeleolu tagasi. Ta arutas mõttes oma asju, tuletas meelde hiljutisi sündmusi, püüdis mõista nähtud kujusid. Lõpupidu meelestades polnud ta enam kaugeltki nii õrnatundline ja järelandlik, nagu õhtul wihawalingu langemisel pärast noorte lahkumist. Siis oli ta walmis kõigilt andeks paluma, kuigi ta hästi ei teadnud mida, nüüd muutus meel arutades ja waadeldes jonnakaks ning wähemgi wabandussõna ei tahtnud keelelt liikuda. Nüüd arwas Merihein, teda oli meelega torgitud, noritud, teda oli sihikindlalt püütud noorte nalja märgilauaks teha. Nõnda leidsid nad, mida otsisid.

Merihein oli ikka weel wana endine Merihein. Tundmuste meeletul ajul sai ta kõigega walmis, aga niipea kui kangekaelne mõistus ohjad oma kätte kiskus, algas lõpmata seletuste rodu ja taibumata kiuslemine, kuigi ta ise kõiges süüdi oleks.

Lauas istudes keerutas Merihein parajaste jonnipunemeid, kui Tiksi talle wõõraks tuli. Tema oli ainuke wiimase pidu liikmetest, kelle ees Merihein enese tundis süüdi olewat. Mõlemal oli piinlik, kumbki ei teadnud, kuidas olla wõi mis rääkida. Meriheina enese kohmetus ja saamatus pahandas teda, aga ometi tekkis tundmus, nagu peaks seda Tiksi süüks ajama ja temale seda kätte maksma. Ja nagu enese kiuste palus ta õige külmal toonil neiut istet wõtta, et külalise käest alles siis küsida, mis ta soowib.

Neiu ei istunud. Ta wahtis üksisilmi Meriheinale otsa. See ootas ja waikis ning küsis wiimaks:

„Wõi pole teil aega, tulite ehk asja pärast?”

Ta astus paar sammu neiule lähemale.

„Olete ikka weel pahane?” küsis Tiksi waikselt wastu ja lisas häbelikult juurde: „Tulin andeks paluma.”

Need sõnad murdsid wanapoisi meeltejää. Ainuke, kelle wastu ta ülekohtune olnud ja kelle ees ta ennast peaks wabandama, tuleb temalt andeks paluma!

„Mida te siis andeks tahate paluda?” ütles Merihein muutunud häälel ja astus otse neiu ette. „Et mina süüdi olin? Et mina kui arutu talitasin, kel pole meeletuhkagi peas? Ütelge selle asemel, saite teie palju haiget?”

„Põrutas ainult pead natuke.”

„Ainult”, naeratas Merihein nukralt ja naeratuses oli niipalju andekspalumist ning kahetsust.

„Ma kartsin, et te pudeliga wiskate wõi lööte.”

„Tõepoolest ei tea, mis oleks sündinud, kui teid poleks olnud.”

„Te olite hirmus.”

„Ma olin meeletu.”

„Kena oli waadata.”

„Mis te räägite!”

„Wäga kena. Ma ei kahetse enam sugugi, et see nõnda läks.”

„Mina ka mitte.”

„Aga mis teeb teie...”?

O, Tiksi oli rumal nagu ikka! Ta sai küll sõnasabast kinni, aga Merihein oli juba märganud, mis ta mõtles, ja kohtlase naeratusega wastas ta:

„Te wäänasite tal ju pea otsast.”

„Ma ei tahtnud, et te ise seda teeksite. Te pidite ju seda tegema?”

„Ja oleksingi teinud.”

„Ma ei tea miks, aga õudne hakkas, wärin käis kehast läbi. Nägite, kuidas ma käed tõstsin?”

„Nägin.”

„Miks ma seda tegin, ei tea ma praegugi, tegin, nagu oleks mõni näitemäng.”

„Kogu see pidu lõpp oli nagu mõni näitemäng, päris rumal. Peaaegu hakkasin uskuma, et midagi sellesarnast pole olnudki, aga kui seda tähele panen, et jällegi üksi olen, siis näen, et kõik oli ikkagi ilmsi, mitte unes.”

Nad waikisid üürikeseks. Siis küsis Merihein:

„Teate teie, kes rebis kärbsel tiiwad küljest?”

Ei, seda ei teadnud Tiksi mitte. Ta rääkis palju, ta rääkis, nii et mõni asi hoopis tumedaks kippus minema, aga lõpuks ei teadnud ta ometi mitte midagi. Isegi arwata ei wõinud ta. Nõnda nägi Merihein, et loomakesepiinaja wististe alatiseks saladusekatte alla peab jääma. Siiski arwas ta, et oli mis oli, sündis mis sündis, ometi on kõik wäärt, et seda tasapisi mäletada. Ja koduselt pani Tiksi priimuse susisema, tõi lauale leiba ja muud nipetnäpet, mis wanapoisi tagawaras leida, otsiti kapist paar pudelitki, mis wiimased päewad puutumata seisnud.

Seni kui wesi keemahakkamist oodates waikselt kahises, kõndisid Merihein ja Tiksi kõrwu mööda tuba edasi-tagasi. Üsna teineteise ligi hoidsid nad ja nende riided puutusid ajuti kokku. Pärast istusid nad kõrwu sohwal ja lehitsesid mingisugust pildistatud kirjanduslikku mälestusraamatut. Merihein rääkis, Tiksi kuulas, Menhein seletas ja jutustas oma tutwust wõi kokkupuutumist ühe ja teisega, Tiksi küsis uudishimulikult.

See oli waikne ja kodune õhtu. Niisugust õhtut polnud Meriheinal enam ammu, ammu olnud ja Tiksi tundis esimest korda, et on olemas niisugused imelised ja waiksed õhtud. Piduõhtutel oli teisiti, Lutwei juures oli teisiti, isegi kodus polnud kunagi nõnda olnud, seal hädaldas ikka ema, wõi porises joobnud isa. Kui Merihein neiu wiimaks koju saatis ja kui see asemel enne uinumist uneles, siis pidi ta jällegi kordama:

„Ta pole sugugi niisugune.”

Tiksi ei teadnud, missugune on Merihein.

Weel teisi selletaolisi õhtuid saatsid Merihein ja Tiksi mööda. Imelikul wiisil hakkas neiu wiimaks märkama, et ta midagi ootab ja et ta isegi ei tea, mida ta ootab. Ja kui mitte midagi ei tulnud, siis oli rinnas muljuwalt walus, hinges hakkas kaebama ja ennetundmata nukrus rusus meeli, iseäranis siis, kui ta Meriheinast pidi lahkuma.

Ja neiule tuli meelde, et juba waremalt kord tema midagi sellesarnast tundnud, waadates näitelawal etendust, kus laulsid pika, walge habemega wanamees ja noor, haldjana kerge ja rõõmus neiu: laulsid õnnest ja armastusest, laulsid elust ja igawikust, laulsid käsikäes, palg pale wastu, laulsid tantsides liblikate kergusel. Jajah, siis oli ta midagi sellesarnast aimanud nagu nüüd. Siis oli see aga ainult näitelawal, nüüd tema enese elus, ja Tiksi imestas, et elu wõib olla nii wäga näitelawa moodi.

Neiule tuli see wiimasel pühapäewal meelde, kus ta Meriheinaga seal akna all seisis ja wälja wahtis kewadiselt päiksepaistelisesse ilma. Katustelt oli lumi sulanud, üle majade paistwad kallakad maad olid mustama löönud, jõgi enese lumewett juba täis kaaninud. Põldude taga seisew mets — seesama mets, kus ääres Kulno kord wastu tuli, kui nad Lutweiga läksid, seesama mets, kus puudel istus seletamata nukrus, kui nad Lutweiga wiimati seal käisid, — jah, põldudetagune mets sinas heledamalt ja rohelisemalt kui paljuil, paljuil päiwil. Seistes pani Merihein käe neiule ümber piha ja tema häälekõla oli hoopis teistsugune kui ennemalt. Ta ütles:

„Näete seda metsa? Waadake, kuidas ta sinab. See tuletab lapsepõlwe meelde. Meie maja ette paistis niisamasugune mets ja minu unistus oli: kui ometi kord sinna metsa saaks. Aga kui wiimaks metsa sain, siis tahtsin teada, mis küll metsa taga peaks olema. Ja teate, mis oli meie metsa taga?”

Merihein peatas, nagu ootaks ta wastust, aga kui Tiksi waikis, rääkis ta edasi:

„Metsa taga oli raba, suur laukaraba, kõrge kui mägi, ja kõik rääkisid, et raba kaswab ja kaswab, et raba tungib peale. Sellest ei saanud ma siis hästi aru, ma küsisin ainult: mis on raba taga, sealpool laukaid ja kaswawat mäge? Näete, ma olin siis alles wäga rumal, aga praegu tundub, nagu poleks ma aastatega sugugi targemaks saanud. Ma tahaksin ikka alles kaugele metsa ja sealt, wõib olla, metsa taha rappa wõi mõni teab kuhu. Nagu peaks kuski olema, mida ikka otsid, ikka igatsed, ja nagu peaks igatsetu paratamata olema kaugel. Olete ehk mõnikord tunnud, et midagi armsat ja kallist on kaugel?”

Jah, Tiksi oli tunnud, ta nokutas pead, waatas Meriheinale silma ja nihkus talle lähemale.

„Olete ehk seda ka siis tunnud, kui igatsetu on ligi, wõib olla, teie külje ääres, kui te tunnete tema hingust, tema keha soojust?”

Ka seda oli Tiksi tunnud, ta nokutas jällegi pead ja nihkus lähemale.

Neiu kuulas, ootas ja uskus, et kuigi igatsetu on kaugel, ta ometi kord tuleb, kindlaste tuleb, warsti tuleb, et ta on juba ligi ja et ta Tiksile naeratades ütleb: „Kui rumal sa oled oma ootamisega, ma olen ju siin, ma olen sinu, ole sina ka minu”, mille peale Tiksi wastab, ainult pilguga, ainult puutumisega wastab: „Tunnen, et oled, aga siiski ei usu, ei usu muidu, kui päästad kingapaelad, kui sasid juuksed, lämmatad suudlustega, teed kas haiget, oled halb... kui julged kõik.”

Nõnda uneleb waikiw Tiksi, kui Merihein räägib ja kui ta paneb oma käe talle ümber piha. Ainustki sõna ei sosista neiu huuled, ainult lähemale nihkub ta mehele, nagu ei kuuleks ta muidu hästi, mis see räägib.

Lahkumisel on mõlemad nukrad ja weel ukse all seisawad nad, nagu oleks alles kõige tähtsam ütlemata, ei, nagu poleks nad sellest weel sõnagi lausunud, mis neil südamel kipitab.

Üksi jäädes tunneb Merihein pettumust, rahuldamatust iseenese wastu. Ah, ta oli ju kõik teisiti mõelnud! Ta oli tahtnud täna wiimased sõnad rääkida, wiimased palwed sosistada, ta oli tahtnud elule uue pöörde anda ja ometi oli ta kõnelenud, nagu nii mitu korda ennegi. Weel nüüd, wiiekümneaastaselt, usub ta endistwiisi, et õnn on kuski kaugel, et õnn on alles ees. Merihein teab, et tal on kergemeelne usk, rumal usk, aga ometi talitab ta oma rumala usu järel, nagu oleks ta alles kahekümneaastane.

Walusalt pistwal rinnal käis ta toas edasi-tagasi, tundes, et tänane päew ei tule enam kunagi tagasi. Homme pole tema ise enam tema ega Tiksi enam Tiksi. Inimeses on midagi selle imeliku taime sarnast, mille üks sugupool ootab waiksel weepinnal, kuni teine kerkib sügawusest. Häda neile, kui nad sel kerkimise silmapilgul teineteist ei taba! Pärast wõiwad nad ujuda külg külje ääres, aga üks ei tunne enam ühte ega teine teist. Nad on need muinasjutu kuninga tütar ja kuninga poeg, kes nutawad, et kokku ei saan'd, et kokku ei saan'd.

Tiksi läks üksipäinis linnast wälja ja kewadine päike ning wulisewad weeojad tegid ta meele nii ärdaks, et pisarad aina paisusid ja paisusid. Meriheinal oli õigus: täna on mets nii imeliselt sinine, täna on, nagu oli millalgi lapsepõlwes. Aga täna on ka midagi niisugust, mida lapsepõlwes iialgi ei olnud, mida Tiksi kunagi enne pole tundnud. On mingisugune hell kaebe, on mingisugune õrn etteheide, ei tea kas enesele wõi kellelegi teisele, on tundmus, nagu oleks ta pattu teinud. On tume ja uimlew walu, on sõnadele küünimata kurbus, on silmis igatsuste wõdisew helk ja paratamata kadukahju hinges. On aimdus, et igatsetu on eksitus ja et oodatu läks pelglikult mööda. Aga lõpuks on lohutaw tundmus, et kuski on uus ilm, uued rõõmud, nagu Meriheingi leidis metsa tagant laukase raba, mis aina kaswab ja kaswab.

Ah! elu on ikka teistsugune, kui Tiksi arwab; elu on igapäewasem ja halwem, kui raamatutes kirjutatud, elu on ikka alles lugemata ja kirjutamata raamat!

Oleks Tiksi Meriheinaks, siis kirjutaks ta uue raamatu, mis oleks päris eluraamat; ta kirjutaks üsna lihtsa ja rumala raamatu, sest ta ei teaks ju elust ja inimestest midagi. Ta ei oskaks sedagi öelda, mis loom on õieti Lutwei, mis Meriheinast arwata wõi mis tähendab, et Kulnol on niisugused silmad. Ei, tõepoolest, ta ei teaks midagi, ta ei teaks iseendastki midagi, kui ta kirjutab oma rumalat eluraamatut. Aga ta kirjutaks siiski, kui ta oleks Meriheinaks.

Elu läheb teisiti kui Tiksi aimanud ja kartnud. Tema pidi nutma, tema pidi kahetsema ja rippuma nooremehe küljes, kes lahkub naeratades. Paremal korral arwas neiu, et nad lahkuwad, nagu mõnes jutus, lahkuwad pisarate ja ilusate sõnadega, midagi tõotades, midagi wandudes, ilma et seda kunagi täidetaks, ehk olgu siis surmawoodil, kui on kõik hilja.

Elu läheb ka teisiti, kui Lutwei aimanud, sest miks muidu on ta nii närwiline, miks muidu äritab teda wähemgi asjake? Miks ei wõi ta enam kannatada Tiksi naeru ja lobisemistki? Miks on halb ka Tiksi waikimine ja miks äratab ta oletusi, kahtlusi? Miks hakkab ta mõrul meelel rohkem jooma, misläbi meel muutub weel mõrudamaks? Miks uurib ta nagu haiglases uudishimus, mis Tiksi teeb, kus ta käib ja kellega ta kokku saab? Miks on tal mõnikord näoilme, mis ajab arwamisele, nagu oleks ta tõepoolest armukade?

Miks? Keegi ei tea miks. Tiksi ei tea, Lutwei ka ei tea. Wõib olla teaks Merihein, wõib olla teaks Kulno, aga nendesse see asi ei puutu, see puutub ainult Tiksisse ja Lutweisse, aga nemad ei tea.

Tiksi teab ainult, et Lutwei muutub naljakaks, naeruwäärsekski ja et tema weel hiljuti ei teadnud, kui naljakaks ja naeruwäärseks wõib muutuda Lutwei.

Tiksi pidas millalgi Lutweist lugu, waatas teatud aukartusega tema poole üles, sest ta oli wanem ja targem, palju targem, aga nüüd on mõnikord tundmus, nagu läheks Lutwei rumalamaks, nagu kaswaks ta nooremaks, saaks poisikeseks, kes wihastab ja nääkleb, nagu mehed seda kunagi ei tee. Tiksi arwab, et ei tee.

Lutwei ei mõista enam nalja, ta ei armasta enam mängida, aga Tiksi tahaks nalja, Tiksi tahaks mängu. Ja kui Lutwei on tõsine ja sõnakehw, kui ta on Tiksiga, nagu oleks neil juba pooltosinat lapsi, wõi kui ta muutub nukralt hellameelseks ja tundlikuks, siis mõtleb Tiksi ainult rumaluste, ainult mängu peale. Ta mängib Lutweiga, nagu oleks see mõni poisike, ta mängib, nagu oleks ta pandud temaga mängima. Mängib meelega, mängib walelikult, mängib petlikult, mängib ja mängib, sest Lutweiga mängimine teeb talle lõbu; mängib kurjalt, nagu oleks Lutwei ise seda talle õpetanud; mängib seni, kui tal eneselgi ajuti walus hakkab; mängib ja ei tea, kuidas küll mängida, et mängule lõpp tuleks, sest ta kardab mängus kaotada usu, et üürike õnneunistus polnud mitte petlik wiirastus.

Aga kui Tiksi mängis, siis kippus Lutwei nääklema, nagu poleks tal midagi paremat teha. Nääklemisest sai wäga kergeste päris riid ja see tüütas igal uuel kordumisel ikka enam ja enam. Sellepärast ütles Tiksi kord:

„Lähme parem lahku.”

Ta ütles seda üsna otsekoheselt ja lihtsalt, sest nüüd ei tahtnud ta mitte mängida.

„Seda sa otsid ju ammugi”, wastas Lutwei.

„Sina otsid seda,” ütles Tiksi pirtsakal toonil, sest Lutwei wastus haawas teda.

„Mina ei otsi midagi.”

„Mis sa siis nääkled alati.”

„Kes hakkas peale? Kel olid kõige enne mõni teab mis saladused?

„See oli ju nali.”

„See polnud sugugi nali.”

Tiksi waikis. Aga kui Lutwei saladuste korutust ei jätnud, ütles ta nagu lootuseta:

„Ikka üks ja seesama.”

„Niisugune on elu.”

„Elu pole sugugi niisugune.”

„Elu on niisugune.”

„Siis lõpetame niisuguse elu, mina ei suuda enam.”

„Lollus!”

„Pole sugugi lollus. Mistarwis peame nääklema. Ega me ometi selleks tuttawaks saanud. On ju teisi inimesi, kellega paremini läbi saame kui kahekesi.”

„Minul pole kedagi.”

„Aga minul on.”

„Nähtawaste, ega sa muidu taha lahku minna.”

Selle sõnawahetuse ajal olid Tiksi mõtted ringi wilanud, nagu otsiksid nad mõnda pääsepilu, sest ka tänane lahkumineku katse ähwardas niisama lõppeda, nagu kõik eelmisedki, mis wast nii otsekoheselt polnud awaldatud. Nähes, kuidas Lutwei ainult selle peale mõtleb, et neiul tema kõrwal weel keegi teine wõiks wõi peaks olema, ütles Tiksi wiimaks:

„Jah, minul on, mis wõin ma sinna parata. Ma ei tahtnud sulle sellest rääkida, mõtlesin, et meie wahel lõpeb muidugi kõik, aga sa ei anna rahu, sa sunnid mind tõtt tunnistama.”

„See ongi see ammuaegne saladus?”

„Seesama.”

„Tohib ehk teada, kes ta on?”

„Sina ei tunne teda.”

„Pole ka näinud?”

„Näinud oled.”

„Millal? Kus?”

„Enne meie elu algust.”

„Ah see! Lukusepp, eks?”

„Tema.”

Lutwei naeris närwilikult.

„Tahad temale minna wõi?”

„Tahan.”

„On tal juba oma töökoda?”

„On.”

„Sellele logardile lähed sa!”

„Lähen.”

Tiksi wastas kitsilt ja kokkupitsitatud huulil. See äritas Lutweid ja ta ütles kärsitult:

„Ä’ä räägi rumalust.”

„Sina teeksid minu asemel sedasama.”

„Mitte kunagi!”

„Mul pole walikut, hea et temagi saan.”
Tiksi oli oma sõnade üle rõõmus, ta plaan wõttis laiemad piirid.
„Mis peab see tähendama?”
„See peab tähendama, et — mis mehed naiste asjust teawad.”
„Tiksi! Oled sa arust ära! Tead sa kindlaste?”
„Nüüd tean kindlaste.”
„Issand Jumal, Tiksi! See mehelogard saab siis meie lapse isaks?”
„Keegi peab ikkagi ta isaks saama.”
„Tead, mis? Laseme endid ära laulatada, mina ei taha, et sa minu pärast kellelegi niisugusele pead minema, mina ei taha, et see minu lapse isaks saab.”
Tiksi waikis. Ta oli kui hunt aianurgas. Arwatud pääsepilu muutus lõksuks.
„Miks sa ei wasta?” küsis Lutwei.
„Ei taha, ei wõi.”
„Jälle mõni saladus?”
„Jällegi.”
„Tiksi, nõnda ei tohi ju. Niikaua oleme koos elanud ja ikka mängid.”
„Ma ei mängi.”
„Noh, siis wasta, räägi. Mul pole sinu ees kunagi saladusi olnud, olen kõik sulle öelnud, aga sina annad ühtepuhku nagu mõistatusi üles arwata. Kui sa nüüd sellele mühakale lähed, siis ei tea, mis ma küll teen. See oleks hirmus.”
„Armas poiss, ära ärita ennast asjata.”
„Kuidas asjata? Keegi niisugune saab minu lapse isaks ja mina peaksin rahulikuks jääma!”
„Ei ju tea, kelle lapse isaks ta saab.”
Ah, neid sõnu oli raske öelda, wäga raskel
Lutweile löödi kui puuga pähe. Heldene taewas! Selle lihtsa mõtte peale ei osanud ta kuidagi tulla. Ta pidas enesest rohkem lugu ja usaldas Tiksit ikkagi weel rohkem, kui et midagi niisugust oletada. Esimest korda elus tundis ta, kui lõpmata rumal wõib inimene, ei, noormees olla, kui ta naiste kätte sattub. Lutweil hakkas tundmus, nagu wõiks tal lontkõrwad olla. Ah siis niisugused olid Tiksi saladused, niisugused olid kõige selle mängu ja wigurdamise tagamõtted!
Südamepõhjast wõristas noormees wiimaks:
„Kur—rat teab, mis see küll on!”
Wõristas ja sülitas.
Neiu ei kõssanudki; ta seisis mahalöödud silmil, kuni noormees wiimaks küsis:
„Ja kes on siis see õnnelik, kelle lapse isaks see lukusepp saab?”
„Ta saab iseenese lapse isaks.”
„Taga paremaks! Sa petsid mind siis temaga?!”
Tiksi waikis.
„Jumala eest, kui mõni teine seda oleks rääkinud, ta oleks minu käest kas wõi kirikus altari ees mööda lõugu saanud. Issand, missugune alatus!”
Tiksi wajus kössi.
„Siis oli kõik mäng, kõik pettus. Kas sa ei ütleks, millal see juba algas?”
Tiksi wajus weel enam kössi ja waikis.
„Lõpuks on see ju ükskõik, millal wõi kus see oli. Aga siis oli ju neil õigus, kes ütlesid, et mina sinu küüsi langenud, et ma sinu pärast õppida ei saa ja ikka rohkem jooma hakkan. Oli ehk isegi neil õigus, kes arwasid, et sinusugune tüdruk olewat kui majaseen, ta häwitab kogu ehituse... Mis pagana pärast talitasid sa nõnda? Miks ei löönud sa minust ammugi lahti? Ah jaa! Õige! Sa lootsid wiimase silmapilguni minu naiseks saada. Aga miks sa edasi ei petnud? Sa oleksid wõinud kõige peale waatamata ikkagi minule tulla ja mina oleksin lukusepa wõi mõne teise sepa lapse isaks saanud. Sa oleksid wõinud weel rohkemgi kõrwalt lapsi nõutada ja mina oleksin olnud kõigi nende isa.”
Tiksi nuttis. Lutwei jätkas:
„Missugune õnnelik abielu! Missugune taewalik perekond! Kulno ütleks: jumalik ühiskond, sest mõni adwokat wõi pastoriherra oleks kaswatanud lukusepa lapsi. Ma ei tea, mis ma annaksin, et kõike olematuks teha, et unustada kõik lukusepad ja sepad! Ma pidasin sinuga elatud päiwi oma elu ilusamateks päewadeks, aga nüüd... nüüd ei oska asjadele õiget nime anda. Terwes kehas on lääge, wastik maik, nagu oleks midagi külma ja libedat põue pistnud.”
Lutwei hakkas peast kinni.
„Ei jaksa seda enesele kuidagi ette kujutada, pea läheb segaseks, mõistuse wõib kaotada! Et ma midagi ei märganud, et ma midagi ei uskunud, mis räägiti! Niisugune näru, niisugune lita!”

Tiksi kahetses juba ammugi oma rumalat walet, kahetses ja kannatas, ja tema nutt oli walusate pisarate nutt. Aga mis teha? Kuidas lõpetada endiwahelist elu, millest järel oli jäänud ainult õnnelikkude aegade wari?

Ta oleks wõinud tõtt öelda, aga tõe rääkimine oli Tiksile weel raskem kui rumalamadki waled, sest tõega kartis ta noortmeest kõige rohkem haawata, temale kõige walusamalt haiget teha. Tõde see oligi, mis nooremehe neiu ees nagu poisikeseks tegi, teda päew päewalt ikka rohkem alandas. Oleks Tiksi Meriheinaks wõi Kulnoks, siis wõiks ta oma elukogemuste põhjal tõdede kohta halbu tõesõnu rääkida, ta wõiks öelda, et tõed on nii mõnegi õnne häwitajad, rumalad, arutud, halastamata häwitajad. Ta wõiks weel öelda, et tõed on rasked asjad, piinlikud asjad ja et halwemgi wale on mõnikord parem kui ilusamgi tõde. Aga Tiksi ei mõtle midagi sellesarnast, ta tunneb ainult, et ta on rumalaste waletanud, aga ta tunneb ka, et ta tõde ometi ei tihka rääkida. Aga missuguse walega end aidata, missuguse rumalusega tehtud rumalust parandada? Tiksi pea ei leia pääseteed ja nooremehe wiimaste sõnade mõjul karjub ta püsimata:

„See on wale! Kõik on wale!”

„Mis on wale?” küsib Lutwei uues kohmetuses.

„Mis ma rääkisin, on wale”, nuuksus neiu.

„Taga hullemaks läheb! Mis sa ometi jampsid?”

„Ma ei jampsi, räägin tõtt, kõik on wale.”

„Mistarwis sa siis waletasid?”

„Anna andeks, Ludu, ma ei tea isegi, mis minuga on,” palus Tiksi ärdalt ja langes nooremehe ette põlwili.

Lutwei wihahoog oli imeliku! wiisil meelde tuletanud selle Lutwei, kes oli paar aastat tagasi neiule nii meeldinud, ja selle Lutwei ees oli nii hea põlwitada. Kui noormees teda tahtis üles tõsta, rääkis neiu endiselt:

„Las’ ma olen siin, mul on nõnda hea, ma räägin kõik, jutustan, seletan. Sa pead m’ust aru saama, pead uskuma, ei tohi enam minust nõnda mõelda, ei tohi Tiksist nõnda rääkida...”

Ta oli kui wäike laps ja ta nutused silmad olid lapse silmad, kui ta üles waatas nooremehe poole.

Ta jutustas endi õnnepäewadest, kus oli ainult armastus, ta rääkis oma unistustest, mis oleksid kui Meriheina unistused sinisest metsast, wõi kaswawast laukarabast metsa taga. Aga ta rääkis ka sellest kurjast pühapäewahommikust, kus Tiksi oli istunud, awatud raamat tagurpidi käes..Ta rääkis oma kahtlustest ja walust, mis ta tundnud, kui noormees tuletas meelde Helene nime, ta rääkis, et ta wiimaks ennast hakanud tundma wäetina, sootuks wäiksena, mõnesuguse rohutirtsuna, kes siristab, kuni külm käes. Ta rääkis kindlast aimdusest, et warem wõi hiljem jõuab lahkumisetund ja et temale jääwad ainult mälestused.

„Aga mina ei taha enam lahkuda”, ütles noormees wahele.

„Just seda kardangi ma kõige enam, see ajabki mulle hirmu peale, ajabki waletama.”

„Mida sa siis kardad, rumal?”

„Ei tea isegi mida, aga kardan. Kardan, et meid ootab õnnetus, waritseb wiletsus, kui kokku jääme. Jumal, mõtle ometi, kui me nõnda peaksime nääklema, nagu wiimasel ajal. See panebki mõtlema. Kui me nüüd lahku lähme, siis jääks ilus mälestus, ilus puhta õnne mälestus?”

„Aga mina ei taha, ei taha.”

„Ludu, mu armas, sa pead tahtma, meie õnne pärast pead tahtma. Ka mina ei taha, aga...”

„Ka sina ei taha, aga ometi tahad... Sa räägid rumalust.”

„Ma olen ju rumal, sellepärast peangi tahtma. Kauemaks me ju ometi kokku ei kõlba, seda sa tead isegi.”

„Seda ei tea ma sugugi.”

„Tead küll, tead küll, sa ei taha aga tunnistada, ei taha mind haawata, mulle haiget teha. Nõnda oled sa ikka teinud, oled mind hoidnud ja hellitanud, oled mu rumalust kannatanud. Aga kui me kauemaks kokku jääksime, siis peaksid ehk minu pärast mõnikord häbenema, peaksid minu pärast teiste pilget kuulma. Seda ma ei taha, ei taha miski hinna eest.”

Neiu sõnad panid nooremehe mõtlema. Ehk oli nendes ometi pisut tõtt. Aga tundmused ei andnud järele ja sellepärast ütles Lutwei:

„Aga kui me lahku lähme, mis saab siis sinust? Siis pead sina naeru ja pilget kannatama.”

„Ükskord pean seda ometigi, päew hiljem wõi warem.”

„Aga mina ei taha seda, ei taha niisamuti miski hinna eest.”

„Ma palun, Ludu! Mida warem me lahkume, seda parem on see meile mõlemale, usu mind.”

„Sinule, wõib olla, minule mitte.”

„Ka sinule, usu ometi.”

„Mispärast?”

„Ma arwan, ehk on neil ometi õigus, kes tõendawad, et sa minu pärast mitte midagi ei tee, et sa weel enam jooma hakkad.”

„Esteks rääkisin mina meelepahas lollust ja nüüd hakkad sina seda kordama.”

„See polnud sugugi lollus. Ütle, oled sa selle kahe aasta jooksul midagi teinud? Mitte midagi. Ja kui me kokku jääme, siis läheb niisamuti edasi. Mäletad, sa rääkisid kord, sinust peab midagi saama, aga nõnda ei saa sinust midagi. Mu süda ei anna rahu, ma süüdistan ennast, sest ma usun, mina häwitan sinu elu. Aga seda ei wõi ma. Tahaksin sind suurena ja auwäärilisena näha ja siis mõtleksin: tema oli kord minuga, mõtleksin kas wõi kõigewiletsamas urkas ja oleksin siiski õnnelik.”

Lutwei kuulas. Peaaegu hakkas ta neiut uskuma.

„Aga mina poleks sugugi õnnelik, kui sina kuski urkas minu peale mõtleksid. Mina ei taha, et sa kuhugi urkasse sattuksid.”

„Ega ma ei sattu ju, ära karda, Ludu. Kas sa siis mind nii wähe usaldad. Sa ise ju ütlesid kord, ma olla kangeste naise moodi, ainult laps puudub.”

„Jah, kord ütlesin, aga kes teab. Lõpuks oled sa ometi päris meeletu tüdruk.”

„Ei, Ludu, minu pärast wõid sa päris mureta olla.”

„Aga ma ei saa, ei saa, liiatigi seni, kui sa üksi oled.”

„Noh, siis lähen ma mehele.”

„Kellele? Sellele lukusepale?”

„Ükskõik, sellele.”

„Aga see oleks ju hirmus!”

„Noh, siis lähen ma mõnele teisele.”

„On siis tõeste ükskõik, kellele minna?”

„Jah, peaaegu nagu oleks. Kui aga sind wõiksin rahustada. Elu oleks mul nagu selja taga juba.”

„Tiksi, mu hea, õnnetu Tiksi!”

Noormees silitas neiu käsi.

„On sul ehk mõni teine walmis waadatud?”

„Ei tea... ehk leiab.”

„Sul nagu oleks keegi.”

„Ehk on.”

„Tohin ma teada?”

„Parem oleks, kui sa ei küsiks.”
„Aga ma tahan, ma ei saa muidu.”
„See ehk kurwastab jällegi sind.”
„Mis sest, kui ma aga tean.”
„Ära ole nii uudishimulik.”
„Täna wõiksid ju ometi mu uudishimu kustutada.”
„Jätame seda, ma palun.”
„Ma palun ka.”
„Kallis Ludu, las’ see olla. Lase mind waikida, pea sinu põlwel, lase mind uinuda, see on ehk wiimane uinak. Mul on nii hea sinu põlwede wahel, mu Ludu. Ma mäletan seda alati, ükskõik kus ma olen. Mäletan, et ma ainult sind armastanud, mõtlen selle armastuse peale.”
„On siis nii raske öelda?” painas noormees.
„On, ei tea miks.”
„Ütle siiski, ma tahan.”
Nüüd sosistas neiu, palg wastu nooremehe põlwe:
„Merihein.”
„Mis!? Merihein?!”
Lutwei tõstis Tiksi pea üles ja waatas tema nutetud silmi.
„Tema”, wastas neiu ainult huulte liigutusega.
„On ta juba sinuga rääkinud?” küsis Lutwei erutatult.
„Juba jälle äritad end. Ma palusin, et ära päri, aga sa ei jäta.”
„Ma pole sugugi äritatud, tahan ainult teada, on ta juba rääkinud “
„Mitte midagi pole ta rääkinud.”
„Kust sa siis tead?”
„Mitte midagi ei tea ma.”
„Mis sa siis räägid.”
„Sa ajad ju nii kangeste peale, et pean rääkima.”
„Mina pole sind kunagi waletama ajanud.”
„Ma pole ka kunagi waletanud.”

Idülliline meeleolu oli kui peoga wõetud. Tiksi tõusis maast ja istus nõutult. Lutwei käis paar korda mööda tuba edasi-tagasi ja istus siis tema kõrwale.
„Ütle õige, mu tüdruk, mis wigurid sa täna mängid?” hakkas noormees.. „Et sul midagi hinge taga on, see on wististe päris kindel. Ainult sa püüad kõiksugu ettekäänetega kõrwale põigelda. Kord on sul laps, siis on sul lukusepp ja laps, nüüd juba Merihein ja warsti ehk tuleb ka Meriheinale laps.”
„Tulebki”, wastas neiu, keda nooremehe sõnad riiwasid.
„Eks olegi! Tahaksin teada, on lapsel ka hiilgaw pealagi, nagu isalgi?”
„Tal pole sugugi weel hiilgaw pealagi.”
„Ah weel pole? Aga tuleb warsti.”
„Kõigil tuleb warsti.”
„Rangjalad ka nagu plekisepa juudil?”
Neiu ei wastanud.
„Kas sa ei ütleks lõpuks, mis on sinu sõnades tõsi, mis wale?” küsis noormees.
„Midagi ei ütle ma enam, nii kui nii ei usu sa ega jäta mind rahule.”
„Jätan, kui ütled.”
„Ei jäta, ma tean ju, ega ma sind esimest korda näe. Sinu uudishimul pole piiri.”
„Mis sa nüüd tühja lobised, sa ei usu ju isegi seda.”
„Muidugi usun.”
„Nii siis ei ütle sa?”
„Sel poleks ju mingit mõtet.”
„Aga kui ma tõotan, et usun ja sinu rahule jätan?”
„Mis aitab tõotamine.”
„Miks ta ei aita.”
„Ei aita. Mitu korda oled sa lubanud joomise jätta ja tööle hakata, aga oled sa oma lubamist kunagi täitnud?”
„See on hoopis teine asi.”
„See pole sugugi teine asi.”
„Tähendab — sa mind ei usu?”
„Ei.”
„Sa waletad.”
„Hea siis küll, kui ma waletan”, wastas neiu mossitawalt.
Noormees waikis üürikeseks ja ütles siis tõsiselt:
„Selleks pole ma kunagi põhjust annud, ma pole sind kunagi petnud. Aga nii see on: räägi tõtt, siis ei usta, aga waleta, kohe usub terwe ilm.”
„Nii see on. Sellepärast on minulgi asjata tõtt rääkida.”
„Tiksi”, lausus noormees pehmelt ja wõidetult ning wõttis neiu käest kinni, „ära ole niisugune, ma palun, see teeb haiget. Lähme wõi tänasest päewast lahku, aga ära ole niisugune. Me oleme ikka teineteist uskunud ja usaldanud, peab siis lõpul teisiti olema? Ma palun, palun selle õnne ja armastuse nimel, millest sa esteks rääkisid, ütle tõtt, et ma teaksin, mis sina oled ja kes olen mina ise ning lähme minugi pärast igaüks oma teed, kui sa seda paremaks arwad.”
„Ma arwan seda, sest ma kardan, et pärast halwemini lõpeb, et me pärast halwemini lahkume.”
„Noh olgu siis, minu sõna ja käsi, ma heidan su tahtmise alla. Aga enne pead kõik ütlema. Lubad?”
„Luban.”
Nad said pisut ärdameelseks, ilma et isegi oleksid teadnud miks.
„Räägi siis, ma palun”, ütles noormees.
„Ja sina ei päri pärast enam, usud, mis ma räägin?”
„Usun ja ei päri.”
„Olgu siis, sinu sõna peale. Aga sa ei tohi ennast enam äritada.”
„Sa tingid, nagu oleks mõni teab mis halba tulemas.”
„Pole midagi halba.”
„Noh, siis on asjata tingida.”
„Ma tahtsin esteks kohe temast rääkida, aga kartsin sind pahandada, sest te lahkusite ju, isegi tead kuidas.”
„Tähendab — sa mõtled Meriheina.”
„Teda.”
„Aga kust sa selle lapsejutu wõtsid?”
„Arwasin, muidu sa ei usu, et ma temale lähen.”
„Kellele?”
„Lukusepale. Esteks rääkisin, et laps on sinu, sest sa ütlesid waremalt kord, et sa last ei taha. Kui aga nägin, et sa nüüd tahad, siis sai sinu lapsest lukusepa laps.”
„Ühesõnaga — walest walesse.”
„Ei pääsenud ju muidu edasi. Kui sa aga mind sõimama hakkasid, siis ei jõudnud ma ennast talitseda ja nõnda tuli wale wälja.”
„On siis see nüüd päris tõsi?”
„Päris.”
„Aga Merihein?”
„Ma oleksin pidanud kohe temast rääkima.”
„Siis temaga on sul midagi?”
„Temaga on.”
„Nimelt? Peab ehk lukusepa asemele igalpool Merihein astuma?”
„Mitte üsna.”
„Tähendab — laps jääb ära?”
„Ludu, sa hakkad jällegi, sa ei lase rääkida, aina küsid, aina pärid.”
„Mitte midagi ei päri ma! Ära ole ometi nii õrn.”
„Ma ei ole sugugi õrn.”
„Noh, siis jäta mind, kus ma olen, ja räägi.”
„Sa tead ju, ma rääkisin sulle kord ennem, et ma tema pool käisin...”
„Läksid sa sel korral tõeste mind otsima wõi olid sul oma plaanid?” küsis Lutwei wahele.
„Mui polnud mingisugust plaani.”
„Sa ei wasta küsimisele: läksid sa mind otsima?”

„Näed nüüd isegi, mu rääkimisest ei tule midagi wälja, sa aina pärid ja pärid.”
„Sa lubasid ju tõtt öelda.”
„Ma pole kunagi lubanud wanu asju korutama hakata.”
„See pole wana asi.”
„Wõimata on sinuga rääkida”, ütles neiu lootuseta.”
Lutwei waikis. Huultes tõmbles närwilikult. Wiimaks ütles ta:
„Ükskõik, räägi, mis tahad, seleta, mis heaks arwad, ma kuulan.”
„Wiimasel ajal käisin tihemini tema pool”, hakkas neiu, kes Meriheina nime ei tahtnud meelde tuletada. „Seal oli nii waikne ja hea, huwitaw oli teda kuulata. Ta ütles, kõige paremad mõtted tulla tal ikka mind nähes wõi minu peale mõeldes. Kui ta oma uusi laulusid mulle ette luges, mõtlesin ma, et kui mind poleks, siis, wõib olla, poleks ka neid laulusid. Tema luuletab ehk ainult sellepärast, et mina olen, et ta mind näeb. See on nii imeline mõelda. Ja kui ta minuga rääkis wõi mulle midagi ette luges, siis tundsin, et saan teiseks, uueks, nagu paremaks, ja see tundmus oli imeline tundmus. Nõnda läksin, nõnda himustasin sinna, tema juurde.”
„Minu salaja muidugi?”
„Mitte salaja, aga ma ei tahtnud sind kurwastada.”
„Mõtlesid sa siis minu kurwastuse peale, kui sa tema poole himustasid? Näib ju, nagu oleksid sa seda wanapoissi tõepoolest armastama hakanud.”
„Jah, ma armastan teda”, wastas neiu, aga niipea kui ta need sõnad oli wälja öelnud, sai ta aru, et ta waletab. Ta mõistis, et nukruski, mis ta wiimati Meriheina juurest tulles tundis, seisis aimawas teadmises, et ta praegu waletab.
Meriheina kuulates, tema unistusi ja mälestusi kaasa elades, sidus teda ehk ainult naiselik uudishimu, sidus lugupidamine, mis Merihein temaga ümber käies awaldas, waldas auahne arwamine, et tema, see kergemeelne ja rumal tüdruk, nagu teda kõik nimetasid, on kirjanikutöös kaaslooja wõi et temasse hakkab Meriheinaga läbi käies osagi sellest waimust ja hingest, mida ta imestanud „Armuweres” wõi mõnes teises raamatus. Selles õnnestawas usus, selles omasuguses loomisesse joobumises oleks ta ehk Meriheinale wastupuiklemata andunud, nagu anduwad neitsilikumadki naised arwatawatele pühadele, lootes pühadusest osasaamist pahelisemaski kiimaluses. Tiksi oleks ehk andunud, ilma et oleks wõinud maitsta kirgede jumalikku jooki, oleks andunud, wõib olla, kahetsedes, kannatades, tundes pettumuse piina, aga ta oleks siiski andunud, kui aga Meriheinal poleks aastatega kadunud parajal silmapilgul nooruse läbematus ning kogemusaher uudishimu. Aga paras silmapilk läks mööda ja nüüd teab Tiksi, et Merihein pole niisugune, nagu ta arwanud, ta pole ka niisugune, nagu ta praegu Lutweile seletanud, kuigi ta mõnikord rääkis nii imeliselt ja kuigi tal olid siis imelised silmad.
„Naljakas”, lausus Lutwei, nõnda Tiksi mõtteid segades, „päris naeruwäärt, uskumata.” Ja kui Tiksi midagi ei wastanud, lisas ta natukese aja pärast mõttes juurde: „Kunagi ei wõi teada...”
Noormees jättis lause pooleli, nagu ei mõistaks ta teda lõpetada.
„Nüüd on su süda siis rahul?” küsis neiu mõtetest toibudes.
„Millal on pulmad?” wastas Lutwei küsimisega.
„Ma ei tea... kuidas tema tahab.”
„Ja muidugi, nagu tema tahab”, ütles noormees pilkawalt.
Nad waikisid.
„Naerma ajab”, hakkas siis noormees; „see rangis jalgadega, palja pealaega wanapoiss ja mina, meie läksime riidu. Ja mispärast?”
Lutwei naeris, aga tema naer oli tehtud ja närwilik.
„See kärbsekarjane ja mina...”
„Sa lubasid ju rahule jääda, kui tõtt tead.”
„See räpane wanapoiss ja mina...” sonis noormees, nagu ei kuulekski ta neiu sõnu.
„No, ära muretse, küll ta minu juures puhtaks saab”, ütles neiu... Mäletad, kuidas sinagi minu lähedust otsisid, kui sa midagi reotawat olid teinud.”
Neiu hääles kõlas wäljakutsuw julgus.
„Imestan, ei jõua küllalt imestada”, sonis noormees. „Kus olid mu silmad? See hakkas ju ammugi. Ma sain tõtt kuulda, aga nüüd on tundmus, nagu poleks ma weel midagi kuulnud.”
„Ära hakka jälle, ma palun, sa lubasid ju...”
„Hea küll, ma waikin, waikin ja imestan... imestan.”
Tummalt käis noormees wäikses toas edasi-tagasi, aga tema näost poleks wõinud keegi imestust lugeda, küll aga umbusku, närwilikku mõtlemist ja rusutud meelt. Imestus istus ehk peaajus, aga mis maksab peaaju, kui pitsitatakse südant ja muljutakse rinda?

Tiksi tõttas linnatänawatel, ta ei teadnud isegi, kuhu ta tõttas, tõttas aga. Ka tema imestas, ja tema imestus tuli kõigest meelest, täiest südamest.

Oi, elu on imelik! Elu nagu polekski elu, elu oleks nagu mäng, mitte ka mäng, waid mingisugune tõelikkuse ja mängu segu ning kunagi ei oska öelda, kus lõpeb tõelikkus ja kus algab mäng. Nad wahelduwad, nad põimiwad end läbisegi, nad muutuwad: elu saab mänguks ja mäng eluks ning kes ütleb, kumba armastame enam.

Imelik mäng, imelik elu!

„Tere, Tiksi!" segas mehe hääl neiu arutusi.

„Tere, herra Kulno."

„Kust tõttate?" ,

„Ei tea."

„Kuhu lippate?"

„Tean weel wähem."

„Mis te siis teate?"

„Ei tea midagi."

„Aga ise nii rõõmus."

Nõnda rääkisid nad kokku juhtudes, kui Tiksi Lutwei poolt tuli ja Kulno sinna tahtis minna. Nüüd muutis noormees käigu sihti, ta läks neiuga kaasa.

Tiksi tundis haruldast kergust, nagu märkaks ta alles täna esimest korda, kuhu kewade jõudnud. Kulnole öeldes, ta ei teadwat midagi, waletas ta, nagu ta seda wiimasel ajal nii sagedaste teinud. Tõepoolest teadis ta wäga palju, sellepärast ta nii rõõmus oligi. Ta teadis, et Lutweiga on lõpulikult otsas ja et ta Meriheina poole wististe enam kunagi ei lähe, kõigi antud lubamiste peale waatamata. Kui waja, siis waletab ta, waletab rumalaste ja kergemeelselt, waletab ainult selleks, et sinna mitte minna. Tiksi teadis weel, et ta on noor ja et meeled mängiwad kewademängu, ta teadis seda iseäranis nüüd, kus ta Kulnoga kõrwu astus.

„Te olete täna tõepoolest rõõmus", ütles Kulno natukese aja pärast uueste, wiimasel ajal nägin teid teistsugusena."

„Tühi jutt."

„Aga teate", jätkas noormees, ilma et neiu sõnadele oleks püüdnud wastata, „mida rõõmsam olete, seda kohtlasemaks muutuwad te jalad, aina kõnelewad, logelewad ja tantsiwad läbi ilma."

„Mis te mu jalgadest tahate, ma ei julge enam astudagi", wastas neiu, aga tema näoilmest ja kõnnakust ei wõinud kuidagi julguse puudust aimata. Ta naeris ja siristas kui linnuke.

„Mis teil ometi täna on?" imestas Kulno.

„Ei tea."

„Mis on juhtunud?"

„Ei mäleta."

„Tiksi, Tiksi, olge ettewaatlik, suur rõõm ei tähenda kunagi head ja suur naer kuulutab ikka nuttu."

„Ärge hirmutage, mul on praegu nii hea."

„Seda ma näen, aga tahaksin ainult teada, miks?"

„Tahate, ma ütlen?"

„Tahan."

„See on saladus."

„Iseenesestki mõista."

„Me läksime lahku."

„Lutweiga wõi?"

„Kellega siis."

„Kust mina tean kellega, on's ilmas wähe inimesi, kellega lahku wõib minna. Ja sellepärast rõõmustate?"

„Nagu näete."

„Kes kellele hundipassi andis?"

„Tema muidugi minule."

„Mispärast muidugi?"

„Kuidas siis?"

„Oleks wõinud ka wastuoksi minna."

Tiksi naeris ja siristas.

„Ärge rõõmustage nii wäga oma wabaduse üle, teil on palju paelu ees."

„Kust teie seda teate?"

„Teie silmadest ja..."

„Jalgadest, eks?" küsis neiu naerma hakates.

„Eksite! Teie silmadest ja suust. Need on muutunud."

Tiksi ehmatas. Ärewalt küsis ta:

„Missuguseks nad on läinud?"

„Raske öelda. Mäletate, mis ma siis ütlesin kui me teid kätel kiigutasime ja kui te pärast oma pühadusest rääkisite? Ma ütlesin: teie suu oli kukudes wäiksem kui kunagi enne. Eks ole nii?"

Tiksi nokutas nõus olles pead.

„Nüüd ma enam nõnda ei ütleks."

Tiksi waikis ja ootas, ootas kärsitult.

„Nüüd ütleksin", jätkas noormees: „Teie silmad awatelewad ja teie suu teeb himu."

Tiksi punastas ainult, punastas nõnda, et kõrwalestad päikse käes aina helendasid.

„Aga püha olete siiski, weel püham kui enne", rääkis Kulno edasi.

Tiksi waatas arglikult rääkijale näkku, nagu otsiks ta sealt kawalat naeratust wõi kahemõttelist muiget, aga ei, noormees oli täieste tõsine. See meeldis neiule ja ta julges küsida:

„Kas tõeste?"

„Päris tõeste. Kardetaw olete just sellepärast, et te ikka nii pühaks jääte."

Jällegi pidi Tiksi punastama. Kulno oli halb seltsiline. Miks ütles ta „jääte"?

„On inimesi", jätkas noormees, „kes wäga wähe pattu teewad, aga kes on siiski wäga patused. Teised selle wastu teewad ühtepuhku pattu, aga jääwad ometi wagaks. Te teate, lapsi soowitatakse wagaduse eeskujuks, aga kas olete tähele pannud, kui kurjad on lapsed? Kurjad ja wagad, isegi õndsad, sest mingisugune kurjus, mingisugune patt ei too neile südametunnistuse piina. Kui mina alles wäikene olin — see tähendab, ma olin sel ajal juba õige suur poisijõmpsikas, teadsin käsudki peast, — jah, sel ajal tegin ma loomadele heameelega haiget, piinasin neid. Ma meelitasin koera mängima, aga kõige parem mäng oli ikka see, kui koer haiget sai ja walu pärast wingus. Koerale niisugune kuri mäng ei meeldinud, sest ta sai aru, et

ma meelega talle haiget teen. Aga siis läksin ma kawalamaks: ma hakkasin temale mängides nõnda haiget tegema, nagu sünniks see kogemata. Seega olin mina süüst waba, koer mängis edasi, mängis ja wingus ning mulle walmistas see suurt lõbu. Teised minuealised tegid niisama. Mäletan ka, kuidas me karjas käies mõnikord loomi wemmeldasime, lihtsalt tahtsime ja wemmeldasime, nagu oleksime wangiwahid või mõne jumaliku korra walwajad, wemmeldasime wähemagi põhjuseta, ainult lõbu pärast. Wõtsime mullikatel sabast kinni ja peksime, katsudes, kes loomale kõige enne nii wäledad jalad alla teeb, et ta saba meil peost jõuab tõmmata. Aga weel suurem kirg oli linnupesade purustamiseks, iseäranis kui pojad juba sees istusid. Alguses krattisime kõiki pesi, aga kui me wiimaks isa käest sellepärast pükste alla ja peale saime, siis koondasime oma tegewuse haraka- ja warese pesadele. Wanematelt oli käsk, neid enne puust maha ajada, kui pojad munast wälja tulewad, sest just poegade söötmisel on wanad waresed kurjad häwitajad ja rööwijad, aga meie talitasime otse wastuoksa: leidsime meie warese pesa, siis lasksime pojad wälja aududa, lasksime nad isegi nii suureks kaswada, et juba pisut lennata jaksasid, ning siis läks pidu lahti. Wanad lendasid ja kraaksusid, pojad ajasid nokad laiali ja karjusid. Praegugi pole ma weel küllalt wana, et kõige kurja ja walu peale, mis me wäetitele loomakestele tegime, külma filosofilise rahuga tagasi mõelda ja sellest inimese loomuse kohta kainelt teatud järeldusi leida. Aga wanu ajalooraamatuid lugedes tulewad mulle sagedaste poisijõmpsikad meelde, kelle rõõmsa kisa sekka kostawad piinatud linnupoegade kaeblikud häälitsused."

„Näete, tüdrukud on paremad, nemad ei tee niisuguseid hirmsaid tegusid", ütles Tiksi wahele.

„Arwate?" wastas Kulno. „Aga meie olime kõik ühesugused: poisid piinasid, plikad waatasid pealt wõi ässitasid juures seistes."

„Fui, kui kole! See ei ole tõsi!"

„See on tõsi ja sellepärast on ta weel koledam, kui tahate. Ja mis iseäranis huwitaw: pärast niisugust piina- ja walupillerkaari heitsime mätaste wahele rohusse wõi sinikawartesse maha ja olime rahulikud ning õnnelikud, enamiste ikka pisut wäsinud ja roidunud. Öösel magasime kui siugud, ei näinud kurja undki. Ainult üks poiss, minu noorem wend, tema ei saanud peale seda ööseti magada, kargas mitu korda asemelt üles ja nuttis, karjus, nimetades waresepoegi. Aga teised ütlesid: mis sa rumal nutad, ja järgmisel korral tohtis ta ainult selle tingimisega piinapidule ilmuda, et ta öösel enam ei karju. Kui ta lubamise peale waatamata ometi karjus ja kätega wehkles, siis naersid teised ja pidasid teda päris napakaks poisiks."

„Piinasite teie ka?"

„Kuidas muidu, ikka ka."

„Ja magasite rahulikult?"

„Päris rahulikult. Ega ma mõni napakas poiss tahtnud olla."

Nad waikisid natukeseks, siis ütles Kulno:

„Teie magaksite weel nüüdki rahulikult, nii püha ja waga olete."

„Kuidas te kõik mu sõnad ümber pöörate! Mul oli sel korral nii hea ja ma ütlesin ainult, mis tundsin, aga nüüd seletate teie, nagu oleksin ma mõni waresepoja tapja."

Neiu oli nagu pahane wõi nukker. Aga noormees naeris.

„Näete, kui wõõriti sõnu wõib mõista", ütles ta ja neiu tundis korraga, nagu oleks kõik ainult piinlik nali. „Aga waadake sinna", Kulno näitas käega kaugemale, „kuni wõserikuni, mis pahemat kätt ja sealt edasi metsa poole, näete, kuidas wesi põllulohkudes kirgab."

Nad seisid linnast wäljas maantee kaldal. Wulisewad ja sätendawad ojakesed hüplesid kraawi.

„Minu kodu oli jõe läheduses", rääkis Kulno „Muidu polnud muud näha, kui aga heinaküünid ja roheline kangas, aga kewadel, siis ujutas kõik üle, siis oli kõik ühine weewäli, tõmba purjed üles ja sõida, lenda..."

„Kas me ei pääseks mööda kraawikallast metsa poole?" küsis neiu.

„Tiiwu oleks waja, muidu upume porisse. Aga katsuda wõiks, on ju kewadine pori, armas pori, puhas pori."

Nad läksid, pidasid aru, läksid jälle, hüppasid lõikudest ja ojakestest üle, sattusid sitkesse sawisse, mis kiskus kalossid jalast, hädaldasid, naersid, aitasid teineteist ja olid lõpuks porised kui sätendaw kewade.

„Kunagi ei anna ma teile seda andeks, et te mu niisugusesse mülkasse meelitasite", ütles Kulno.

„Mina ei ole teid meelitanud."

„Kes siis? Kes ütles: lähme metsa poole?"

Neiu ei wastanud. Ta naeris ainult ja siristas kui linnuke lehestikus.

Ja edasi kippusid nad, oli ju pori täna armas pori, weetlew pori, luuleline pori.

Lutwei jõi, jõi waimustusega, jõi meeletult, jõi nagu hull, jõi nagu mehed ainult naiste pärast joowad. Ei olnud enam walgeid päiwi, ei olnud enam pimedaid öid. Lõbusõidudki wõeti ainult selleks ette et juua, olgu meeste wõi naistega üheskoos, aga lõbu ei leitud ometi mitte. Joodi ühest seltsimajast teise, joodi ühest trahterist teise trahterisse ja tehti rumalusi joobnud arutuses. Nõnda sattus ta kord Meriheinaga kokku, kes Kulno seltsis kuski waikses puhwetinurgas istus. Lutwei oli hästi „käest saanud", nii hästi, et Kõwa P selle „lastiga" ainult oma kõige pehmemaid kõwu oleks öelnud. Aga Lutwei arwas, et tal alles aru selge.

„Tere Kulno, tere kirjanikuherra!"

Lutwei ei annud ei ühele ega teisele kätt.

„Wõtad ehk istet?" küsis Kulno.

„Mul on kirjanikuherraga asja."

„Ma kuulan ja ootan", wastas Merihein, kes lootis kewadepidu sündmuste seletust. Aga ta eksis, sest Lutwei ütles:

„Me oleme ju nüüd sugulased ja sugulastega on ikka asja. Eks ole nii?"

„Ei mõista hästi, mis herra studiosus arwab", wastas Merihein.

„Me oleme ju nüüd kälimehed", ütles Lutwei.

„Kuidas nii?"

Nüüd wastas Lutwei päris talumeheliku tüsedusega, missugused kälimehed nemad Meriheinaga olewat. Kulno ajas kõrwad kikki ja Merihein naeratas kohtlaselt. Mis pidigi ta joobnuga muud tegema, kes küsis:

„Kas pole tõsi?"

Noormees kordas oma endiseid tüsedaid sõnu.

Kui Merihein selle peale midagi ei wastanud, rääkis Lutwei Kulno poole pöördudes ja rusikaga wastu lauda lüües:

„Aga rumal olin ma, täieline molkus. Mõtle ometi: mina, loll, usun, et Tiksi on mulle truu, aga tema, tema käib sinna, tead, ülesse, kolmesopilisesse, kirjanikuherra poole, käib ja ei lausu sõnagi, laseb omale laulusid ette lugeda, nii ja naa, surimuri, juba ammugi. Kärbsetapja niisugune! Asi edeneb jõudsaste, peenikest peret hakkab tulema, siis minu juurde, nutab ja ütleb, waletab ja keerutab, aga ütleb ometi, ütleb, tema armastab, ei wõi midagi parata, tema on õnnistatud ja õnnistaja tehku õnnistusega, mis heaks arwab. Nõnda ütleb ta, nõnda on lugu, nõnda on naised. Aga mina ütlen: närud on nad, täielised närud, sülitan nende peale, litad niisugused, ütlen ma..."

„Tasa, tasa", ütles Kulno ja pani rääkijale käe õla peale. „Sa oled praegu purjus, räägime sellest teine kord."

„Olen purjus ja jäängi purju, naised on litad ja jääwadki litadeks."

„Herra Lutwei", ütles Merihein tõsiselt, „kas te kaine peaga sedasama räägiksite?"

„Ütlen wõi kirikukantslist alla."

„Noh, siis wastan mina: kõik, mis te täna minu ja preili Wästriku kohta...."

„Preili! Ha, ha, hal Wõi korraga preili!"

„Kuula nüüd, mis sulle tahetakse öelda", manitses Kulno.

„Kõik, mis te täna minu ja preili Wästriku kohta rääkisite, on otsast otsani põhjendamata, on lihtsalt wale", kordas ja täiendas Merihein.

„Mis?" küsis Lutwei kahkwel ja tema nägu oli sedawõrd rumal, et Kulno tahtmata pidi naeratama.

„Teie sõnad on otsast otsani tuulde räägitud, nad ei wasta tõele", toonitas Merihein rahulikult ja kindlalt.

„Ka see wale!" karjus Lutwei. „Issand! Kus on siis tõde? Missugune peab siis tõde olema?"

Ja nagu oleks kainestaw hoog temast üle käinud, pööras ta Meriheina poole, pani talle käe õlale, wahtis paluwalt ja aineti talle otsa ning rääkis:

„Ma olen täis kui siga, olen joomisega arust ära, aga, Jumala pärast, rääkige teiegi tõtt. Kurat teab, aga mind piirawad ainult waled, ainult waled, hulluks wõib minna. Saate aru: ainult waled. Ta waletas alatasa, ei teinudki muud kui waletas, ta polegi muud kui wale, kõik oli wale, mis ta rääkis wõi tegi. Ma palun teid, palun ei tea mis nimel, ütelge õigust, unustage see tüli, teate, lõpupidul, ka siis olin täis, juba siis waletas, juba siis pettis ta, iga Jumala päew pettis. Te ei usu, kudas ta mind pettis, ninatpidi wedas! Ja mina olin rumal, loll kui saabas, ei saanud millestki aru, päris togu olin, täieline lontkõrw. Ja lontrus olin ma, teie ei tea, missugune lontrus ma olin! Mina kiskusin kärbsel tiiwad ära, mina panin ta õlleklaasi, mina, kõik mina, Jumala tõsi mina, aga rumal olin ma, ei saanud tema nüketest aru; tema ajas ju, tema andis mõtte, temale tegi see nalja; ta tahtis meid riidu ajada, ajaski riidu, ajas minu teie juurest wälja, tuli ise asemele, mina olin ju tüliks, alles pärast mõistsin, mina mõistan ikka pärast, niisugune lontkõrw olen. Siiski, Jumala pärast, ütelge ometi teie tõtt, puhast tõtt, ma usun teid, teie pole naine, teil on ausust, südametunnistust, ütelge, ma palun .."

„Ma ütlesin juba: teie eksite põhjalikult. Ta on ainult paar korda minul külaliseks käinud, see on kõik."

„Siis pole teil temaga midagi tegemist?"

„Mitte põrmugi."

„Wõite wanduda?"

„Teie ajate naerma..."

„Ma palun."

„Hea küll, et teid rahustada: ma wannun."

Lutwei laskis toolil seljakile ja wahtis suuril silmil oma ette.

„Ka see wale", lausus ta ärdas lootusetuses, nagu seda ainult purjus inimesed teewad, kes ühest tundmustewalingust teise heitlewad. „Kõik on wale, kõik wale", kordas ta, „ka wiimased sõnad on wale. Ja mina uskusin, tema rääkis ja mina uskusin, aimasingi, et waletab, aga kui kinnitas, et on tõsi, siis uskusin aimduse ja mõistuse wastu. Ja see kärbes, kärbse tiiwad, mis ma neist tahtsin, kui kõik on wale? Miks me siis riidu läksime, miks ma sealt ära tulin, kui ta waletas? Ma polnud ju siis teel tüliks, ma olin null, null olin, päris null, kui ta waletas, kui ka see wiimane on wale..."

Lutwei rääkis, nagu soniks wõi unistaks ta.

„Kuule, mu poiss", ütles Kulno, nagu oleks ta sonija wanem wend, „jäta seda täna, su pea on segane, räägime homme, katsume homme nõu leida. Tule, ma wiin su koju, ma tulen sinuga kaasa, lähme, wärske õhk karastab."

Aga Lutwei ei tahtnud minna. Ta pööras Meriheina poole, öeldes:

„Ja mina, tola, olin teie peale kade. Sellest see tüli tuligi. Tagusin küll wahel pähe, see ei wõi olla, see on wõimata, uskumata, kuulmata, Merihein ja tema, aga uskusin siiski. Ta rääkis weel ühest sepast wõi lukusepast, sellega pidi tal midagi olema. Ehk on lõpuks see tõsi, ehk pettis ta mind ometi selle logardiga... Kuradite päralt", pööras ta Kulno poole, „kui sa teaks missugune wirtsa maik on suus ja kui walus!"

„Tule, lähme koju, seal räägime, seal seletame kui tahad, siin kuulewad teised", rääkis Kulno pehmelt ja tröostiwalt.

„Las' kuulda", wastas Lutwei waljult. „Ma ei taha koju minna, ma ei taha neid ruumisid näha, kus ta waletas, kus mina, eesel, uskusin. Tead, wa wennas, niisugune lontkõrw pole ma enne kunagi olnud."

„Mina küll", wastas Kulno lihtsameelselt.

See tegi Lutweile nalja.

„Sina ka?"

„Mina ka."

„Pole tõsi!"

„Päris tõsi."

„Keegi ei wõi niisugune lontkõrw olla, nagu mina olin."

„Me kõik oleme ajuti suured lontkõrwad”, tähendas nüüd Merihein.

„Ka teie?” pööras Lutwei kirjaniku poole.

„Kuidas muidu.”

„Weel nüüd?”

„Kes teab, ka nüüd. Aga kuulge, noormees, mis mina arwan: seni kui me weel lontkõrwadeks wõime saada, maksab elada, mis pärast seda tuleb, seda läheb waja ainult hingeõnnistuseks.”

Kulno ja Meriheina tõendused jahutasid pisut nooremehe meelt, aga koju ei tahtnud tema siiski minna ja nõnda wiis Kulno ta oma juurde.

Wäljast tulles hakkas alkohol soojas toas uueste peas kihisema ja ärdal meelel pihtis Lutwei oma elu, oma pattusid, oma õnnetusi. Seda oli ta waremaltki purjus peaga teinud, aga mitte niisuguse walusalt kõrwetawa maitsemisega ja lootusega, leida tröösti. Ta tundis enese poisiklopatsina, tundis enese alandatuna ja naeruwäärsena. Rääkides hakkasid tal wiimaks silmad wett jooksma, harwade pisarate kaupa. See ei olnud nutt, ei, nutt polnud see mitte, aga ometi oli, nagu nutaks ta rääkides. Kange pakase käes pisarlewad nõnda mõne inimese silmad.

„Ta tahab mehele minna, see on kõik"‘ arwas Kulno Tiksi kohta.

„Ei, see pole see. Ma pakkusin talle laulatust, ta ei wõtnud wastu, nuttis, põlwitas, aga wastu ei wõtnud."

Kulno waikis ja laskis Lutweid rääkida. Oli, nagu kuulaks ta iseennast, seda ennast, kes elas, patustas, kannatas ja kaebas aastate eest.

Wõi ei kannatanud ega kaebanud tema sugugi nõnda? Ehk ei oska tema Lutwei kaebehelides muid toona tabada, kui aga ainuüksi neid, mida ta millalgi iseenese rinnas kuulatanud? Wõib olla, meie ei tea ilmast üleüldse muud, kui aga seda põrmukest, mis leidub wähemalt idunagi meis enestes? Kõik muu on ehk sealpool meie ilma läwe, kõik mu on hauatagune, surnute riik, kuigi ta oleks elawaid täis. Nõnda mõistaksime teiste kannatusi ainult kannatades ja teiste waludele kaasa tundes tunneksime tõepoolest ainult iseenestele kaasa. Meid huwitab teiste, kannatus ainult sel määral, kui palju nad meie wiisil kannatawad. Kes kõigele kannatusele tahawad kaasa tunda, need peawad wõima koguni kannatusi maitsta, peawad wõima kannatada kui ussike, kui rohulajuke, kui lõhnaw lill, kui pakatawalt muhelew maa, kui liiwaterake.

Lutwei räägib, nagu oleks ta poolunes, nagu oleks ta kõneleja kuutõbine. Oma mõtetest ärgates tahaks Kulno teda tröostida, tahaks öelda, et naised on halwad, südameta ja halastamata, kui nad armastawad, aga talle turgatab Tiksi meelde, kes naeris, kui ta hiljuti Lutwei poolt tuli, naeris ja siristas, ja nõnda ei ütle Kulno midagi. Ta waikib ja kuulab ainult, kuni ta uueste langeb oma mõtete radadele.

Kuidas weeojakesed ja põllulohud, isegi porilombid sädelesid, kui naeris ja siristas Tiksi! Kuidas oli tema, Kulno, siis rääkinud pühadusest ja wagadusest ja kuidas oli ta näinud, et neiu silmad awatelewad ja huuled äratawad himu!

Hea on ilmas elada, kui porilombid alles nõnda sädelewad, hea on elada, kui wõib naerda ja siristada nagu Tiksi.

Halb on nutta ja kaebada, aga oleks weel halwem, kui walu teeb tummaks ja kui silmad ei anna wett.

Kulnole tuleb naine meelde, kel oli palju lapsi, kes kõik langesid surma küüsi, ruttu, lühikeste waheaegade järel. Alguses nuttis ema, aga pärast jäid silmad kuiwaks ja siis liikus ta kui wari ruumides, kus hiljuti kisatses mureta elu, liikus ja kurdus...

Kulno mäletab weel koera, arukat karjakoera, kes läks hulluks, ja hulluna lasti ta maha. Pauk ei tabanud õiget kohta ja marukoer wõis surres häält teha. Teine kord oli Kulno kuski wabrikuruumis, kui inimene masina wahele läks. Õnnetu kisa kuuldes pidi ta tahtmata sureja marukoera peale mõtlema: surres häälitsesid mõlemad petwalt ühte moodi; inimene karjus kui hull loom ja hull loom tegi häält kui inimene.

Ei ole weel kõige suurem walu, mis toob pisaraid, ei ole kõige raskem kurbus, mida wõib panna sõnadesse.

Nõnda mõtles Kulno, kui Lutwei kaebas nagu poolunes ja kui ta rääkis nagu kuutõbine, pikkamisi waiksemaks jäädes, soiudes, suikudes, unehõlma langedes.

Järgmisel hommikul oli tal kuri pohmelus ja inetult pondunud silmad. Eilsest õhtust ja tema sündmustest ei kõssanudki. Ka Kulno waikis. Wältawa kibelemise järel sai Lutwei wiimaks lausutud:

„Inimene on kui raisk!"

Ta ütles seda pööritawa tülgastuse ja jälkusega ning sülitas kõigest südamest. Sülitamise lopsakus ja mahlakus meeldisid Kulnole. Talle tuli meelde, mis nad „ristsetel" sülitamisest olid rääkinud ja sellepärast ütles ta:

„Sülitad, nagu oleksid rahupiipu popsinud."

„Ai kurat, küll on wastik! Isegi piip on wastik! Tead, kui ma nüüd koju lähen, siis peksan nad kõik puruks. Jumala eest, kõik! Teen puhta töö ja siis hakkan uueste otsast peale."

„Ä'ä räägi rumalust."

„Tule kaasa ja waata, kuidas see käib, ole tunnismeheks. Tunnen, ma pean midagi tegema, kas wõi lõhkuma, purustama, muidu ei saa, ei wõi."

„Ja sellepärast peawad piibud kannatama?"

„Mul pole ju muud, mis wõiks kannatada."

„Aga mõtle ometi mälestuste peale, mis nendega ühenduses."

„Just sellepärast peawadki nemad kannatama."

Kulno mõistis ja waikis.

„Aga piipudele anna siiski armu", palus ta wiimaks.

„Tahad, ma kingin nad sinule?"

„Mis mina nendega teen, ma ei suitseta ju. Kingi mõnele teisele."

„Kellele näituseks? Ütle ja sinu tahtmine sündku."

Kulno mõtles.

„Kingi, see tähendab, anneta nad asutatawa muuseumi heaks."

„Mis see nendega teeb?"

„See ei puutu enam sinusse. Muuseum wõib nendega ahju kütta, laste mängukanniks tarwitada wõi prügikasti wisata, see on tema asi, see ei käi enam sinu wõimupiiridesse."

„Sa räägid päris tõsiselt?"

„Muidugi."

„Aga ometi on see nali."

„Kas naljast siis tõsiselt rääkida ei wõi? Aga mis peaasi, mine wõta kinni, mis on ilmas tõsi, mis nali."

„Hea küll, muuseum saab piibud omale."

„Aga sa pead neile kaaskirja ligi andma, kus seisaks nende ajalugu, nende suguwõsalik wõi nii öelda tõulik, raassilik saamislugu. Sa rääkisid kord, igal piibul olewat oma elulugu, oma minewik ja wististe ka tulewik, igal piibul olewat oma maik, lõhn, maised omadused ja peaaegu hingelikud iseäraldused, mida ta inimesega alalises läbikäimises omandanud. Umbes nõnda rääkisid sa. See kõik pane ilusaste kirja. Kirjuta sellest pikalt ja laialt, too tõestusigi päewawalgele, olgu nad põhjendatud dokumentidega wõi usaldustäratawate suusõnadega. Ära unusta kirjutades nõutawat teaduslikku tõsidust, uurijalikku terawust ja loogilist järjekindlust, ehk olgu siis, et sa piipude hingeni jõudes kaldud weidi, ainult tsipakene, müstikasse, mässid tõestamatu saladuslikku loori, sest seda nõuab inimlik teadmatus. Muidu — ole põhjalik ja jää kaineks, jää kuiwaks, nagu kohane teaduslikule waimule."

„Kas ei wõtaks sina kaaskirja kokkuseadmist oma peale?"

„Ma ei tunne sinu piipude elulugu ja hinge."

„Kui lõhn on asja hing, nagu Meiihein armastab tõendada, siis on ju minu piipude hinge kerge tundma õppida."

„Sa arwad, nuusuta ja hing on käes?"

„Just nii!"

„Aga nina, nina, kuhu jätad sa nina?! Minu arwates lõhnawad, näituseks, kõik lilled, tingimata kõik; et meie kõigi lõhna ei tunne, see ei tõenda midagi: meil puudub haistmiseks nina.

Mõned majandusteadlased julgewad tõendada, et kõige wiljakamad maad seisawad harimata, sest meil puudub nende harimise wõimalus, mina söandan kinnitada, et kõige peenema lõhnaga lilled alles asjata lõhnawad, sest inimesel puudub wõimalus nende haistmiseks. Sinu piipude ja minu nina wahekord on umbes seesama, millest järgneb: kaaskirja kirjutad ise. Pealegi, mul pole aega. Sa tead, ma kirjutan oma kandidaditööd, juba kaks aastat

kirjutan, aga walmis ei saa, kuigi aina kirjutan ja ostan raamatuid. Minul on see õnnetus, et ma theemast kõrwale kaldun, sellepärast ei saagi ma kandidaditööd walmis. Olen juba nii mõnegi töö kirjutanud, aga ikka pole see, mida kandidadilt nõutakse. Kardan, et piipude kaaskirjaga niisamuti sünniks. Aga mõtle ometi, mis oleks, kui ma ka siin kõrwale kalduksin ja kui piipudele kaasa annaksin, ütleme näituseks, kirewate kaljakannude wõi triibuliste seelikute suguwõsaliku eluloo.”

Nõnda rääkisid nooredmehed ja Kulnol oli palju kergem, et Lutwei meel hakkab juba jalgu alla wõtma.

Merihein oli mõne õhtu Tiksit oodanud, oma aimduse wastu oodanud, aga Tiksi ei tulnud ega tulnud. Kes teab, ehk oleks kõik sellega lõppenud, kui mitte Lutwei oma joobnud arutuste ja paljastustega poleks meeli pahupidi pööranud ja Meriheinale uusi oletusi, uusi lootusi lubanud. Nüüd ei saanud wanapoiss enam rahu, nüüd pidi ta Tiksit nägema, pidi temaga rääkima, tema enese suust seletusi wälja meelitama.

Merihein uskus, et Tiksi wõib waletada ja petta, kurjalt ja hoolimata petta, aga ta uskus ka, nagu kõik mehed usuwad, kainemadki usuwad, et naiste waletamine ja petmine on ikka teistele määratud, mitte temale. O, tema on teistest erinewas seisukorras, temal on iseäralised omadused, temal on kogemusrikas ja läbitungiw pilk, mis teeb wõimatuks igasuguse wale, igasuguse pettuse!

Merihein unustas, et Tiksis on midagi niisugust, nagu ta waremalt paaris naises näinud, kes olid petmises nii imelised meistrid: needsamad silmad, seesama suu, hambad, naeratus, seesama waikne ja unistaw waade, milles oleks nagu lapselik otsekohesus ja süütus, petlik süütus. Kui nad waletasid, siis wastasid nad ilusaste ja loomulikult, nii ilusaste ja loomulikult, et Merihein weel aastate pärast nende walet kippus tõeks pidama.

Ilusad ja armsad waletõed!

Merihein unustas kõik, mis ta eluajal õppinud, sest unustamine oli hea ja uskumine magus.

Aga kui usu peale waatamata Tiksi siiski ei ilmunud, kui teda polnud juhtumisi uulitsalgi näha, siis sai Merihein kärsituks ja kirjutas. Ta kirjutas esimese kirja, lühikese, mänglewast waimust juhitud kirja, milles helises waikne unistus; ta kirjutas teisegi kirja, mis oli pikem ja tõsisem kui esimene, aga kolmandat kirja, milles oli rohkem kui kahes esimeses kokku, ei saatnud ta enam ära, waid läks selle asemel Tiksit õhtul kontori ette uulitsale ootama. Walega wabastas ta enese pooltundi warem tööst ja läks — kärsitul sammul, põksuwal südamel. Ootamine õnnestas, ta sai neiuga kokku, kuid sel oli suur rutt, wäga suur rutt.

„Te tulite õnnetul päewal", seletas ta, „täna pole mul sugugi aega. Oleksite ometi eile tulnud."

„Ma kirjutasin teile kaks kirja, kolmanda jätsin saatmata, tulin ise."

„Kaks kirja? Mina pole midagi saanud."

„Ega nad ometi selle lühikese teega kaduma läinud."

„Nad ehk pole mulle kätte andnud! Ah seda ema ka, ta unustab kõik ära, wana inimese asi, aga mõnikord wõib see mind hirmsaste wihastada."

Tiksi näost ja häälest wõis aimata, et see teda tõeste nii hirmsaste wõib wihastada.

„Aga miks te kolmandat ära ei saatnud?" küsis ta Meriheinalt, „ehk oleks sellel parem õnn olnud. Põletasite ära?"

„Ei põletanud."

„Rebisite puruks?"

„Ka mitte."

„Mis te siis tegite temaga, ütelge, ma palun."

„Ta on taskus."

„Kas te ei tahaks teda mulle kätte anda, saaksin ühegi kirja teilt."

Merihein kõheles, pidas aru, aga andis ometi küsitud kirja, mille neiu põue peitis, pealegi niisuguse rutuga, et ta tänamisegi unustas. Kirja andmisele järgnes Meriheina rinnas kohe kahetsus, mõtteta pelglik kahetsus.

„Pärast, kui aega saan, siis loen", ütles Tiksi, kui kiri juba kindlas paigas.

Kiireste sammusid nad mööda uulitsaid linnaserwa poole, kus Tiksi asus; waewalt jõudis Merihein neiuga kaasa, nii suur rutt oli sel: ema ootas, pidid üheskoos kuhugi minema, wõõrsile kuhugi, haiget waatama wõi midagi muud sellesarnast tüütawat ja piinlikku. Aga Tiksi ei wõinud parata, pidi ema soowile ja haige kutsele järrele andma, haige ootas ja palus jumalakeeli, oli neiu hea tuttaw, wana sõber, wõib olla näewad teineteist wiimast korda. Tiksil on nii kahju, et ta peab minema, tal on ka kahju, et kaks kirja kaduma on läinud, aga tal on heameel, ta on rõõmus, et ta kolmandagi õnnelikult kätte sai.

Merihein ei kuulnud kõike, mis neiu rääkis, sest wastutulejate pärast jäi ta temast ajuti maha ja pidi sammu lisama, et järele jõuda. Wiimaks sai ta mahti öelda:

„Olin Lutweiga koos, tema rääkis imelikka asju."

Merihein tundis, et ta juttu kustki mujalt oleks pidanud algama, aga midagi paremat ei tulnud tal meelde. Pealegi oli Tiksi nägu ja tegu niisugune, et Merihein korraga enese waimuwaesena tundis.

„Tema on sest ajast üleüldse imelik, kui ta teie juurest ära läks", wastas Tiksi asjalikult ja elutargalt.

„Ta rääkis nimelt teie kohta imelikka asju", jätkas Merihein.

„Minu kohta?" imestas neiu, nagu oleks jutt wõhiwõõrast inimesest. „Mis on temal minu kohta rääkida?

„Teie olewat selles süüdi, et tema minu juurest ära läks."

„Mina? On ta arust ära! Mis puutub see minusse."

Merihein tahtis edasi rääkida, aga ei teadnud, kuidas seda teha. Wiimaks ütles ta kohmades:

„Tema olnudki see, kes kärbsel tiiwad ära rebinud."

„Seda wõib temast küll uskuda, niipalju tunnen ma teda."

„Aga teie olewat talle selle mõtte andnud, teie tahtmine ja kihutus olnud see."

Tiksi naeris, naeris rõõmsalt ja ülimeelikult ja Merihein kuulis nagu esimest korda, kui südamlikult ja ülimeelikult Tiksi wõib naerda. Silmad omal aina sätendasid ja sätendasid ning wilasid pealuus jooksta. Ai kuidas nad wilasid, ai kuidas nad kilasid!

„Herra Lutwei oli wist purjus, kui ta nõnda rääkis", ütles Tiksi, kui ta naerust wõitu oli saanud.

„Na parajaste."

„Nojah, seda ma arwasin kohe, tema räägib ainult purjus peaga niisuguseid asju. Ja teie uskusite?"

Merihein ei söandanud öelda, et ta joobnud üliõpilase sõnu oli uskunud ja et just selle usu õlul täna neiut uulitsal ootas.

„Tema on päris hirmus inimene oma joomisega", seletas neiu, „ja joobnult pole tal aru ega otsa, mis ta räägib. Kuipalju olen pidanud mina tema tühjade juttude pärast kannatama."

Tiksi oli nukker, üsna nukker.

„Joobnult ei hooli ta millestki", jätkas ta, „mitte inimestki. Siis saadab ta seda täide, mis ta kainelt walmis sepitsenud. Mina tunnen teda. Aga mis tahab ta siis nüüd selle uue pläraga?"

Tiksi waikis ja tal oli nägu, nagu mõtleks ta millegi üle järele.

„Ah soo! Mõistan, mõistan, küll ma ta krutskid tunnen. Ta püüab meie head wahekorda rikkuda, ta on kade, muud midagi ei wõi see plära tähendada, ta ei salli, et mina teie pool käin. Jajah, nii see on! Sellepärast rääkis ta teistki nii inetult, ma ei hakka seda kordama, ei taha, wäga inetult rääkis ta."

Merihein ei mõistnud, mis wastata ja Tiksi lisas natukese aja pärast kergel ohkel juurde:

„Waene poiss!"

„Jah, õnnetu oli ta küll", hakkas nüüd Merihein, „aga ta rääkis weel hullemaid asju, rääkis, et..."

Aga Tiksi polnud täna nähtawaste sugugi uudishimulik, sest hoolimata katkestas ta Meriheina lause, öeldes:

„Kahjuks pean mina siia sisse minema, ühe oma sõbranna poole, ka tema tuleb haige juurde kaasa, ema käskis tema poolt läbi minna."

„Millal wõiksin teiega kokku saada, millal on teil aega, preili?" küsis Merihein wiimasel silmapilgul.

„Ei tea praegu kindlaste, aga kui ma teie kirja läbi loen, küll ma siis wastan, oodake, ma teatan, millal ja kus. Tulen ehk warsti ise teie poole, te olete õhtuti ikka kodus?"

„Kodus.”

„Noh, hea küll, ma tulen siis.”

Neiu kadus hoowiwärawate taha ja Merihein läks lonkides koju poole, üsna tasa läks ta, pea longus, piht wimmas ja ta meel oli raskem kui mitmel setmel aastal.

„Kuidas ta küll naerda võib”, sonis ta endamisi, sonis ja lonkis kiwisel tänawal.

„Te elate üksi siin?” küsis Tiksi sisse astudes.
„Üksi, päris üksi. Siin on weel teine tuba, ehk soowite sisse astuda ja waadata!”
Kulno lükkas waheukse lahti.
„Enne elas siin mu seltsimees, aga juba üle aasta on kõik ainult minu päralt. Näete, ümberringi aed.”
„Kui ilus!” ütles Tiksi waikses ekstaasis. Ta seisis silmapilgu mõttes, siis püüdis enese nagu millestki wabastada ja hüüdis imestanult:
„Kui palju raamatuid!”
Keset tuba jäi ta seisma ja waatas ringi: üks kaks, kolm riiulit ja kõik peaaegu täis. Tiksi oleks tahtnud öelda, et ei Lutweil ega Meriheinal, et kellelgi pole nii palju raamatuid kui siin, aga ta waikis, mõtles ja waatas, waatas ja imestas. Et aga midagi öelda, küsis ta:
„Mis neis raamatutes kõigis on?”
„Sõnad, aina sõnad”, wastas Kulno naeratades.
„Kui palju sõnu!” imestas Tiksi weel enam ja Kulno ei saanud aru, oli see imestus tehtud wõi loomulik.
„Wõib neid raamatuid waadata?” küsis neiu natukese waikimise järel.
„Olge head. Siin sellel riiulil on ehk kõige huwitawamad. Wõtke, näituseks, see.”
Kulna tähendas mingisuguse loodusteaduse raamatu peale, kus leidus palju pilta.
Neiu istus riiuliesisele waibale, wõttis kehaka raamatu põlwedele ja hakkas lehitsema. Kui nõnda kähärdunud juukselokk silmadele langes, tuletas ta wäikest tütarlast meelde. Mitte märkigi polnud järel jäänud sellest elutargast naisest, kes mõni päew tagasi Meriheinaga uulitsal ruttas, tõtates haiget waatama wõi kuhugi mujale pakilisesse paika.
„Oleksite wõinud raamatu lauale panna, nõnda on halb”, tähendas noormees.
„Ei, just nõnda on hea”, wastas neiu ja waatas niisugusil silmil üles, nagu tunneks ta häbi, et temal nõnda hea on ja mitte teisiti.
„Kui on hea, siis on wäga hea”, oli ka noormees nõus ja istus tooliga neiule lähemale, kumardas alla tema poole, nagu oleks ka temal himu pilta waadata. Neiu lipsis ja lipsis, pööras lehti ka siis, kui silmad üles nooremehe poole waatasid, kes midagi rääkis.
„Ma paneksin teile heameelega ühe küsimise ette”, ütles Kulno äkki eelmist jutulõnga katkestades. „Kas teie ei tahaks mulle öelda, miks te Lutweiga lahku läksite?,”
Neiu lõi silmad maha ja wastas põigeldes:
„Ma ei tea miks, tema tahtis.”
„Aga Lutwei ütleb, et teie tahtsite.”
„Ütles ta seda?”
„Ütles, ja teda usun ma siin enam kui teid.”
„Siis ma ei tea, ei tea midagi.”
Kulno waikis ja silmitses neidu aineti, kes silmad raamatule pööras ja pea longu laskis, nagu köidaks mõni iseäralik pilt tähelpanemist Nõnda ei näinud noormees muud kui neiu pealage ja tema kõrwalesti, mis helendama hakkasid.
Kulus paar silmapilku, nähtawaste paar piinlikku silmapilku, sest neiu käed hakkasid teadwuseta midagi näppima. Nagu andeks paludes tõstis ta silmad wiimaks üles, lausudes:
„Miks te seda pärite?”
See kõlas nagu küsimine, aga ometi oli ta ennem kahetsus: seda poleks tarwis.
„Lutwei on ju teile laulatust pakkunud”, ütles Kulno.
„Kui te seda teate, mis te sellest siis weel räägite.”
„Ma tahaksin teada, miks te temale ei läinud?”
Tiksi ei wastanud, ta punastas ainult.
„Teil on ehk piinlik, aga ehk wastate siiski, sellepärast teid kutsusingi.”
„Ainult sellepärast?”
„Mitte just, aga ometi.”
Kulno tõusis toolilt ja liikus pisut. Ta tahtis mõelda, aru pidada, aga ta tundis, et pea töötab halwaste. Nõnda istus ta uueste toolile.
„Kui ma teaksin”, hakkas neiu.
„Kui te teaksite... mida?”
„Milleks te küsite.”
„Ütlen seda pärast.”
„Aga üks tingimine.”
„Hea küll.”
„Lutwei ei tohi seda teada.”
„Iseenesestki mõista.”
„Ma ei tahtnud tema naiseks saada.”
„Seda ma tean, aga miks?”
„Meil poleks lapsi.”
Neiu wahtis jällegi raamatusse ja tema kõrwalestad helendasid weel enam kui esteks. Kulno tõusis toolilt, astus paar sammu, pööras siis neiu poole ja ütles endamisi:
„Selle mõtte peale oleks pidanud ma isegi tulema.”
Et neiu midagi ei wastanud, siis istus noormees tema juurde toolile ja wahtis kähardunud pead, mis weel madalamale näis langewat. Kulus natukene aega. Siis julges neiu silmad nooremehe poole tõsta, nagu tahaks ta küsida: mis te m’ust piinate? ja Kulno arwas, et need silmad on awatelewamad kui kunagi enne ja et neiu huuled hõõgawad himu.
„Teate, Tiksi”, ütles Kulno, „ma olen teid ikka tubliks tüdrukuks pidanud, aga tuleb wälja, te olete tublim, kui ma arwanud. Tõepoolest, weel tublim.”
Ja Kulno tõusis jällegi toolilt, et liikudes mõtteid koguda, aga ka seekordne katse oli asjata, sest neiu saatis teda imelisel pilgul, ja nõnda istus ta uueste toolile, kumardas neiu poole ja küsis:
„Kas te ei tahaks mulle tulla?”
Nüüd oleks neiu silmis nagu hirm; ta laseb pea madalamale kui kunagi enne ja ei lausu sõnagi.
„Mul on ju küll wäike sissetulek, aga ehk saame läbi. Mul pole midagi, kui aga need raamatud, aga kui teie tulete, siis olete ka teie.”
Neiu muutus waibal pisikeseks, nagu oleks ta tõepoolest wäike tütarlaps. Tüütu lokk langeb silme ette ja painutatud kaelal liiguwad nooremehe hinguse käes üksikud pehmed juuksekarwad.
„Miks te ei wasta? Ei taha tulla?” küsib Kulno ja wõtab silmeesise loki oma sõrmede wahele „Lubada pole mul tõepoolest midagi”, räägib ta edasi, kui neiu endiselt waikib, „aga tulla wõiksite ehk siiski.”
Neiu ei wasta ikka weel, ta saab ainult kord korralt wäiksemaks. Siis krabisewad esimesed pisarad raamatule ja neiu surub käed silmadele, kuna raamat põlwedelt waibale libiseb.
„Miks te nutate, Tiksi? Ma ei tahtnud haiget teha... ma ei mõtle nõnda, nagu teie ehk arwate... ma mõtlen, et on täieste teie asi, kas laulatada wõi ei.

Minu meelest on meie elu rohkem wäärt, kui kõik tühised talitused, sellepärast on ehk parem, et teeme nagu teisedki, muidu wõiksid nad teid haawata.”

Tiksi nutab ainult. Ta on külgepidi wastu raamaturiiulit wajunud ja juukseid on weel rohkem silmadele langenud.

Kulno on nõutu. Mõtted sähwiwad tal peas läbisegi. Meelde turgatawad talle Lutwei joobnud sonimised Tiksi waletamisest, petmisest, keerutamisest, ninatpidi wedamisest, Meriheinast, mingisugusest lukusepast ja ta sattub mõttele, et ehk on see kõik wale ja ehk on saladuses alles tõde, mis paneb neiu pisaraid walama. Ta lükkab lahtise raamatu kõrwale, põlwitab neiu juurde põrandale, wõtab tal kätest kinni ja eemaldab nad nõres silmilt, küsides:

„Olen ma siis tõeste nii halb, et te mulle ei taha tulla?”

Uue hooga nutma hakates poeb neiu nooremehe ligi, peites oma pead kuuehõlma.

„Ma tahan ju”, nuuksub ta.

„Mis sa siis nutad.”

„Ma olen ju nii rumal.”

„On see siis nii suur õnnetus, et sellepärast nutad?”

„Sellepärast ja muidu.”

„Päris muidu?”

„Niisama.”

„Ei millegi pärast?”

„Midagi on.”

„Mis siis?”

Tiksi nutab.

„Katsu rääkida, katsu öelda, siis läheb üle.”

Aga Tiksi nutab ainult, nutab walusalt, nutab kõigest hingest, nutab nagu ainult need nutawad, kellele suurt kurja tehtud, suurt walu sünnitatud.

„Nõnda ei tohi, Tiksi, teed haiget. Kas sa siis mulle ei wõi öelda?”

„Ei saa, ei oska.”

„Katsu ometi. Ütle tasa, ütle päris tasa.”

Nuuksumine.

„Noo, Tiksi, mu Tiksi.”

Neiu tahaks weel enam oma pea ja silmad peita.

„Walus on”, sosistab ta, „kahju.”

„Mu wäetike”, hellatab Kulno.

„Kahju, et...”

„Et?”

„Et olen... niisugune.”

„Missugune?”

„Pole... puhas!”

Kõik oli ainult sosin, aga wiimane sõna kostis kui karjatus. Kulnol käis luust ja lihast läbi. Nõnda oli ta kuulnud häälitsewat ainult lapsi, wäikseid, nõrku loomi, linnupoegi, kui neile tehakse liiga.

Ja kui neiu kramplikult nuuksudes talle lähemale poeb, surub ta teda kõwemini wastu rinda, nagu tahaks ta teda siinsamas lämmatada, et mitte enam kuulda tema karjuwat sosinat. Ta ei tea, mis on sündinud, aga ta teab, et midagi on sündinud: nagu oleks keegi temas eneses Tiksi häälel karjatanud ja nagu ei nuuksuks Tiksi, waid tema ise, ärdalt, ärdalt, millalgi warem, paljude aastate eest.

Talle tuleb meelde, mis ta hiljuti Tiksi wagadusest pühadusest rääkinud — seal, wäljal, kraawikaldal, poris, luulelises kewadeporis, ojade wulinal, loikude sädelemisel, naerdes, kui Tiksi siristas, — ja ta arwab, et ta enam nõnda ei räägiks.

Ei, ei, Tiksi pole sugugi waga, nagu tema uskus, ta pole ka püha, nagu neiu ise ütles, aga ometi oleks ta nagu see ja teine.

Ikka waljemini surub noormees neidu wastu rinda, kuni ta wiimaks ütleb:

„Tead, Tiksi, me oleme mõlemad weel küllalt rumalad, et üheskoos õnnelikuks saada.”

Nüüd saab nutt uut hoogu.

Mitte walu pärast ei nuta enam Tiksi, mitte ka rõõmu pärast, waid midagi muud on, mis oleks nagu kurbuse ja rõõmu ühine walang. Wõib olla, on see ehk õnn, millest Kulno rääkis, wõib olla on see maine õndsus, mis saawutatakse suure kahetsusega ja pattude pihtimisega, kui tunnistus leiab õige kuulaja, õige pihtiisa.

Tiksi ei tea, mis see oli wõi kuidas see tuli, aga kohe, kui ta üle Kulno korteri läwe astus, waldas teda imeline ennemaitsmata tundmus. Ta oleks tahtnud esimesel silmapilgul läbi akna aeda hüpata ja aiast niisama tuppa tagasi; ta oleks tahtnud laulda ja siristada, nagu seal wäljal, päiksepaistel; ta oleks tahtnud imestada iseenese ja teiste üle, kõige üle. Põrandale oleks tahtnud ta pikali heita, piherdada ja weereda oleks tahtnud ta, nagu lapsed seda murul teewad, roosad saarekesed helendawad aga; ta oleks tahtnud pärast lamama jääda — kauaks, kauaks, wahtides sinisesse taewa, oodates seda wärwikirges pilwerünka, mis tõuseb metsa tagant.

O, tema’p see ongi, kellest Merihein rääkis, kui ta käe pani Tiksile ümber piha, tema’p see ongi, kes tuleb sinetawast metsast! Kui wõiks seni lamada, kuni ta siia jõuab, kui wõiks liikumatuks jääda, kuni ta on ligi, see oodatu, unistatu, ihaldatu!

Ja kui siis Kulno rääkima hakkas, tundis Tiksi, et see, kes sinetawast metsast pidi tulema, on juba tulnud, seisab tema ees, aru nõudes, kuidas teda oodatud, igatsetud.

Aah! Õnn on nii ligi, ainult usk peab olema tema tabamiseks, õnn on nii kättesaadaw, ainult julgus peab olema temast kinnihakkamiseks. Aga Tiksi saab korraga araks ja usuwaeseks, unistatud õnn teeb ta ebausklikuks ja patuseks.

Ta tunneb, nagu oleks tal täna esimene suur kaotus ja esimene suur kahetsus, ta tunneb seda sellepärast, et suur õnn on nii ligi ja et ta wõib mööda minna kas wõi alatiseks.

Ta tunneb enese wäeti ja rumalana, ta tunneb, et olekski ta Meriheinaks, ometi ei oskaks ta mingisugust eluraamatut kirjutada, ka kõige rumalamatki mitte, sest elu on ikka teistsugune kui tema arwab, hoopis teistsugune.

Ta tunneb ainult, et suur õnn on nii ligi ja et õnne eel sammub suur kaotus, suur kahetsus. Mis peaks ta siis muud tegema kui nutma, mis jääb siis muud üle kui nuuksuda.

Las’ teised ütlewad, missugune on elu, las’ teised kirjutawad eluraamatuid, Tiksi ihkab ainult oma suurt õnne, muud ei midagi, mitte midagi.

Sellepärast nutabki ta.

Kulno püüab teda tröostida, rääkides:

„Ära nuta, see on möödas. Nüüd teeme teisiti, teeme nagu kord ja kohus, see on ju nii tühine asi, meie elu ja õnn on rohkem wäärt, kui kõik need inimeste tembutusad. Ja siis, tead mis? Siis lähme pulmareisile, Jumala eest, lähme. Seks ajaks on kõige ilusamad lilled ja siis lähme. Jatkub raha, sõidame, ei jatku, lähme jala. Wõtame pambud selga ja lähme.”

Tiksi nutt muutub ägedamaks.

„Ma näitan sulle, kus kaswasin, näitan sulle seda jõge, millest wiimati rääkisin. Seal on hõbedased särjed, werewad silmad aga kirgawad aina, ahwenad wöödilised kui tiigrid ja haugid kui ubadega üle wisatud, hallid täkud hirnuwad ja kaabiwad, norskawad ja tralliwad, pole muud kui istu peale ja sõida, kihuta, mäest üles, mäest alla, külm tuul käib südame alt läbi.’

Tiksi nutab.

„Ma wiin su jõele sõitma, lokkawasse luhta wiin su, kahiseb aga kui astud. Lähme paljajalu, mööda pehmet sammalt lähme, solistame leiges wees,

pind kõigub käies, mägi ees, teine taga, meie orus, sootuks wäiksed mäed, päris pisitilluke org, ja meie lähme, pambud seljas, kepid käes, sina siristad, mina naeran.”

Tiksi nutab ikka.

„Tahad, ma näitan sulle ka seda metsa, kus me waresepesi käisime otsimas, näitan neid nõtkeid kaska, mille latwa ronisime ja siis wiudi alla lasksime, judinad aga jooksid üle keha, õudne oli, siiski ütlemata hea. Nüüd on need kased juba suured ja jämedad, meie lähme nende alt läbi, pambud seljas, kepid käes, lähme ümber ilma. Kui wäsime, siis istume, hingastame, ja lähme jälle.”

Tiksi ei jäta ikkagi weel nuttu.

„Ma tean, kus on kodumaa ilusamad paigad, mägised ja orglised, metsade, järwede, soode ja rabadega, lillekirewate ojakäärudega, nurmedega. Seal kõnnib kurbus, seal hiilib nukrus ja laulab, laulab. Seal kaswawad kodumaa ilusamad lilled, sinna wiin su, sinna panen su istuma, lõhnawate lillede sekka istume ja istudes teen sulle pajupilli, mis ajab metsa rõkkama. Kui me siis edasi lähme lillede keskel, puhud sa pilli ja siristad ja nõnda lähme hommiku-puhtel, õhtuehal, lähme mõnikord keskpäewalgi, kui warjab päikest siniwalwakas wiiruline pilw, lähme südaööl, kui laksutab uneta lind. Läbi ilma lähme nõnda ja meil on pillid suus, pambud seljas, kepid käes.”

Tiksi nutab ja nutab, sest unistatu ja ihaldatu on nii ligi. Nüüd on tal kõik muu ükstapuhas. Rahulikult wõiks ta weel kord Meriheina kärbsel pea otsast wäänata, o, ta wõiks ükskõik kellel pea otsast wäänata, kas wõi Meriheinal enesel, kui aga kätte saaks oma suure õnne.

Kulno räägib weelgi:

„Kui ilm on läbi käidud, kui ei wiitsi enam puhuda pilli, kui pambud saawad raskeks, siis pöörame siia tagasi. Siin pole küll midagi, olen ainult mina, oled ainult sina ise, on aknad ja aed, on raamatud riiulitel, aga siristada wõid sa kui linnuke ja naerda kas wõi eluotsani, siristada ja naerda.”

Tiksi nutab edasi.

Kulno saab nukraks. Ja nagu oleks ta mõtted kuski kaugel, õõtsutab ta neidu rinnal ja sonib:

„Nuta, nuta, nuta, nuta, nukku!”

„Nuutsu, nuutsu, nuutsu, nuutsu, nukku!”

Siis waikib ta, sest ta ei leia tröostisõnu, ei leia õigeid sõnu. Rumalana tunneb ta enese, et tal on nii palju raamatuid, mis kubisewad sõnadest, aga et ta ometi ei leia õigeid sõnu; nii rumalana tunneb ta enese, et ta oskab weel ainult neiu pead silitada ja häälitseda:

„Noo, Tiksi! Noo, Tiksi!”

Aga ka need pole õiged sõnad, õiged sõnad pole niisugused, mitte sugugi! Need pole ka niisugused, nagu Tiksi nuuksumine, mis pikkamisi muutub nukraks tihkumiseks, ei sugugi!

Õiged sõnad on teistsugused, hoopis teistsugused,. Kulno ja Tiksi ei tea täna, missugused on õiged sõnad.

Lutweil oli nagu uueste sündimine, wõib olla ainult ajutine, aga ta oli siiski. Ta isegi imestas. kust talle küll korraga niisugune tegewuse tahtmine, ei, otse tegewuse tarwidus oli tulnud. Kergemeelsest tuulepeast oleks nagu kaine noormees saanud. Logamisepäewad, mille pikendamiseks ta nii mõnigikord pead murdnud, oleksid nagu üle-öö muutunud tüütawaks, piinawaks. Juba kippus ta uskuma, et ehk on neil, kes arwasid, Tiksi olewat kõiges süüdi, ometi õigus, kui küll mitte täieste, siis ehk wähemalt pisinatukenegi, ja nõnda mõtles ta Tiksi peale tagasi, nagu oleks see mõni kurjusekott wõi patuanum.

Kord usaldas ta midagi sellesarnast Kulnolegi awaldada, aga see oli nähtawaste teises arwamises, sest ta ütles naeratades:

„Pane tähele, sinust saab lõpuks hingekarjane.”

„Kas ma siis nii pastorlikult räägin?”

„Hullemini räägid, räägid mõnikord kui köster.” „Tohoo saatan!” hüüdis Lutwei waljult, nõnda püüdes warjata, et Kulno sõnad teda puutunud.

„Ära karda, mu poeg”, tröostis see, „sinu kõne-ja mõttewiis on tõulikult wõi rahwuslikud õigustatud: meis kõigis on ikka weel suur osa pastorist ja köstrist.”

Hiljem ei awaldanud Lutwei oma kaineid elumõtteid kellelegi, sest Kulnost kuulis ta kõrwalt imelikka asju ja teistega polnud ta nii lähedane, omane. Pealegi hakkasid tumedad mõtted ja piinawad tundmused palju jõudsamalt kaduma, kui ta teada sai, et Kulno ja Tiksi juba maha kuulutatud. Tiksigi muutus nooremehe silmis selle ootamata uudise tõttu: nii wäga halb ei wõinud ta ometi mitte olla, kui Kulno ta omale wõtab. Wõi on ka sellel lontkõrwad kaswama löönud, nagu mõnikord waremalt?

Inimesed on kentsakamad, palju kentsakamad kui Lutwei tänini arwanud, arwata osanud. Tema isegi on imelik. Niipea kui ta Kulno ja Tiksi asjast kuulis, läks ta süda äkki kergemaks, meel rõõmsamaks. Oli küll walus, et teda kellegi teise wastu wahetatud, et kedagi teist temast paremaks peetud, aga see walu ei ajanud wihale, tegi ainult kurwaks, ei äratanud jälki lontkõrwlist tundmust, mis teda pohmeluse ahastuses ajas ütlema: „Inimene on kui raisk”, ajas sülitama, kõigest südamest mahlakalt sülitama. Et Kulno Meriheina wõi mõne teise asemele oli ilmunud, see tegi Lutwei seisukorra iseenesest weel raskemaks, sest kartma pidi, et ta nüüd kaotab peale Tiksi ka oma parema seltsimehe, wõib olla sõbra, aga ometi oli nõnda parem, palju parem.

Lutwei hoidis Kulnost eemale, sest tal oli häbi, ta ei teadnud isegi miks, aga oli siiski. Ta mõtles, missugused silmad küll Kulno teeb esimesel kokkupuutumisel, mis ta ütleb, mis ta küsib, ja ta kartis piinlikku seisukorda. Aga ta eksis, sest kui ta linnast lahkumise eel Kulnot waatama läks, oli see päris endine, kui ta päris:

„Mis on piipudega?”

„Wiisin ära.”

„Wõeti wastu?”

„Tänuga.”

„Kaaskirja tegid?”

„Tegin, aga kardan, kaaskirjas on walet ja piipude seas wõltsituid.”

„Issand, kui lapsemeelne sa alles oled! Mis peaksid teadlased peale hakkama, kui poleks enam waleteateid, ja mis amet on uurijatel, kui mitte wõltsimiste paljastamine? Mina olen kandidaditööd kirjutades tähele pannud, et just wõltsimistest tõsine teadus ja uurimine algabki. Sellepärast muretsetawatki wiisakatesse muuseumidesse niipalju wõltsituid asju. Üks sinu wõltsitud piip wõib tulewikus mõne mehe surematuks teha.”

„Nüüd tulin sulle head päewa ütlema.”

„Sõidad ära?”

„Weel täna.”

„Kuhu? Isa koju?”

„Ei, mujale.”

„Aga kuhu siis? Wõi on see saladus?”

„Arwa.”

Kulno ei teadnud midagi arwata.

„Wanawara korjama”, ütles Lutwei.

„Ohoo!” tegi Kulno lookawal häälel ja wilistas. „See on wõltsitud piipude esimene tagajärg?”

„Just nii! Ja tead: nüüd on mul lootus, et tulewaks aastaks olen rahahädast wäljas.”

„Mõistan, mõistan, allkirjad. Sinust saab asja.”

„Tõepoolest, minust wõib lõpuks midagi saada, hakkan isegi uskuma.”

„Tingimata saab. Ära unusta wanu tuttawaid, kui kõrgel oled.”

Mehed waikisid. Lutwei ei mõistnud hästi, kas Kulno heitis nalja wõi rääkis ta tõsiselt.

„Lähed üksi?” küsis Kulno.

„Ei, teisi on ka, muu seas Kõwa P oma Sätsiga.”

„Pagan wõtku! Taawet ka! See on hea, see on ilus! Tema loeb oma üleskirjutusi kui ewangliumi, kui Ülemlaulu. Nõnda maksab lugeda. Aga tead, ma olen teie peale kade, tõepoolest, ilma naljata.”

„Tule kaasa!”

„Pole wõimalik, isiklikud asjad.”

„Ah ja, õige”, ütles Lutwei ja tegi näo, nagu tuleks talle alles nüüd peaasi meelde, mis südamel kipitas. „Tohib ehk sulle õnne soowida?” lisas ta juurde.

„Ja muidugi, iseenesestki mõista.” Ära sellepärast mind maha jäta, eemale põgene, see on tühine asi. Meriheina pole wiimasel ajal enam näha, nagu oleks must kass meie wahelt läbi jooksnud.”

Lutwei sai südant.

„Kuule, ütle, wa wennas, kuidas see ometi tuli?” küsis ta.

„Sa nõuad mult rohkem kui ma tean.”

„Waata ette, et sa mõnda Wale-Tiksit ei saa, panid ikka tõe ja ehtsuse peale nii suurt rõhku.”

„Sa kuulsid juba, et ma walede ja tõdede kohta oma arwamist olen muutnud. Ja mitte ainult sinu piipude küsimuses. Teiste asjadega on niisama. Mis jääks biblioteekidesse järele, kui heidaksime kõrwale kõik raamatud, kus leidub walet? Tõepoolest on aga meie armsamad raamatud just need kõige waleworstlikumad. Nõndasama on lugu ka inimestega. Kas wõiks seltsimeest wõi sõpra olla, kui poleks walet? Wõi pole sa märganud, missugune wärskus on waletajates? Waled ja tõed ei tähenda ju muud midagi, kui et meie oma seisukohta waatlemisel muudame. Pealegi, mis sa arwad, kas pole huwitaw walede küllussarwe waadelda, kuni sealt üks tõde teise järel wälja lipsab? See on enam kui huwitaw, see on otse elurõõmuline üllatus.”

Lutwei oli teises arwamises, aga ta ei wastanud, imestas ainult, kui muutlikud on inimesed ja kui wähe wõib toetada meeste arwamiste ja põhjusmõtete peale, kui nad naistega kokku puutuwad.

Kõik on läin'd, ainult Merihein on jäänud, tema üksi on jäänud oma kolmesopilisesse tuppa, kus laulawad kewadetuuled.

Sõnakehwaks on ta muutunud ja tema pisut wimmas piht on weel wimmakamaks saanud. Emand Koorik otsib temaga ajuti juttu, aga ei leia ega leia, nagu oleks Meriheinal juba kõik jutud räägitud.

Merihein mõtleb: käib ja mõtleb, istub ja mõtleb, töötab ja mõtleb, kuni mõtted saawad unistusteks, millest tõusewad uued mõtted. Isegi ööseti ei saa Merihein mõtetest lahti, sest rahutult wiskleb ta asemel ja sonib arutuid sõnu, milles oleks nagu juttu kord Tiksist, sestsamast kärbsest. Aga keegi pole teda kuulamas, keegi ei tule hommikul küsima, miks ta ööseti sonib, nagu oleks ta kurjas palawikus.

Jah, kõik on läin'd, kõik, Tiksigi on läin'd.

Merihein oli teisiti mõelnud, Merihein oli mõelnud, et Tiksi jääb. Merihein oli mõelnud, et algab mingisugune uus, tundmata elu, algab ehk unistuste unistus, millest ta waremalt kirjutanud raamatuid. Aga ei alga midagi, sest Tiksi on läin'd ja warsti muutub ta unistuseks, nagu Meriheinal neid nii mõnigi on juba waremalt.

Merihein teab nüüd, kui õieti ta sel korral oli aimanud, kõndides üksi mööda tuba ja kahetsedes, et wiimaseid palweid polnud sosistanud; Merihein teab weel kord, et ta elus ikka õieti aimanud ja wõõriti talitanud, sellepärast ehk ongi talle jäänud kindlamaks waraks ainult unistused.

Wõib olla, nõnda on kõige parem. Nõnda elab ta kui munk ja sureb ükskord kui koer: ei ole nutjaid, ei hulujaid, ei pisarsilmi ega nutuwõru tõmblewail huulil.

Nõnda on parem.

Aga see parem tuleb ehk pärast. Nüüd tundub, nagu oleks linn sedawõrd tühi, et kiwistel tänawatel wõidaks pidada klaperjahti jäneste peale; nüüd tundub, kodu on saanud nii õudseks, et Merihein õhtuti töölt tulles unustab susisewa priimuse, unustab ergutawalt lõhnawa tee ja kõnnib einet wõtmata linnast wälja.

Ainuüksi kõnnib ta ja tema samm on harilikust raskem.

Merihein kõnnib seda maanteed mööda, mis wiib lääne poole. Siit läksid nad, lausub ta endamisi, siit läksid nad loode poole, läksid hommiku wara, kui teeserwal hiilgas kaste ja tolm hoidis maa ligi. Ümber ilma reisile läksid nad, nagu Kulno naljatas, läksid rõõmsa meelega, läksid, wõib olla, lauldes, naerdes. Merihein ei tea, et Tiksi wõib ka siristada kui linnuke lehestikus, ei, seda ei tea Merihein mitte. Ka Lutwei ei tea seda, seda teab ainult Kulno, kes läks Tiksiga siit loode poole.

Aga tema, Merihein, on alles siin; ta tuleb iga õhtu maanteed mööda lääne poole, isegi wihmaga tuleb ta, aga südaööks pöörab ta ikka linna tagasi, nagu pelgaks ta midagi. Kui ta küllalt kõndinud, istub ta kiwile jalgu puhkama, istub tee äärde, kust mööda käib palju rõõmsaid ja nukraid inimesi, kust lähewad ükskõiksedki, istub nagu mõni rändaw laulik, kes hakkab kannelt seadma häälde.

Aga ei, Meriheinal pole kannelt käes, temal pole lusti mängida. Ta waatab ainult weerjaid nurmi, waatab, kuidas ader on wao wao kõrwale ladunud, peites lehkawat wäetist mullapõue; waatab, kuidas mahe muld imeb soojust, kuidas kokku saawad himutseja põrm ja elustaw walgusewaim.

Emakesel-maal on jooksuaeg, emake-maa otsib seltsi kui nugissilmne hirw, emake-maa põleb himude-kirges nagu noor põder, emake-maa ihkab karjuwate laste järele.

Emake-maa saab raskejalgseks, emake-maa saab käima peale, põrmule puhub sigitaw walgus elawat õhku ninasse.

Waata, kuidas wärskelt pööratud muld mustab, kuidas ta hiilgab, peaaegu lööb kauguses sinetama, nagu unistuste mets siinpool laukaraba, mis aina kaswab ja kaswab, aina tungib peale.

Oota weidi, las' hakkab loojenew päike werewalt kirgama, küllap siis näed, kuidas mustaw maa saab tõmmuks, ei, wioletiks, ei, roosaks; Merihein ei tea, ei oska öelda, Merihein tunneb ainult, missuguseks saab siis mustaw maa, kui loojenew päike lööb werewalt kirgama.

Maa hakkab kumama, nagu kauge tulekahi sügisööl, maa hakkab tumedalt helendama, nagu lõõtsutaks kullakollast ääsi.

Maa hakkab sädemeid pilduma, maa lööb loitma, maa hakkab leegitsema, maa paneb silmad wirwendama, maa saab pimestawalt hiilgawaks, nagu oleks tal osa päikesest.

Wirguge, magajad, ärgake, uinujad, heitke pühad raamatud käest, kes te palwetate, ja tulge kumardage põrmu ette, sest põrm on ihkel ja tema himud käiwad sigitawa walguse järel.

Kas te ei näe, et maa on raskejalgseks jäänud, et maa on käima peale saanud elawaga, mis on antud walgusewaimust!

Maa kannatab, ma oigab, maa ägab, maa on suuremas walus, maa on sünnituswaewas.

Maa hõõgab õnnest, walude ja kannatuste õnnest hõõgab maa, nagu oleks ta kurjas palawikus.

Loojenewa päikse kullakirges maantee ääres kiwil istudes tunneb Merihein, kuidas hõõgab maa, kuidas lõõmab põrm.

Ka temasse, istujasse tekib midagi palawikusarnast, tekib iga õhtu, kui ta siin puhkab jalgu.

Ka tema hakkab loitma, ka tema hakkab lõõmama, nagu oleks ta osa sellest oigawast ägawast põrmust, mida puutunud sigitaw walgus.

Oi seda piinawat meeltemängu, oi seda walude õnne, mis Merihein tunneb kiwil istudes, kui loojenew päike on kullakirges ja emake-maa lõõmab sünnituswaewade palawikus!

Weel pole kõik möödas, weel pole elu otsas, kui nõnda wõib istuda tee ääres, nagu seataks kannelt häälde.

Weel pole kõik mängud mängitud, weel pole kõik laulud lauldud, weel pole kõiki hingekeeli puudutatud, kui ikka weel wõib kannatada, kui wõib uneta öid unistustega, kulutada ja asemel wiskledes sonida mõtteta sõnu, nagu piinaks sind kuri palawik.

O, andke aega, andke päiwi. andke ilusaid kullakirges õhtuid, andke ööämarikus unelewaid nurmi, andke kauguses sinetawaid metsi, andke lõhnawaid lillesid, andke kõike, mis tekitab aja, selle suure lepitaja!

Oodake!

Merihein saab waludest wõitu, Menheinas sumbub waewade palawik, Merihein hakkab jällegi naeratama ja siis istub ta tee äärde kiwi otsa jalgu puhkama, istub, nagu seaks ta tõepoolest kannelt häälde.

Istub loojenewa päikese kullakirges, kui loidawad lokkawad orased, kui lõõmawad, wõib olla, juba rasked pead, istub ja hoiab kannelt käes, oma walude kannelt.

Istub ja ootab, kuni kannatused hakkawad rinnas kõmama, kuni walud saawad sitkeks ja pehmeks, nagu sõtkutud sawi, mida wõib muljuda ja wormida.

Istub, kuni walud saawad ägawaks põrmuks, mis ihkab walgustawa waimu sigitust; istub, kuni walud hakkawad kõndima kui poisike, kuni nad hakkawad hüppama, nagu kähara willaga talled aasal; kuni nad heidawad murule maha wõi istuwad Meriheinaga kiwile unistama, aina unistama; kuni nad hakkawad häälitsema, laulma, hõiskama; kuni nad hakkawad siristama kui linnuke, naeru lagistama, nagu lapse suu, kuni nad lööwad loitma ja lõõmama nagu emake-maa, kui ta on sünnituswaewade õndsuses; kuni nad hakkawad wirwendama ja helendama, nagu wirmaliste wehklew walgus, mis tuleb põhja poolt.

Merihein istub, kuni walud saawad eluks ja hingeks, kuni nad saawad tema suureks õnneks, tema õndsusenaeratuseks, tema maiseks lunastuseks.

Siis wõtab Merihein oma walud ja teeb neist kõmawa kandle ja kandliga istub ta tee äärde, kust käiwad mööda rõõmsad ja kurwad inimesed, kust lähewad ükskõiksedki.

Merihein teeb waludest uue pilli, sootuks uue pilli teeb Merihein, ja see laulab kui noor neiu, kes ihkab mehele, huikab kui putkest luik, heliseb kui suur haawakoorest Wene wile, ainult sõrmilised peale, ainult sõrmilised, palju sõrmilisi...

Koitjärw, 1916.